

BF - ODD. ZA AGRONOMIJO

S

II 1662/5

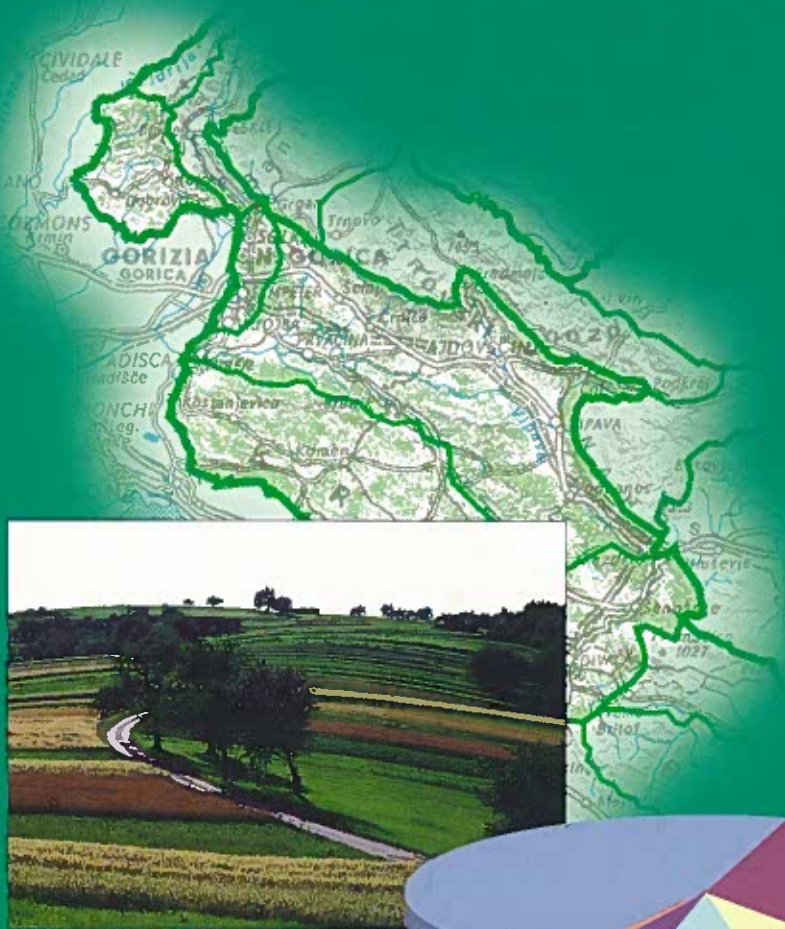
0016002

COBISS

IONALNA RAZDELITEV
SKIH TIPOV V SLOVENIJI

5

Krajine primorske regije

krajina

5

Krajine primorske regije

REGIONALNA RAZDELITEV
KRAJINSKIH TIPOV V SLOVENIJI

5

Krajine primorske regije

Celotna zbirka obsega:

- METODOLOŠKE OSNOVE
- 1 KRAJINE ALPSKE REGIJE
 - 2 KRAJINE PREDALPSKE REGIJE
 - 3 KRAJINE SUBPANONSKE REGIJE
 - 4 KRAŠKE KRAJINE NOTRANJE SLOVENIJE
 - 5 KRAJINE PRIMORSKE REGIJE**

Uvod

V petem zvezku Regionalne razdelitve krajinskih tipov v Sloveniji obravnavamo primorske regije Slovenije.

Primorske krajine obsegajo prava primorska območja slovenskega obalnega sveta in njegovo zaledje, kraški svet in gornjo Primorsko, do koder seže vpliv sredozemskega podnebja. Primorski kras in obala sta ločena s stopnjastim kraškim robom, ki je posebna krajinska zanimivost, svoj čas pa je bila tudi pomembna ločnica med kulturami. Za obalo so značilne obmorske ravnice, ponekod ostanki solin in terasno preoblikovana pobočja. Zaledje je gričevnato, s potoki po dnu dolin. Na severu je suh kraški, planotast svet z posebnimi oblikami vaškega urbanizma in arhitekture. Klimatski vpliv se najbolj čuti v tipu vegetacije, vplival je tudi na gradbeni slog. Kulturno krajino zaznamujejo vinogradi in sadovnjaki.

Opisi krajinskih območij in vzorcev so urejeni hierarhično, in sicer tako, da je najprej prikazana prva raven obravnave z opisom celotne primorske regije. Sledi ji opis prve enote na drugi ravni, vse enote na tretji ravni, ki sodijo vanjo do četrte ravni. Zatem pride opis druge enote na drugi ravni itd.

Na drugi ravni so opisane tri enote. Tretja raven je razdeljena na enajst enot, ki se delijo še naprej na osemindvajset podenot.

Zvezek je sestavljen iz treh delov:

- uvodnega dela s seznamom enot, s kartami regionalizacije na različnih ravneh členitve,
- opis krajin na posameznih členitvenih ravneh,
- seznama krajinskih vzorcev in vrednotenja krajinskih podenot.

Vsebina

PRVI DEL

Pregled krajinskih območij s kartami regionalizacije	9
---	----------

DRUGI DEL

Opisi primorskih krajin na posameznih členitvenih ravneh	19
---	-----------

TRETJI DEL

Vrednotenje krajinskih podenot	93
---------------------------------------	-----------

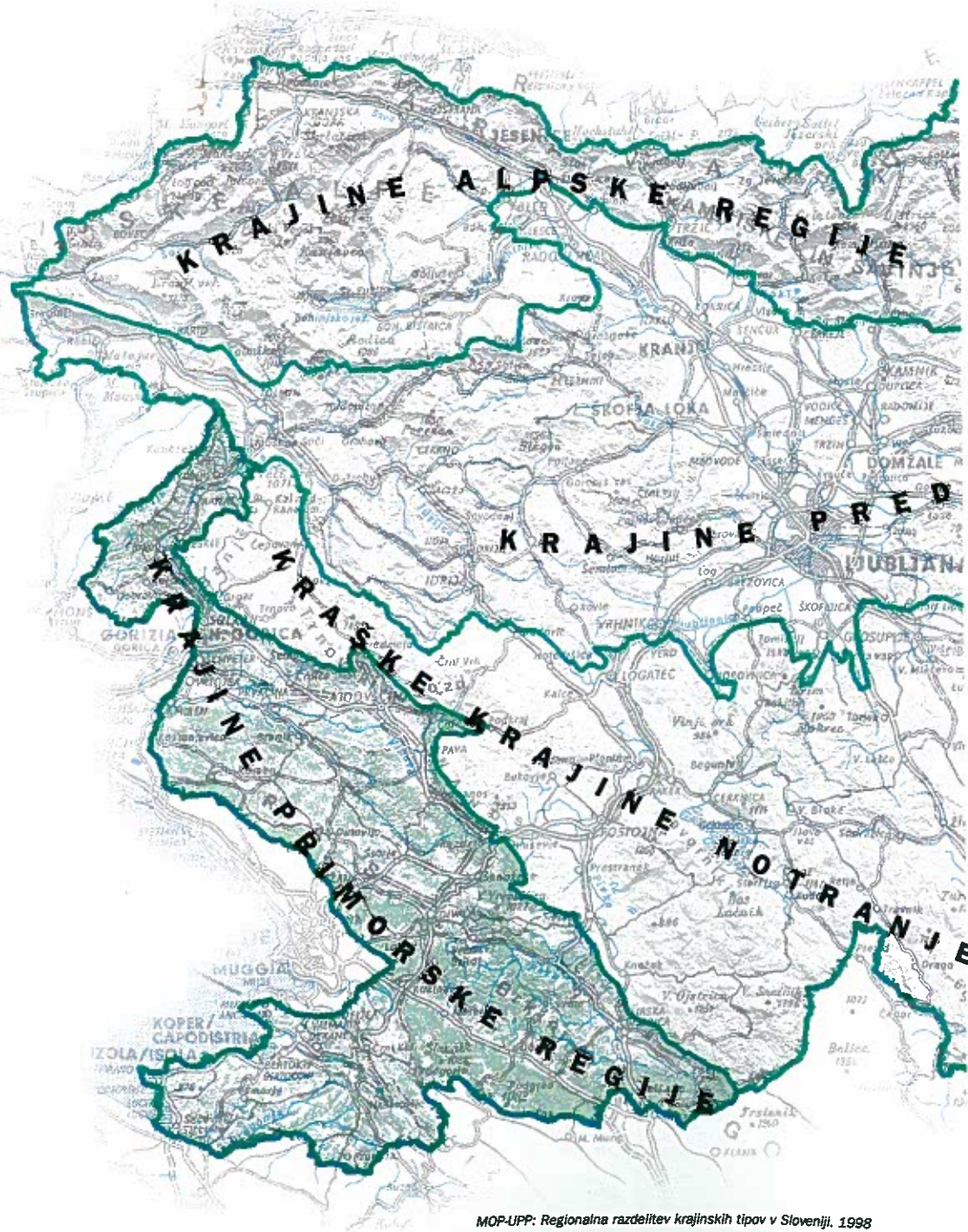
PRILOGA

Seznam krajinskih vzorcev	97
----------------------------------	-----------

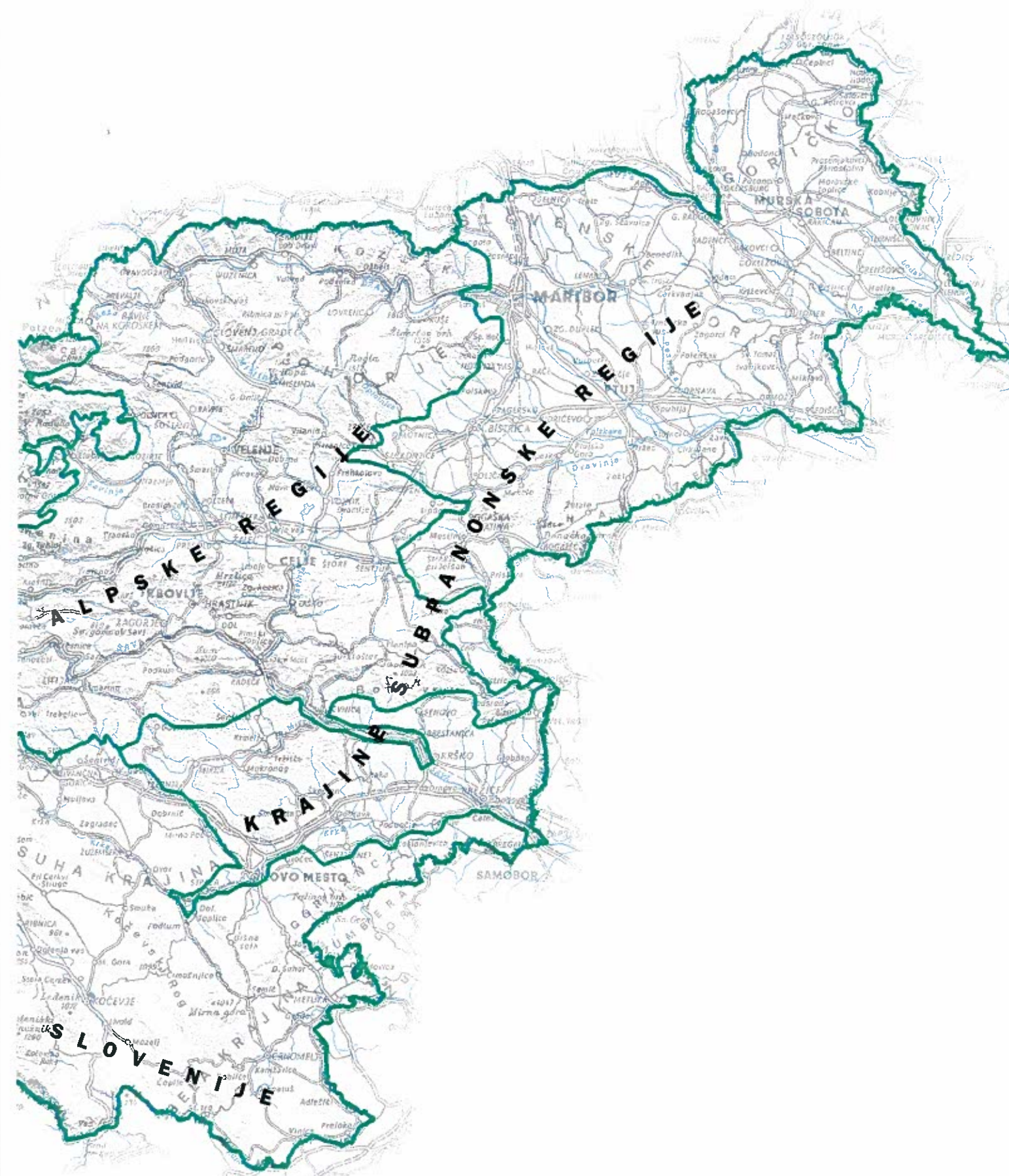
PRVI DEL

Pregled krajinskih območij s kartami regionalizacije

Primorske regije

MOP-UPP: Regionalna razdelitev krajinskih tipov v Sloveniji, 1998

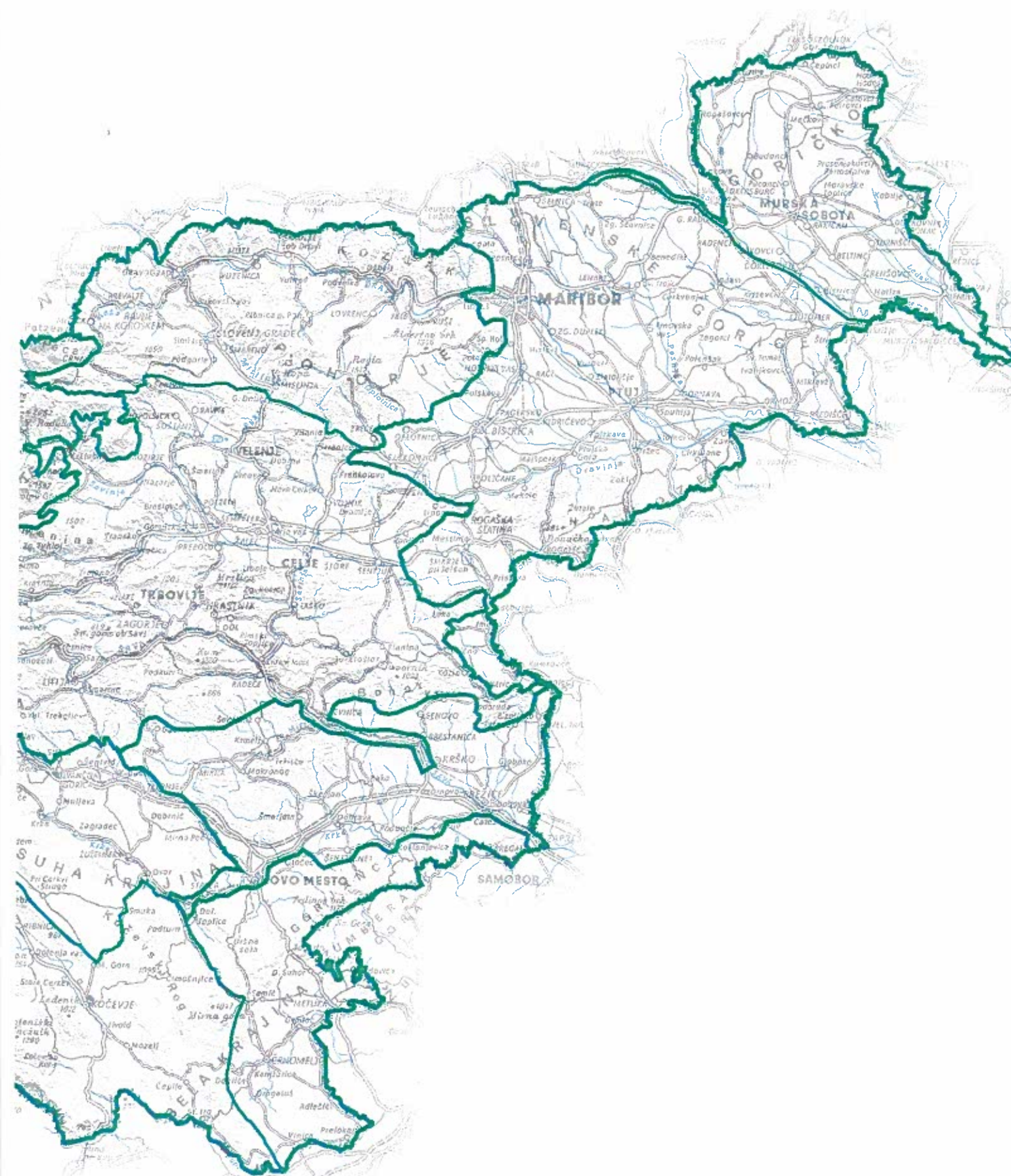
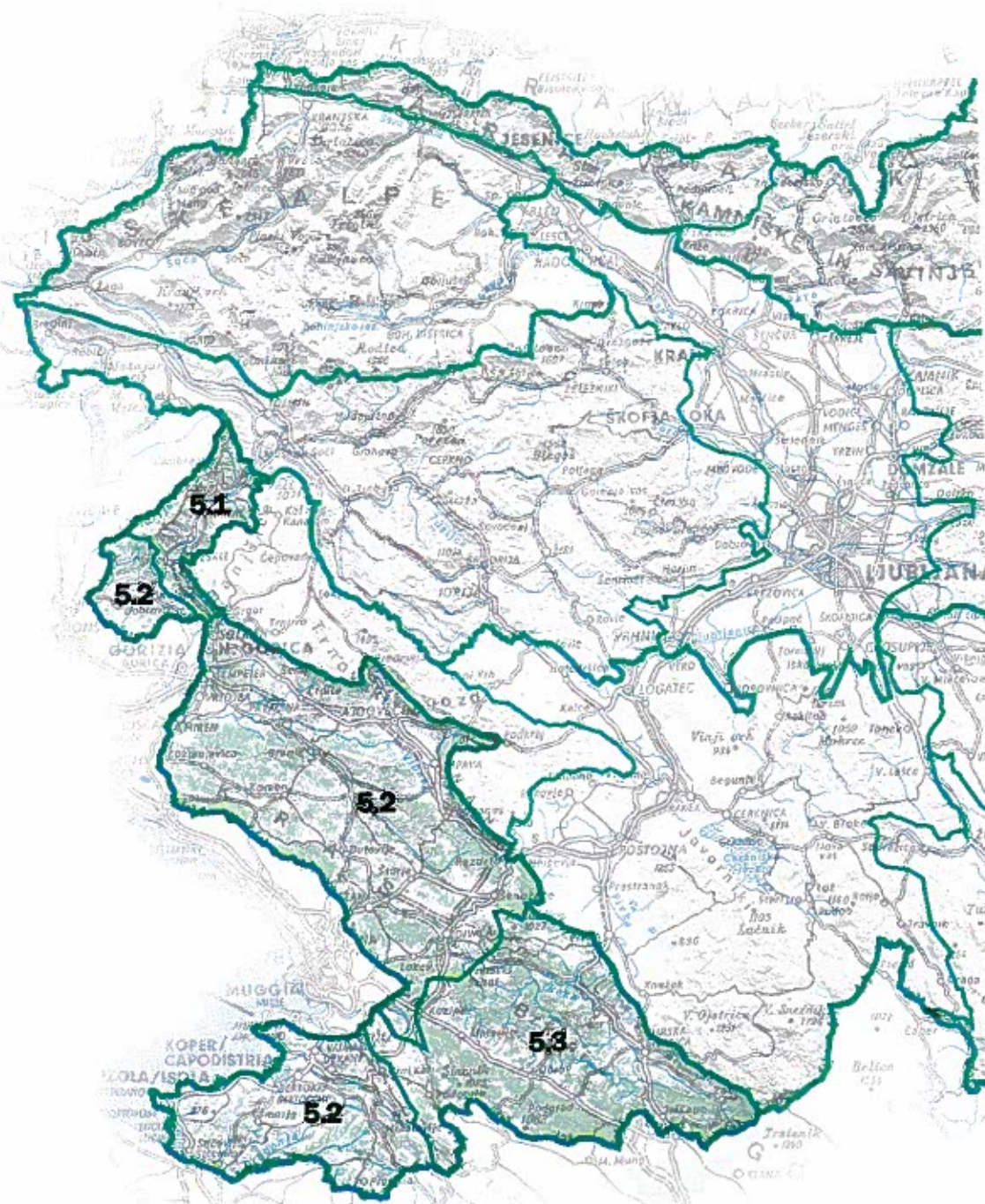
5 Krajine Primorske regije

5 Primorske regije

5.1 Subalpske primorske regije

5.2 Prave primorske regije

5.3 Subdinarske primorske regije

5 Primorske regije

5.1 Subalpske primorske regije

5.1.1 Dolina Idrje – Kambreško

5.1.2 Kanalsko

5.2 Prave primorske regije

5.2.1 Goriška Brda

5.2.2 Goriška ravan

5.2.3 Vipavska dolina

5.2.4 Kras

5.2.5 Slovenska obala

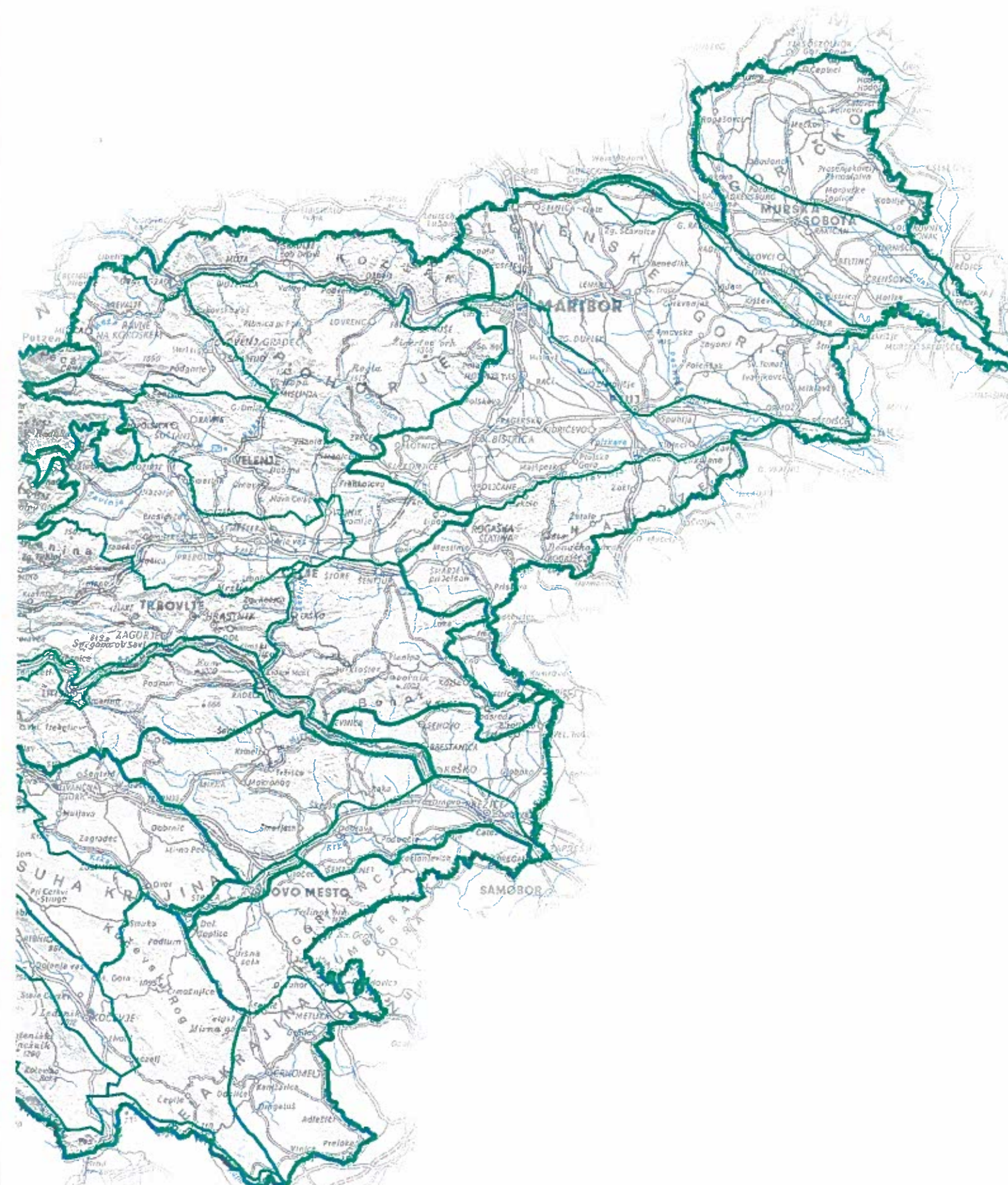
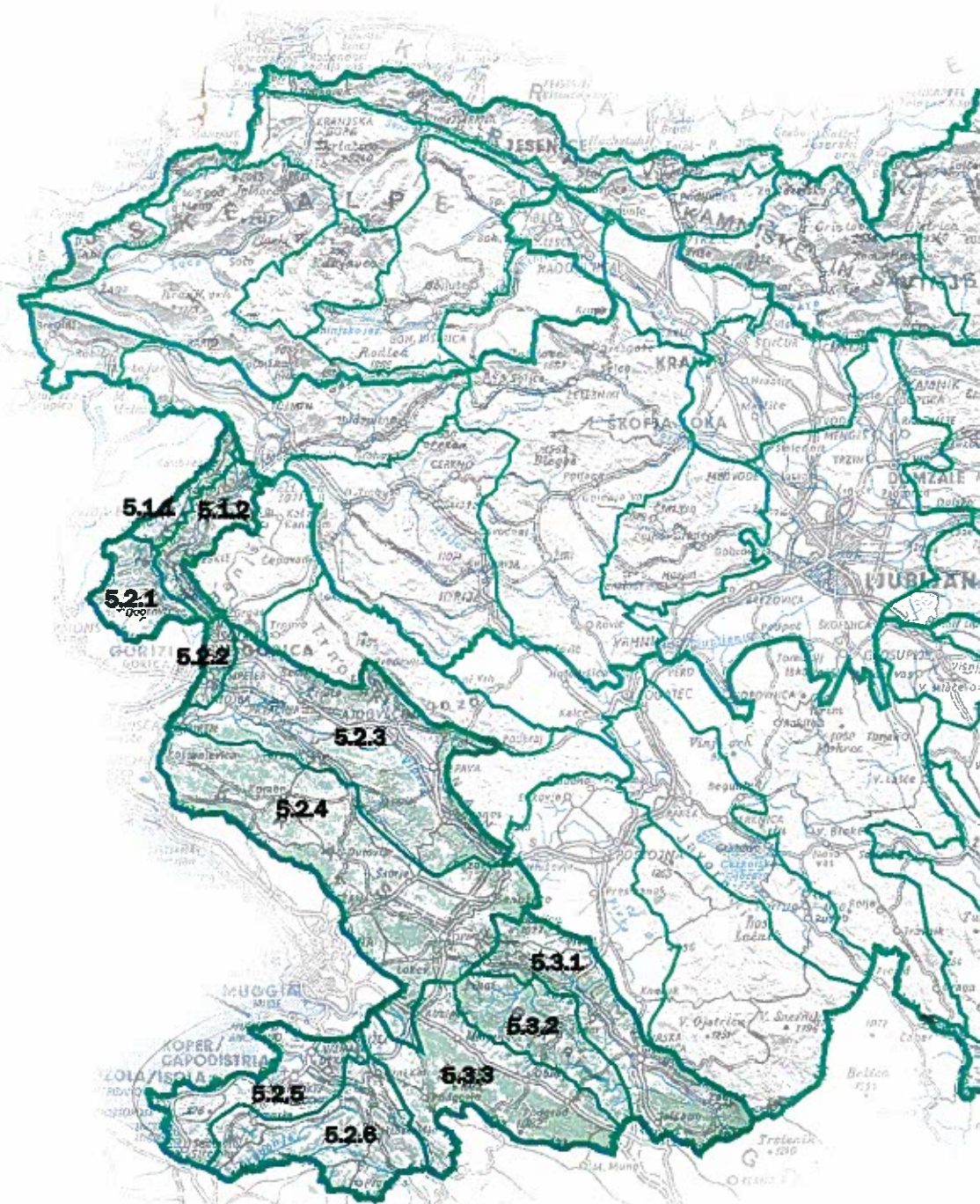
5.2.6 Slovenska Istra

5.3 Subdinarske primorske regije

5.3.1 Dolina Reke in Bistriško

5.3.2 Brkini

5.3.3 Kraško subdinarsko Primorje

DRUGI DEL

Opis primorskih krajin na posameznih členitvenih ravneh

Sistem prikazovanja krajinskih enot

Najširše krajinske enote

OPIS ENOTE

Položaj v prostoru
Grafična ponazoritev, relief z gozdom
Temeljna opredelilnica enote
Homogenost
Raznolikost

Širše krajinske enote

OPIS ENOTE

Položaj v prostoru
Grafična ponazoritev, relief z gozdom
Statistika: nadmorska višina, strmina, geologija
Merila za opredelitev enote
Prepoznavnost krajine
Spreminjanje krajine

KRAJINSKI ZNAČAJ ENOTE

KRAJINSKI VZORCI

SMERNICE ZA VAROVANJE

SMERNICE ZA VAROVANJE

Krajinske enote

OPIS ENOTE

Položaj v prostoru

Ključne značilnosti

Grafična ponazoritev, relief z gozdom

Statistika: površinski pokrov, strmine, nadmorska višina

Merila za opredelitev enote

Splošna prostorska razmerja

Krajinske posebnosti

OPIS POSAMEZNIH KRAJINSKIH PRVIN

Relief

Vode

Rastje

Primarna raba tal

Poselitev

KRAJINSKI VZORCI

Krajinske podenote

VREDNOTENJE KRAJINSKIH PODENOT

SMERNICE ZA VAROVANJE IN UREJANJE

5 Primorske regije

OPIS ENOTE

Položaj v prostoru Enota zaseda jugozahodni del Slovenije in sega po obrobju Banjške planote, od Levpe do Deskel in Nove Gorice, po obrobju Trnovske in Nonoške planote, do Pivke in Ilirske Bistrice ob vznožju Snežnika ter naprej po hrvaški meji do Jelšan čez Čičarijo, Slavnik, po dolini Dragonje in slovenski obali do meje z Italijo ter po italijanski meji mimo Gorice, po dolini Idrije do Solarij ter čez Volčanske Rute do Soče in Levpe.

Temeljna opredelilnica enote Krajinsko enoto v glavnem opredeljuje submediteransko podnebje, to je podnebje severnih obrobnih območij Sredozemlja, za katero so značilni višje temperature, večja vetrovnost, redek pojav snega in zmrzali, večja sušnost, več jasnine in osončenosti ipd., kar se kaže tudi v značilnem rastju.

Homogenost Enotnost primorskih krajin se izraža v rastju in ekosistemih. Pri tem sta za doživljanje primorskih krajin pomembni tako naravno kot kulturno

rastje. Pri kulturnem rastju so za primorske krajine še posebno opredelilni posamezni primerki neutilitarnega rastlinja, ki pa so zaradi svoje eksotičnosti zelo opazni in značilni. Primorske krajine označujejo tudi grajene antropogene prvine, predvsem vaška stavbna arhitektura in urbanizem, ki so pogojene tudi s kulturnimi vplivi, zato so meje med podnebnim in "kulturnim" Primorjem težko določljive.

Raznolikost Podnebje je glavni dejavnik razlikovanja v posameznih primorskih enotah. Pri tem je pomembna oddaljenost od morja kot tudi reliefne posebnosti posameznih enot, predvsem nadmorska višina ter odprtost območja proti morju (odprtost ali zaprtost dolin) in s tem odprtost za podnebne vplive morja. Poleg podnebja in reliefa vplivajo na raznolikost primorskih regij tudi geološke posebnosti, z njimi pa so povezane hidrološke, vegetacijske ter kulturne posebnosti. Pestrost v geološki in mikroreliefni zgradbi do določene mere sovпада s podnebnim členjenjem območja, vendar so geološke značilnosti pomembnejše za nadaljnjo podrobnejšo stopnjo členjenja primorskih krajin.

KRAJINSKI ZNAČAJ ENOTE

Geološka in reliefna raznolikost ustvarjata veliko pestrost v rabah, smereh prostora, hidrologiji in drugem. Za matično kamenino kraškega dela Primorja je značilno prepletanje fliša s tršimi apnenci, kar je dajalo možnost, da so se tudi tu razvila obsežnejša območja kmetijsko bolj izrabljenih zemljišč. Brkini so skupaj z dolino Reke in ilirsko bistriškimi območjem večje območje flišnih kamenin, katerega krajina se zaradi ostrejših podnebnih razmer približuje podobi notranjih slovenskih krajin.

Primorske krajine proti notranjosti Slovenije obrobajo podnebno zelo drugačna območja z ostrejšim podnebjem, kar se kaže v spremembi značaja rastlinja in kmetijske rabe in reliefno opaznem prehodu v druga območja. Kulturno krajino v veliki meri zaznamujejo vinogradi in sadno drevje, ki pa ni povsem opredelilno za vse primorske krajine, temveč se pojavljajo v odvisnosti od podnebja.

Za Primorsko je značilna intenzivnejša raba kmetijskih zemljišč. V preteklosti je bila intenzivna tudi na manj rodovitnih tleh, na rendzinah Krasa, strmih pobočjih slovenske obale. Danes se taka zemljišča spontano zaraščajo. Naplavne ravnice, ki se pojavljajo v dolinah, so zlasti v območjih flišnih kamenin zamočvirjene. Na obalnem območju so ravnice tudi izsušene obmorske plitvine in nekdanje soline. Pravega gozda je v Primorju sorazmerno malo. Mnoga nekdanja kmetijska zemljišča porašča gozdno rastje, ki je posledica pogozdovanja (naprimer kras – črni bor), ki je neavtohtono in bolj ranljivo. Gol skalovit kras je praktično izginil, razen v posameznih zaplatah manjšega obsega in nižinskih pobočnih meliščih na robu Trnovske planote.

Skrajni južni konec slovenskega obalnega območja označujejo številne piramidalne ciprese, ki izstopajo kot krajinska značilnost prisojnih pobočij, in drugi eksotični iglavci.

Tradicionalna naselja so postavljena v prostoru z znatnim upoštevanjem podnebnih razmer – na Krasu so naselja večinoma postavljena v zavetrne položaje, podobno v Slovenski Istri. V podobnih geoloških in reliefnih, vendar v drugačnih podnebnih razmerah v Goriških Brdih so naselja na slemenih. Poselitev izgublja tradicionalni vzorec strnjenih naselij in je zlasti v bližini mest dokaj hitra, toda bolj razpršena, nasploh manj nadzorovana – manj disciplinirana.

SMERNICE ZA VAROVANJE

- ohranjati je treba tradicionalno obliko kmetijstva s tako imenovano mešano kulturo, (sajenje vrtnin ali poljščin med vrstami trt in sadnega drevja)
- ohranjati je treba tipičen značaj kulturno preoblikovanega prostora (značilna terasirana pobočja in tradicionalno drobno členjen kmetijski prostor v bolj ravninskih legah)
- ohranjati območja pravega gozda in gol skalovit kras
- usmerjati razvoj poselitve s prilagajanjem tradicionalnim oblikam poselitve in njihovim temeljnimi značilnostim

5.1 Subalpske primorske regije

KRAJINSKE ENOTE

- 5.1.1 Dolina Idrije – Kambreško
- 5.1.2 Kanalsko

OPIS ENOTE

Položaj v prostoru Enota sega od doline Idrije mimo Volčanskih Rut, po obrobju Banjške planote do Skalnice, Sabotina, Vrhovlja po obrobju Goriških Brd do italijanske meje in po dolini Idrije.

Merila za opredelitev enote Enoto opredeljuje podnebje, ki ima še primorski značaj, vendar z znatnimi vplivi alpskega podnebja, in obsega dve sosednji dolini Soče in Idrije, ki sta po značaju sorazmerno različni.

Prepoznavnost krajine Krajinsko je enota dokaj homogena, predvsem zaradi podobnih geoloških in mikrotopografskih razmer. Enkratnost dolin Soče in Idrije je močna prvina prepoznavnosti. Pri tem je sama reka Soča z značilno modrozeleno barvo sploh velika posebnost kot tudi starodavno mesto Kanal z značilnim mostom in pozidavo tik nad skalovitim in prepadnim bregom

Soče. Dolina Idrije je sorazmerno malo razsežna. zaradi majhnosti reke Idrije. Kaže zelo izrazito V obliko v prečnem profilu z zelo ozkim dolinskim dnom. Soča tudi ustvarja dolino s prečnim profilom v obliki črke V, ki pa je v enoti manj izrazit. Dolina je širša in ima ponekod v dnu naplavinjske ravnice.

Gozdna pobočja z manjšimi zaselki ali posameznimi kmetijami, ki si njive ustvarjajo na terasah, so značilnost zahodnih pobočij nad Sočo. Vzhodna pobočja so strmejša in zaselki, ki so se razvili ob manjših reliefnih uravninah, so skriti opazovalcem, ki potujejo po dolini. Pobočja nad Idrijo so položnejša in ob zaselkih so izkrčene večje zaplate kmetijskih zemljišč. Nižje proti Brdom se pojavijo posamezne hiše ob manjših vinogradih, obkrožene s sadnim drevjem. Podobno razmerje med gozdom in travniki je tudi na bolj izravnanih delih grebena med dolino Soče in Idrije. Dolina Soče kaže ob večjih dolinskih izravninah fluvio-glacialne ravnice, ki imajo tu nekoliko submediteranski videz zaradi vinske trte in sadnega drevja.

Izredno zanimiv del enote je sleme med dolinama Soče in Idrije, ki se ponekod razširi v položnejše travnike, ki jih ponekod obkroža nižje rastje – znak postopnega zaraščanja, ponekod pravi gozd. Dostopnost območja omogoča grebenska cesta, s katere se odpirajo lepi razgledi.

Spreminjanje krajine Zaraščanje senožeti in travnikov je opazna značilnost krajin v enoti. Opaziti je tudi opuščanje njiv na terasah. Zlasti pobočja nad dolino Idrije ter grebenska naselja Kanalskega Kolovrata so nekoliko odmaknjeni kraji. Zaraščanje, predvsem travniških površin, je mogoče prepoznati v tipu rastja, grmiščni zarasti leske in postopnem pojavljanju gozdnega drevja, gabrov, jesenov ipd. Zaraščanje je najbrž neizogibno, čeprav bi se lahko pojavile tudi pobude za melioracije travnikov in pašnikov. Relief ne omogoča obsežnejših posegov, ki bi bistveno spremenili značaj sedanje krajinske podobe. Poleg zaraščanja strmih leg v pobočjih je najočitnejša poselitev, ki se zaradi industrije v dolini dokaj razpršeno širi po nižjih delih pobočij in ob starejših poselitvenih jedrih.

V ozki dolini Soče se "tlači" vrsta dejavnosti: poselitev, predvsem pri Kanalu in Desklah, promet – cesta in železnica ter gospodarske dejavnosti, od katerih Cementarna Anhovo zaseda lep del doline in daje sicer krajinsko privlačni dolini videz urbanizirane industrijske krajine. Ta vtis še podpirajo kamnolomi cementarne v izredno izpostavljenih vzhodnih pobočjih nad Sočo. Medtem ko sta dolina Idrije in sleme med dolinama sorazmerno z naravnimi sestavinami ter s tradicionalnimi oblikami kmetijske rabe ohranjeni območji, pa je dolina Soče prav v tem njenem delu močno obremenjena.

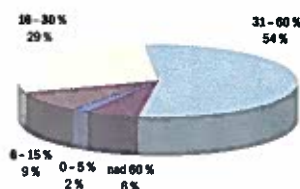
KRAJINSKI VZORCI

- slemena z vmesnimi uravninami (med Idrijo in Sočo)
- ozke doline z razširitvami v ravnice (Soča, Idrija)

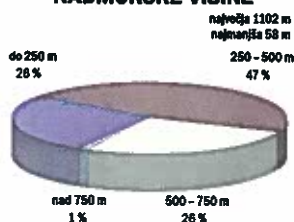
SMERNICE ZA VAROVANJE

- ohranjati razglede s slemenske ceste nad dolinama Idrije in Soče z usmerjenim zaraščanjem površin
- sanirati razvrednotena območja v dolini Soče, s krajinskim načrtovanjem ob predhodni podrobnejši analizi stanja v prostoru (cementarna Anhovo)
- ohranjati značilne oblike kmetijske rabe in poselitve na pobočjih nad Sočo in Idrijo (slemenska naselja, Kanal)
- ohranjati vinsko trto in sadno drevje, ki je značilno za dolinske uravnave doline Soče
- ohranjati posamezna osamljena drevesa, grmovnice in živice ob načrtovanih melioracijah
- ohranjati naravni značaj doline Soče

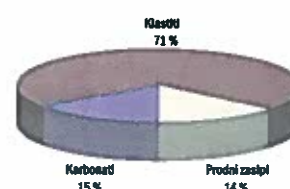
STRMINE

NADMORSKE VIŠINE

GEOLOGIJA

5.1.1 Dolina Idrije – Kambreško

KRAJINSKE PODENOTE

Enota ni razdeljena na podenote

OPIS ENOTE

Položaj v prostoru Meja poteka od Vogrinka po grebenu Kanalskega Kolovrata mimo Kambreškega in Liga, nato po italijanski meji in dolini Idrije do Vogrinka.

Ključne značilnosti

- sleme, velika gozdnatost, reka, dolina
- "viseče" kmetije
- razgledno sleme z naselji
- prehodnost območja

Merila za opredelitev enote Enoto označuje njen geografski položaj na južnih in jugozahodnih pobočjih nad dolino Idrije.

Splošna prostorska razmerja Izrazito pregledno široko sleme Kanalskega Kolovrata poteka v severovzhodno – jugozahodni smeri. Začenja s Srednjim in Kambreškim, ki sta, zlasti prvi, že na prehodu v krajine predalpskega hribovja. Tu, na začetku slemena, je orientacija zaradi močnejših stranskih dolin slabša, manj pregledna, navzdol proti jugozahodu, proti Ligu in Koradi, pa postaja prostor povsem pregleden. Pri Koradi se sleme usmeri proti jugu in obkroža območje Goriških Brd.

Podobno kot na pobočjih nad dolino Soče so tudi tu izstopajoča krajinska značilnost "viseče" kmetije in zaselki. Na slemenu in na položnejših pobočjih tik za slemenom izraziteje izstopajo strnjene travniške površine, ki pa očitno kažejo, da so bile v preteklosti obsežnejše kot danes.

Krajinske posebnosti Široko sleme Kanalskega Kolovrata in Korade je izrazita krajinska dominantna, ki ji daje še poseben pomen slemenska cesta. Razgledi z nje in Korade segajo globoko v Furlansko nižino, v severnem delu grebena pa se razgledi že odpirajo na Beneško Slovenijo. Nasploh ima krajina, poselitev in stavbna arhitektura že veliko prvin, značilnih za Beneško Slovenijo in njej sosednje Furlansko gričevje. Prevladujoč položaj slemena in same Korade odkrivajo lokalne božjepotne cerkve Marijino Celje na Ligu, pa tudi zanimive cerkvice sv. Jakoba ter sv. Genderce na Koradi. Posamezna manjša območja imajo pomen kot naravna dediščina in so že vključena v inventar. Posebno slemenska pot od Vrhovlja do Srednjega (in naprej do Livka nad Kobaridom) je zanimiva turistična pot z razgledi po Furlanski nižini, Beneški Sloveniji, Soški dolini in alpskemu svetu.

OPIS POSAMEZNIH KRAJINSKIH PRVIN

Relief Relief opredeljuje široko sleme Kanalskega Kolovrata, ki se od severovzhoda neizrazito spušča proti jugozahodu (600 – 700 n.m.). Vendar se v spodnjem delu vzpne s kopasto Korado na 800 m.n.m., ki prevladuje nad Brdi. Njuna zahodna in jugozahodna pobočja se ponekod strmeje ponekod položnejše in ob mnogih grapah spuščajo proti mejni reki Idriji.

Vode Številni potoki, ki se stekajo v Idrijo, so izkopali bolj ali manj globoke grape v manj prepustni geološki substrat – fliš in lapor.

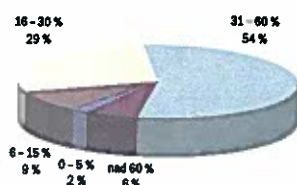
Rastje Območje je sorazmerno gozdno. Naravno rastje označuje prehodnost, čeprav še z izraženim submediteranskim značajem. Zlasti strmejša pobočja in grape poraščajo submediteranski podgorski bukov gozd ter na prisojnejših legah primorski termofilni gozd bukve in jesenske vilovine. Nižje in v mehkejših kameninah se kot plevelna vrsta naseljuje robinija.

Primarna raba tal Višje na slemenu Kanalskega Kolovrata in na kopasti Koradi so izkrčene travnate površine, ki so najznačilnejša krajinska podoba tega dela enote. Višje po slemenu proti severu se pojavljajo kostanji, orehi, slive, jabolane in hruške.

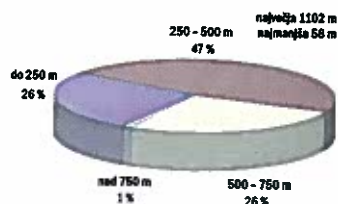
Poselitev Nekoliko večja naselja strnjene gručaste pozidave so le na slemenu – Srednje, Lig. Večina poselitve je v obliki manjših zaselkov, ki pa so večinoma v obliki strnjene in gručaste pozidave na slemenu ali na izravninah, pomolih na pobočjih.

5.1.1

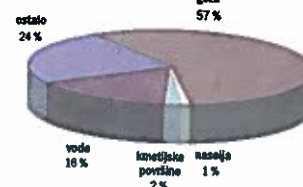
STRMINE

NADMORSKE VIŠINE

POVRŠINSKI POKROV

KRAJINSKI VZORCI

5.1.1/1 Gozdnata pobočja Reka Idrija teče po ozki dolini. Njena vzhodna pobočja (v Sloveniji) so močno porasla. Na slemenu Kanalskega Kolovrata se na izravninah pojavljajo “raztrganine” v sklenjenem gozdnem pokrovu, ki se razširijo v večje, predvsem travnate kmetijske površine okrog gručastih zaselkov.

Značilen vzorec. Primer: Korada s Srednje-ga

5.1.1/2 Kmetijska zemljišča na pobočjih in slemenih Značilnost krajinskega vzorca je, da zaselki, mestoma tudi posamezne hiše “visijo” nad strmimi deli pobočij. Travnate površine kažejo značilnosti prehodnega vzorca Sredozemlja v višje lege s posameznimi drevesi – kostanji in s kratkimi vzporednimi terasami.

Značilen vzorec. Primer: Ukanje

VREDNOTENJE

5.1.1 Dolina Idrije – Kambreško

3

Tudi zaradi obmejne lege je to območje pridobilo močno poudarjen značaj z naravnimi prvinami bogate krajine. Krajina ima opazni značaj sredozemskega kulturnega prostora, predvsem v stavbni arhitekturi, nakazuje pa hkrati tudi prehod v sredogorje in alpski svet. V slovenskem merilu je njena podobnost z Beneško Slovenijo in z dolinami na italijanskih obronkih Alp nedvomno posebnost.

Simbolne vrednosti naravnih in kulturnih prvin: lokalni pomen

SMERNICE ZA VAROVANJE IN UREJANJE

- ohranjati je treba slikovite zaselke na obeh straneh grebena Korada z usmerjanjem nove zidave
- ob melioracijah travnikov in senožeti je treba zadržati posamezna osamljena drevesa, skupine grmovnic in grmovne živice
- kmetijska zemljišča, kjer so zemljišča prestrma in erodibilna, prepustiti naravni sukcesiji
- krajinske ureditve naj upoštevajo predvsem vidnost s slemenske ceste za odpiranje razgledov kot tudi z dostopnih cest iz Plav, Kanala in Ročinja
- čim bolj ohranjati poselitev (tudi zaradi obmejnega območja)
- usmerjanje razvoja v prostoru tudi v izletniški in rekreativni turizem
- ohranjati vidnost posameznih izstopajočih znamenj v prostoru (cerkve)

5.1.1

5.1.2 Kanalsko

KRAJINSKE PODENOTE

Enota ni razdeljena na podenote

OPIS ENOTE

Položaj v prostoru Enoto oblikuje del srednjega toka Soče in sicer poteka meja od Vogrinka po slemenu Kanalskega Kolovrata nad Plavami mimo Vrhovlja, čez Sabotin, Skalnico in v nadaljevanju po obrobju Banjške planote mimo Levpe, Volčanskih Rut do Vogrinka.

Ključne značilnosti

- greben, ozka dolina, reka Soča
- gručasta poselitev
- zaprtost doline

Merila za opredelitev enote Enoto opredeljujejo geografska sklenjenost – dolina Soče ter submediteranski značaj, ki se kaže v rastju, tako naravnem kot kulturnem.

Splošna prostorska razmerja Enota je sorazmerno enostavno pregleden dolinski prostor, ki sicer spreminja smer, vendar je njegova naravnost vzdolž reke vseeno zelo jasna. Prostor je sorazmerno zaprt v ozko "V" dolino s približno enako visokimi pobočji. Strma pobočja so močno poraščena. Stisnjenost doline, ki se nekoliko odpira samo pri Desklah in Avčah, močno uokvirja in zožuje krajinsko podobo. Le na nekaj mestih se na severu odpre pogled na Krn in Bohinjske hribe. Na nekaj manjših poljih se je razvila krajina, značilna za prodnate obrečne terase, kjer še vedno prepoznamo obliko "mešane kulture" z vrstami trt, sadnim drevjem in poljščinami med njimi.

Krajinske posebnosti Poleg hidroloških in reliefnih posebnosti – Soča in njena tesen pri Dobljarju, vintgar Dobljarca, potok Ajba s slapom, ki so razglašeni za naravno dediščino, je znamenitost doline še mesto Kanal s starim vaškim jedrom. Cementarna Anhovo se pojavlja kot negativna znamenitost, s katero se veže predstava o hudo obremenjenem prostoru v dolini.

Kot del doline Soče cela enota zasluži posebno pozornost.

OPIS POSAMEZNIH KRAJINSKIH PRVIN

Relief Izrazita "V" oblika doline Soče ni posebno reliefno razgibana. V dokaj strma pobočja, zlasti še zahodna, so vrezane grape stranskih potokov. Ti v lapor na tla ne poniknejo. Urezali pa so tudi ozke tesni – najprej sama Soča med Podselom in Dobljarjem, v Kanalu in pri Plavah. Ozke tesni so ustvarili tudi potoki, ki pritekajo iz stranskih hrbov. Izrazita je tesna in globoka grapa Dobljarca. Izrazitejšo stransko dolino ustvarja potok Avšček, ki pa sledi geotektonski meji. Zato tudi krajinsko ločuje vzhodna pobočja na ta, ki so rob Banjške planote in so sorazmerno nerazgibana, od tistih, na katerih ležijo Seniški Breg, Kanalski Lom in Kal nad Kanalom. Zahodna pobočja so še strmejša, vendar se v njih ponekod ustvarjajo reliefne police, višje proti slemenu Kanalskega Kolovrata pa postanejo položnejša.

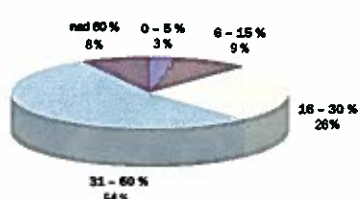
Vode Osrednja krajinska prvina v območju je reka Soča, ki je ustvarila dolino s posameznimi naplavinjskimi polji in prodnatimi oziroma konglomeratnimi policami. Soča je v dolini zajezena z jezom pri Ajbi, vendar je prvi jez že pri Mostu na Soči. Zaradi te zajezitve je struga Soče med Podselom in Dobljarjem v obdobjih normalnega vodotoka domala suha – presahne v lastnem produ. Od Dobljarja do Ajbe je dokaj neizrazito akumulacijsko jezero, od Ajbe do Plav pa je Soča običajno dokaj nezatna zaradi odvzema vode za elektrarno Plave. Stranski potoki tečejo v slikovitih dolinah in tesnih, na potoku Ajba je tudi slap Sovlink tik ob cesti Ročinj – Kambreško.

Rastje Naravno rastje označuje prehodnost območja. Pobočja porašča submediteranski podgorski bukov gozd ter na prisojnejših legah primorski termofilni gozd bukve in jesenske vilovine. Ponekod se je kot plevelna vrsta naselila robinija. Okrasne rastline, kot so piramidalne ciprese, cedre in eksotični bori, ki jih je mogoče videti na posameznih delih v prostoru, pri pokopališčih, ob spomenikih in v mestnem okolju v Kanalu, odkrivajo še vedno sredozemski značaj območja.

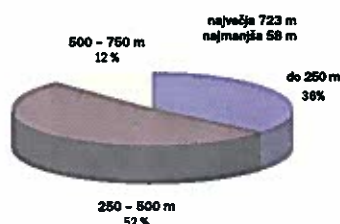
Primarna raba tal Pretežno gozdnata območja le ponekod, kjer so ožje izravnave v reliefu, omogočajo ustvariti nekaj obdelovalnih zemljišč. Večji polji sta pri

5.1.2

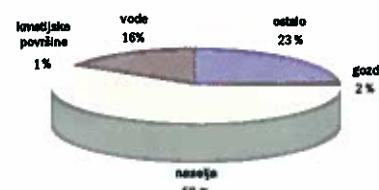
STRMINE

NADMORSKE VIŠINE

POVRŠINSKI POKROV

5.1.2 Kanalsko

Ročinju in Avčah na prodnatem nanosu Soče. Podnebje z nekaj prviniami sredozemskega omogoča, da se vinska trta pojavi tudi veliko višje v pobočjih, prav tako različno sadno drevje. Vendar je očitno, da je tu skrajni rob Sredozemlja. Na ozkih policah so tudi poljščine. Porasčenim zemljiščem se pozna, da so v večini zaraščena zemljišča, ki so se v preteklosti kosila ali pasla. **Poselitev** Splošno podobo doline označuje večja zgošitev poselitve na posameznih ožjih naplavinjskih terasah v dnu doline, na katerih so se razvila večja naselja in industrija. Poselitev je v obliki posameznih

hiš ali zaselkov. Nekaj večjih vasi je v dnu doline z večjim Kanalom, naseljem – utrdbo, ki je nastalo ob mostu čez Sočo. Naselja imajo primorski značaj. V dolini so postavljena na rob obdelovalnih polj, npr. Deskle, Kanal, Morsko, Avče, Ročinj. Značilnost krajine pobočij so "viseče" kmetije in zaselki visoko nad dolino Soče, na njenih zahodnih pobočjih, okrog katerih ni več opaziti kmetijskih zemljišč – njiv. "Skrita" so za drevjem na ozkih terasah. Nedvomno je to najbolj prepoznavna in nezamenljiva ter svojevrstna krajinska značilnost kanalskega dela doline Soče.

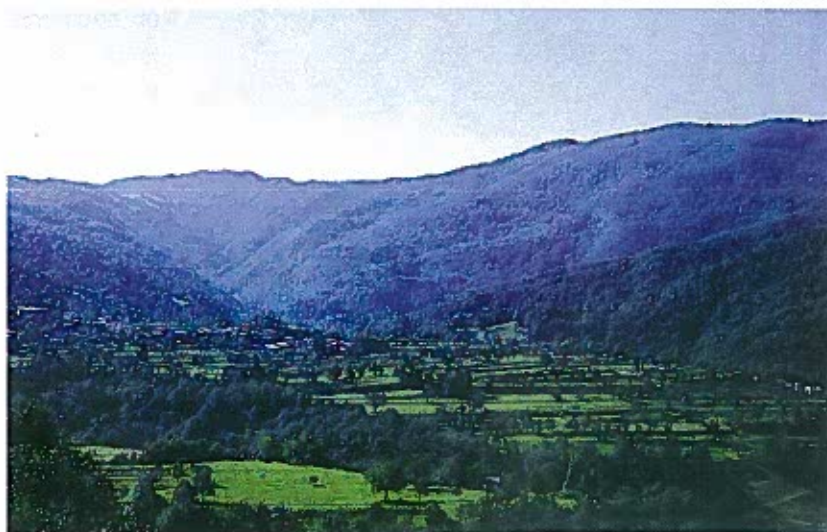
KRAJINSKI VZORCI

5.1.2/1 Naplavinjske terase Ozka dolina se mestoma razširi na levem ali desnem bregu in ustvarja terase z značilno njivsko delitvijo v pravilne trakove. Bližina morja omogoča rast vinske trte in sadnega drevja, ki pa se zaradi močnih alpskih vplivov pojavljajo kot redke posamične vrste v njivskem svetu. Ta vzorec že nakazuje mediteranski tip rabe kmetijskih zemljišč, tako imenovano "mešano kulturo".

Značilni vzorec. Primer: Ročinjsko polje

5.1.2/2 Terasirani vršaj Pogost vzorec alpskih dolin nastaja na vršajih stranskih pritokov ali ledeniških morenah. Vršaji so se oblikovali v povezavi z rečnimi terasami. Avško polje je tak primer, izjemen v dolini Soče.

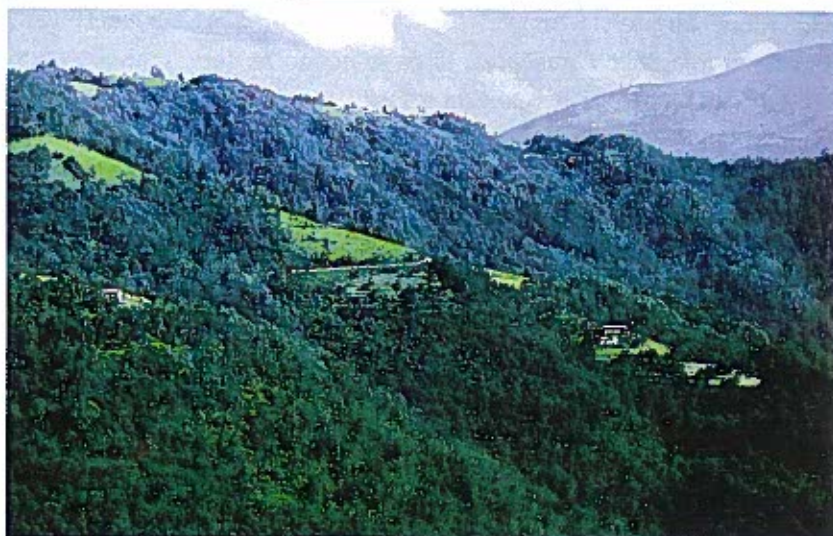

Redek vzorec. Primer: Avško polje

KRAJINSKI VZORCI

5.1.2/3 Terasirana pobočja s posameznimi hišami Vpliv sredozemskega prostora se ne kaže samo v vzorcu poselitve na grebenih in v stavbni arhitekturi, temveč tudi v terasiranju manj strmih delov sicer zelo strmih pobočij nad Sočo. Teraso so vzporedne. Krčitve v gozdnem pokrovu nimajo izrazitega roba, kar kaže na postopno zaraščanje nekoč veliko bolj odprtih in golih zemljišč. Zaraščajo se tudi terasirani deli pobočij.

Značilen vzorec. Primer: Kanalski Kolovrat

5.1.2

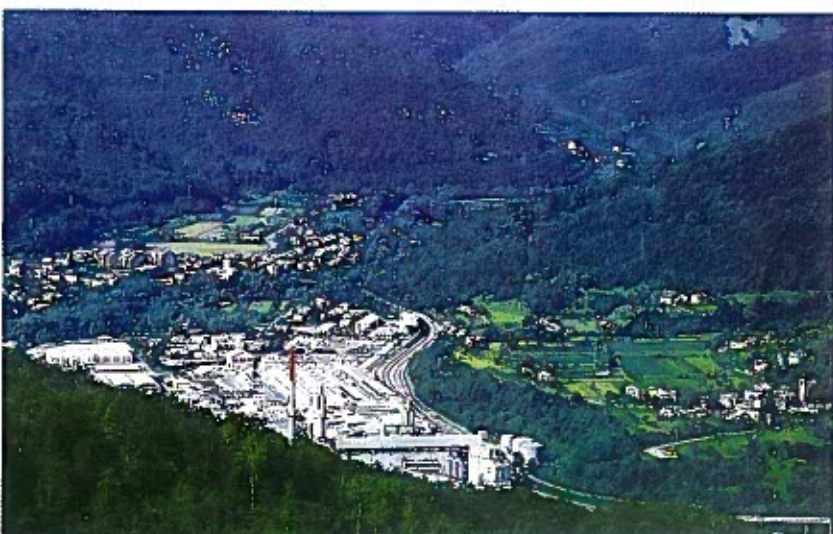
5.1.2/4 Terasirana pobočja z gruščastimi naselji Podoben vzorec z izrazitimi "visečimi" zaselki nad strmejšimi deli pobočij. Omogočajo ga večje uravnave v pobočjih na levem bregu Soče.

Značilen vzorec. Primer: Seniški breg – Avšje

5.1.2/5 Urbanizirano dno doline Posebnost kanalskega dela Soške doline je Cementarna Anhovo, ki ozko dolino povsem "napolni". Zaseda eno od ozkih naplavinjskih teras ob Soči.

Redek vzorec. Primer: Anhovo

VREDNOTENJE

5.1.2 Kanalsko

3–4

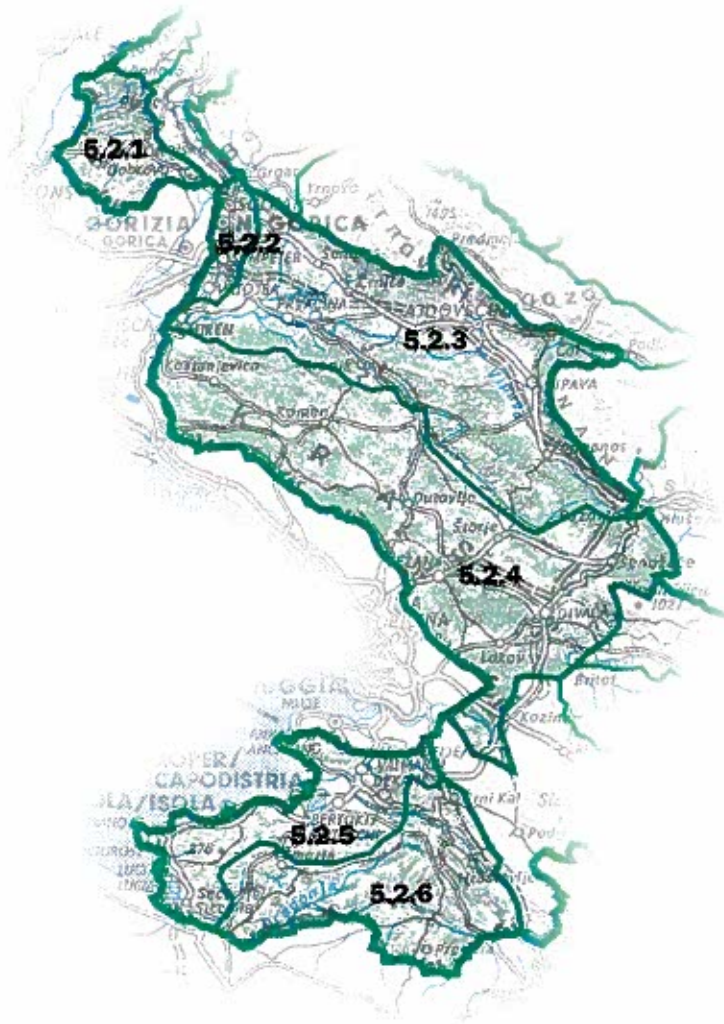
Pobočja kažejo obilo zaraščanja, ki pa je očitno že sorazmerno dolgotrajno. Posamezni zaselki in hiše se komajda opazijo visoko nad dolino med obilno drevesno zarastjo. Zdi se, da je za podenoto najpomembnejši simbolni pomen Soče, ki pa je močno narušen zaradi Cementarne Anhovo in poselitve. Vzhodna pobočja močno razvrednotijo kamnolomi Cementarne, ki so v območju dokaj pogosti (štirje kamnolomi na pobočjih od Anhovega do Deskel).

Simbolne vrednosti naravnih in kulturnih prvin: regionalni pomen

SMERNICE ZA VAROVANJE IN UREJANJE

- načrtovati je treba krajinsko obnovo celotne doline Soče (skrivanje neugodnih pogledov na kamnolome in večja industrijska območja)
- sanirati razvrednotena območja v dolini (cementarna Anhovo)
- ohranjanje kmetij in zaselkov visoko na pobočjih z njihovo značilno lego in rabo v prostoru
- pospeševanje obdelovanja dolinskih polj in polic z ustrežno politiko do kmetijstva kot dopolnilne dejavnosti
- ohranjati obliko doline Soče kot krajinsko in morfološko značilnost območja

5.2 Prave primorske regije

KRAJINSKE ENOTE

- 5.2.1 Goriška Brda
- 5.2.2 Goriška ravan
- 5.2.3 Vipavska dolina
- 5.2.4 Kras
- 5.2.5 Slovenska obala
- 5.2.6 Slovenska Istra

OPIS ENOTE

Položaj v prostoru Enota sega od Skalnice po obrobju Trnovskega gozda, Čavna, južnem robu Nanosa, mimo Razdrtega, Vremščice, Kozine in po meji z Italijo do Solkana, Vipolž, Golega Brda pod Korado, mimo Vrhovlja, Sabotina do Skalnice. Drugi del enote sega od Socerba po kraškem robu mimo Črnega Kala, Zazida, po hrvaški meji, slovenski obali in meji z Italijo do Socerba.

Merila za opredelitev enote Enoto opredeljujeta podnebje in rastje. Podnebje postaja trše, hladnejše od juga proti severu oziroma s prehodom na lege z višjimi nadmorskimi višinami, hkrati pa narašča tudi količina padavin. Zaradi višje nadmorske višine ima kraška planota trše podnebne razmere, čeprav je bližje morju kot od morja bolj oddaljena Vipavska dolina.

Prepoznavnost krajine Enota se zaradi reliefnih in geoloških razmer deli na tri glavne podenote, ki oblikujejo različne krajine. To so doline rek Soče in Vipave, Kras in Šavrinsko gričevje, vsako s svojevrstnim krajinskim značajem. Znotraj enot se kažejo tudi nekatere skupne značilnosti zaradi podobnih reliefnih in geoloških razmer, na primer v Goriških Brdih, v Vipavskih Brdih in na Šavrinskem gričevju.

Skupna značilnost primorskih krajin, ki jih dela prepoznavne kot primorske krajine, je rastlinstvo, ki je, tudi neavtohtono, večinoma iz pravih mediteranskih območij, Piramidalne ciprese, pinije, lovor, črničje v odprtem prostoru Primorja na primer pomenijo krajinska znamenja – označujejo pokopališča, cerkve in mestna območja. Gozdovi so večinoma v obliki panjevca in dajejo videz zaraščene kmetijskega prostora. Golo skalovje je kljub obsežnim flišnim območjem opredelilno za podobo primorskih krajin.

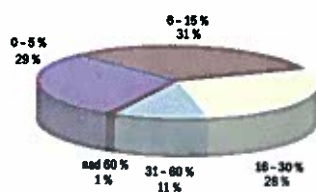
Ozke podzidane terase in naravno rastje v ozkih grapah je še vedno tradicionalna podoba obalne in nasploh istrske krajine, ki pa se danes že izgublja bodisi z melioracijo obalnih nižin – bonifika, bodisi z ureditvijo večjih vinogradniških površin, z zaraščanjem pobočij in izginjanjem nekdanjih teras. Prave primorske krajine vendarle označujeta vinska trta in obilje sadnega drevja. Nasprotno flišnim primorskim območjem je kras prave-

ga Primorja zelo suh, vendar je tudi reliefno povsem drugačen od flišnih območij Primorske. To je planotast svet z značilnimi kraškimi pojavi. Po krajinski privlačnosti izstopajo Brkini, Komenski kras in Goriška Brda. Vendar je znotraj celotnega območja tudi nekaj izjemnih manjših krajinskih območij, ki so nedvomno med najpomembnejšimi slovenskimi krajinami zaradi naravnih ali kulturnih vrednot in pomenov: Sečoveljske soline, Kraški rob, območje Škocjanskih jam, območje Lipice, območje Štanjela, Vipavska Brda.

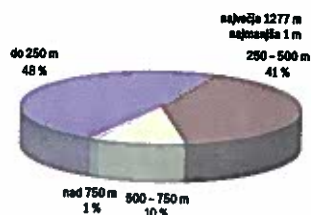
Spreminjanje krajine Vsako od podobmočij ima povsem značilno oblike procesov spreminjanja krajinske slike tudi zaradi različnih možnosti posodabljanja kmetijstva. Najopaznejše spreminjanje doživlja krajina na Krasu. Tudi Slovenska Istra je doživela dokaj opazno opuščanje nekdanj intenzivne kmetijske rabe. To se posebno opazi na strmejših legah, kjer so bile tudi urejene podzidane terase, na primer severna pobočja nad Strunjanom in Fieso. Mnoge so že povsem poraščene s spontanim rastjem. Gozd se tudi tu "vrača" v krajinsko sliko. Posamezna območja se obnavljajo s preureditvijo zemljišč v večje komplekse, predvsem vinogradov, čeprav se obnavljajo tudi oljčni nasadi in nasadi drugega sadnega drevja. Večje posodobitve pridelovalnih površin je doživela tudi Vipavska dolina, v obliki manj agresivne obnove kmetijskih zemljišč so se spreminjala tudi Goriška Brda in Goriška ravan. Tradicionalna oblika "plant" – mešanih kultur vinske trte, sadnega drevja in vrtnin, se je večinoma že izgubila iz krajinske slike, čeprav je včasih nezamenljivo označevala primorski kmetijski prostor. Podobo kultivirane krajine ponekod spreminjajo zaraščanja, na primer zaraščanje teras na slovenski obali, medtem ko bi zaraščanja kraških gmajn na Krasu pa tudi na obrobjih flišnih območij lahko imeli za ugodno, čeprav znatno "zapira" krajino, zmanjšuje njeno preglednost, in na Krasu, zmanjšuje dramatičnost pojavljanja golega skalovja v krajinski sliki. Vipavska dolina je doživela največje spremembe z melioracijami, ki so bile izvedene v zadnjem desetletju.

Najopaznejše spremembe v krajinsko sliko Goriških Brd vnašata slemenska pozidava in intenzivna obnova kmetijskih zemljišč, predvsem vinogradov, kar je

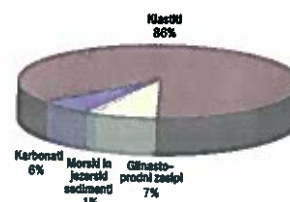
STRMINE

NADMORSKE VIŠINE

GEOLOGIJA

posledica reliefne zgradbe prostora. Oblike razvrednotenja so različne v različnih krajinskih območjih. Intenzivna pozidava označuje predvsem območja hitre se razvijajočih centrov – ožje obalno območje, predvsem neposredna okolica Kopra, in daje ponekod podobo manj urejene pozidave, ki ni v duhu tradicionalnih oblik poselitve prostora – okolica Sežane, Ajdovščine in Nove Gorice, ki prav tako dajejo podobo razkroja tradicionalne strnjene poselitve. Pomembno spremembo v krajinsko podobo Vipavske doline vnaša novejša oblika pozidave, ki je bolj razpršena in "išče" včasih izjemne prostorske položaje (naprimer pri Logu se, zgledujoč po lovskem gradiču Zemono, individualne hiše polaščajo vrhov gričev) in prisojna pobočja, zlasti v podnožju Trnovske planote.

Opazen je pritisk poselitve na ožji obalni prostor, bodisi da gre za počitniške hiše, turistične objekte, toda tudi individualno stanovanjsko zidavo.

Opuščanje solinarstva je že privedlo do opuščanja obsežnih mejnih površin.

Spreminjanje krajine je tesno povezano s praznjenjem vasi v notranjosti Šavrinskega gričevja.

KRAJINSKI VZORCI

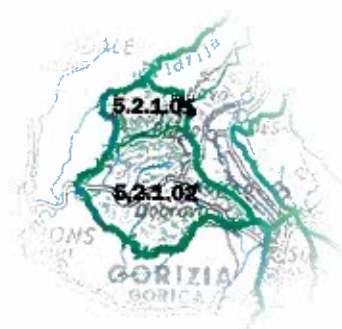
- flišno gričevje (na primer Brda, Brkini)
- kraška polja
- goli kras
- planotast svet s kraškimi pojavi
- široke dolinske uravnave (na primer Vipavska dolina)
- kraške gmajne

SMERNICE ZA VAROVANJE

- ohranjati tradicionalne suhozide na krasu
- ohranjati prvobitnost naravnih oblik vrtač in značilnih kraških pojavov;
- ohranjati terase v Slovenski Istri, kjer posodabljanje kmetijskih zemljišč uvaja drugačne oblike terasiranja
- ohranjati drobno merilo v krajini (na primer Goriška Brda)
- nadzor nad kmetijskimi melioracijami in prekomernim zasipavanjem
- ohranjati značilno podobo obmorskih ravnin (na primer Sečoveljske in Strunjanske soline)
- ohranjati vodne pojave na krasu
- zaraščanju prepustiti opuščena terasasto preoblikovana zemljišča

5.2.1 Goriška Brda

5.2.1

KRAJINSKE PODENOTE

5.2.1.01 Zgornja Brda

5.2.1.02 Spodnji del Goriških Brd

OPIS ENOTE

Položaj v prostoru Meja se na severu začne z grebenom Korade, nato poteka mimo Vrhovelj, Sabotina, po italijanski meji mimo Vipolž, Plešivega, Golega Brda in grebena Korade.

Ključne značilnosti

- gričevje, brda, vinogradi
- grebenska poselitev, graščine, kmetije
- preglednost
- pahljačasto usmerjena slemena

Merila za opredelitev enote Goriška Brda so samosvoja geografska enota, sorazmerno dobro razmejena od Soške doline z grebenom Korada – Sabotin na severovzhodu in reko Sočo na vzhodu. Gričevnat svet Goriških Brd je tudi podnebno drugačen od Goriške ravnin in Vipavske doline na vzhodu, saj ga zaznamuje ugodnejše podnebje brez pojavov burje.

Splošna prostorska razmerja Gričevje Goriških Brd ima izrazito pahljačasto usmerjena slemena, ki se postopoma spuščajo v Furlansko nižino proti zahodu in jugozahodu, kjer se intenzivna raba prostora prepleta z naravnim rastjem po grapah ali strmejših in osojnih pobočjih. V primerjavi z drugimi vinogradniškimi griči imajo Goriška Brda izrazit sredozemski pečat, ki jim ga dajeta značilna poselitev na grebenih in okrasna drevnina, ki spremlja posamezne dominantne objekte v prostoru. Sorazmerna homogenost reliefa in kmetijske rabe ustvarja tudi enoten širši panoramski vzorec, ki se začne razlikovati šele pri opazovanju posameznih sestavin prostora.

Krajinske posebnosti Goriška Brda so eno od krajinsko privlačnejših območij Slovenije. V primerjavi z drugimi privlačnimi krajinskimi območji pa so Goriška Brda izredno gospodarsko živa. Zaradi ugodnih razmer za vinogradništvo in sadjarstvo se jim tudi v bodoče obeta sorazmerno trdna gospodarska osnova. Posebno privlačnost ustvarjajo predvsem grebenske kmetije in graščine – tudi obnovljena trdnjavaska vas Šmartno, cerkvice in pokopališča prav tako na grebenih z značilno sredozemsko arhitekturo in sredozemskimi iglavci, ki te objekte spremljajo, pa seveda vinogradi in sadovnjaki.

OPIS POSAMEZNIH KRAJINSKIH PRVIN

Relief Relief označuje pahljača slemen, ki se spuščajo z ne posebno visokega, vendar najvišjega grebena med Korado in Sabotinom (Vrhovlje). Med grebeni so ozke grape. Na slemenih grebenov ni obsežnejših izravnjav. Grebeni se zlasti v nižjih legah razširijo in nasploh so sorazmerno položni. Večje ravnice so samo v dolini Reke med Dobrovim in Neblom ter v dolini Birše pod Vipolžami na obrobju močvirnega območja Preval, ki pa je že v Italiji.

Smer glavnih grebenov je proti jugu, jugozahodu in zahodu.

Vode V grapah med grebeni so manjši potoki, večina ob sušnem času presuši. Večji potoki so Reka, v katero se zlivajo Vedrijanšček in Kožbanjšček, slednji prihaja iz Gornjih Brd, ter Birša, ki se zbira iz mnoštva manjših grap pod Kojskim.

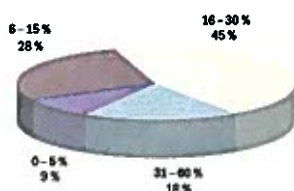
Rastje Združbe, značilne za submediteranski gozd, poraščajo posamezne otoke, ki so le na manjših območjih, naprimer med Dobrovim in Fojano, nekoliko obsežnejši. Večinoma je gozd v ozkih grapah, kjer je v flišnih tleh tudi najintenzivnejša erozija. Naravno rastje je torej pomembno za stabilnost zemljine, ki marsikje tudi rada plazi. Vendar je naravno rastje močno spodrinila robinija, ki jo vinogradniki vzdržujejo v obliki panjevca za kolje.

Le na višjih legah proti Koradi, Vrhovljam in Sabotinu se pojavljajo puhasti hrast in gaber med travnimi površinami.

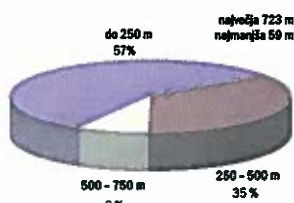
Primarna raba tal Brda so dobro zaščitena pred vetrovi, zato so najboljše lege na grebenih, tako za vinograde kot za sadno drevje. Ker so ti, zlasti v višjih legah, sorazmerno ozki, se vinogradi in sadovnjaki pojavljajo predvsem na pobočjih med grapami in na zelo različnih ekspozicijah, čeprav je vendarle večina pobočij obrnjena na jug, jugozahod in zahod. Goriška Brda so vinogradniško območje, to bi bila lahko njihova temeljna oznaka. Na zložnejših gričih so obnovljeni večji kompleksi vinogradov, v strmejših legah pa je ohranjen videz tradicionalnih ureditev, ki se prilagajajo reliefu.

Večji nasadi sadnega drevja so v ravninah – predvsem breskve, toda veliko je tudi sadnega drevja razprše-

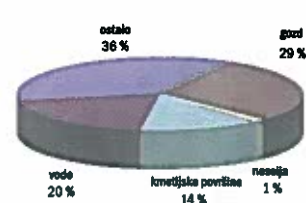
STRMINE

NADMORSKE VIŠINE

POVRŠINSKI POKROV

nega po robovih vinogradov, predvsem češnje, marelice, smokve, mandeljni, slive ipd. Njivskih kultur je sorazmerno malo, predvsem so v ravninskem svetu. V višjih legah proti grebenom na severu in severovzhodu so tudi travniki in senožeti, zlasti te se na strmejših legah zaraščajo.

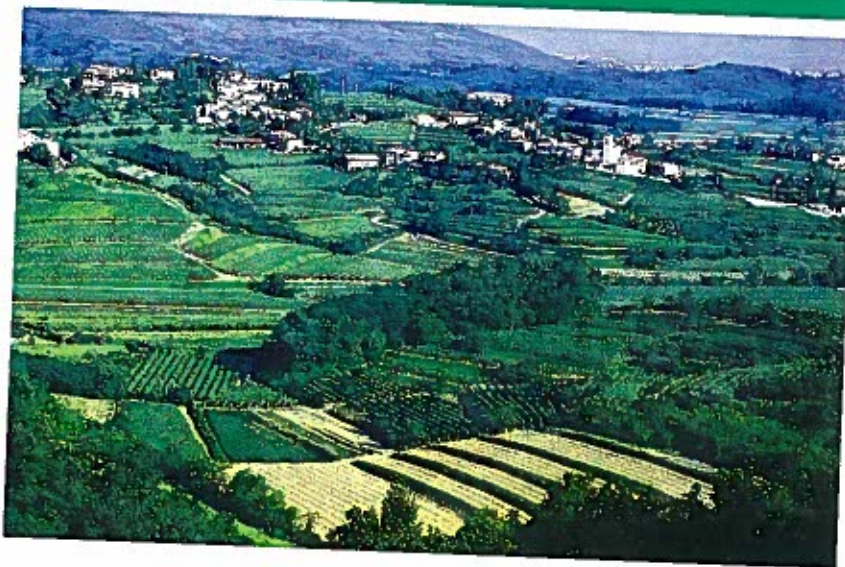
Poselitev Zaradi zaščitenosti celotnega območja pred burjo so v Brdih najboljše bivalne razmere na grebenih. Tako se je razvila za Brda tipična grebenska poselitev,

kjer potekajo tudi glavne povezovalne ceste. Te v nižjih območjih preidejo v doline. Poselitvena vzorca sta bila tradicionalno dva - strnjene vasi na grebenih in posamezne domačije večinoma tudi na manjših stranskih grebenih. Po potresu, ki je prizadel Soško dolino in Brda, se je ta vzorec znatno porušil. Graditelji pri popotresni obnovi niso upoštevali tradicionalnih oblik pozidave v strnjenih zaselkih, kar je zidavo močno razpršilo po prostoru.

KRAJINSKI VZORCI

5.2.1/1 Vinogradniško gričevje Vzorec vinogradniškega gričevja Goriških Brd označujejo svojevrstno oblikovane enote vinogradov. Te so sorazmerno majhne. Enote vinogradov prekinjajo pasovi višjega rastlinja. Tako nastaja sorazmerno razgiban vzorec z mnogo spontanega rastja. Poselitev je na slemenih, bolj ali manj zgoščena s prvinami sredozemskega rastja, cipresami in cedrami ob pokopališčih in cerkvah.

Značilen vzorec. Primer: Vipolže

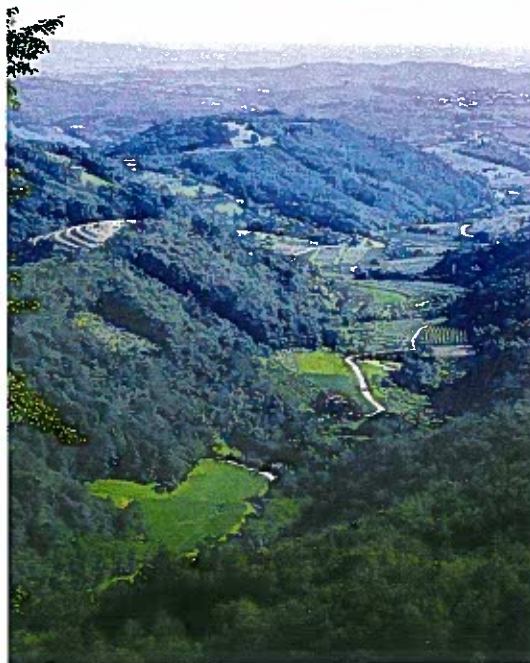
5.2.1/2 Vinogradi Vinograde označuje delitev na sorazmerno manjše enote z vrstami vinske trte, ki so večinoma kratke in na terasah. Terasa potekajo vzporedno, vendar od enote do enote značilno spreminjajo smer.

Značilen vzorec. Primer: Vinogradi pod Medano

KRAJINSKI VZORCI

5.2.1/3 Ravninski deli Brd V prehodu v višje lege Zgornjih Brd ali proti nižinskemu delu Furlanije se ustvarjajo mokre doline. Posebnost vzorca je, da so tu poleg vinogradov tudi nasadi breskev. Vodotoke spremlja skromno spontano rastje. Strma pobočja nad dolino so, ne glede na izpostavljenost soncu, poraščena s spontanim rastjem, večinoma tujo robinijo.

Značilen vzorec. Primer: Dolina Kožbanjščka

5.2.1/4 Vzorec prehoda v višje lege

Značilnost vzorca je povečan obseg spontanega rastja, terasirani vinogradi, posamezna sadna drevesa in povečan obseg travinja, ki postopno postane edina oblika kmetijske rabe. Tu se nakazuje značilen vzorec travinja s posameznimi drevesi, kostanji ali hrasti.

Značilen vzorec. Primer: Nad Kožbano

VREDNOTENJE

5.2.1.01 Zgornja Brda

3

V primerjavi s spodnjimi Brdi ta kažejo večjo stopnjo zaraščenosti in manj intenzivne kmetijske rabe, predvsem manj vinogradov in sadnega drevja, pa več travinja in gozda.

Simbolne vrednosti naravnih in kulturnih prvin: lokalni pomen

5.2.1.02 Spodnji del Goriških Brd

1–2

Enota je sorazmerno visoko ocenjena, ker je to ena od privlačnejših slovenskih vinogradniških krajin, njen sredozemski značaj pa ji daje še posebno vrednost.

Simbolne vrednosti naravnih in kulturnih prvin: regionalni pomen

SMERNICE ZA VAROVANJE IN UREJANJE

- ohranjati drobno merilo briške krajine z vinogradi in ohranjati videz mehkega gričevja
- predvsem na grebenih je treba omejevati in usmerjati novogradnjo
- usmerjati posodobitev kmetijskih zemljišč, ki spremljajo naravno zgradbo reliefa
- prizadevati si za obsajanje hiš z drevnino (sredozemskimi iglavci, sadno drevje)
- vnašati prvine krajinske urejenosti z drevoredi ob grebenskih cestah, s premišljeno nasaditvijo sredozemske okrasne drevnine na izbranih (simbolno pomembnih) krajih
- ohranjati gozd v grapah, ker preprečuje erozijo in vzdržuje stabilnost tal
- ohranjati nasade sadnega drevja

5.2.1

5.2.2 Goriška ravan

KRAJINSKE PODENOTE

Enota ni razdeljena na podenote

OPIS ENOTE

Položaj v prostoru Meja poteka od Solkana mimo Svehle gore, Prevala, Škabrijela, Kromberka, Stare Gore, Bazare, Biljenskih gričev, Mirna, po italijanski meji mimo Gorice do Solkana.

Ključne značilnosti

- strma pobočja, slemena, reka Soča
- intenzivna poselitve
- odprtost ravnine
- eksotično rastlinje

Merila za opredelitev enote Enoto označuje relief – ravninski svet med dvema rekama – Sočo in Vipavo na prehodu v hribovje.

Splošna prostorska razmerja Državna meja je velik del Goriške ravni odrezala od Slovenije. Enoto doživljamo kot členjeno v tri podenote, ki pa so nekakšni podaljški ravnine v flišno gričevje. Severni del je Solkansko polje – večinoma v Italiji, in obsežnejša nekoč pretežno zamočvirjena ravnica, na kateri je zgrajena Nova Gorica. Srednji del je Rožna dolina – Rafut, ožji dolini, ki sega v gričevje Stare gore in Panovca. Južni del je Šempetrsko in Vrtojbensko polje, ki je danes edini pričevalec nekdanjega značaja krajine Goriške ravni. Sveta gora je s kompleksom zgradb na samem vrhu nedvomno najpomembnejša dominanta, ki ob dveh močno izstopajočih gorskih verigah, robovih Trnovske in Kraške planote, daje zunanji okvir območju. Na severnem robu ravnine priteče reka Soča iz "objema" gora in se v globokem kanjonu lastnega nanosa vije proti morju. Državna meja se je zarezala v ta prostor na način, ki ni omogočal normalne rasti mesta, temveč je povzročil nove oblike poselitve, ki ne sledijo osnovni zgradbi prostora, kot je to bilo nakazano z začetki razvoja mesta. Obrobja ravnine gradijo flišni griči, na zahodu griči Goriških Brd, na vzhodu gričevje Stare Gore, Vrtojbenki in Biljenski griči. Na južnem delu polje zapira veriga kraškega hribovja.

Krajinske posebnosti Izjemna krajinska območja so Sveta gora – Skalnica zaradi simbolnega in dominantnega pomena ter reliefnega položaja. Velika cerkev in samostan prevladujeta skorajda v celotni ravnini, čeprav sta v njenem severozahodnem kotu. Religiozni

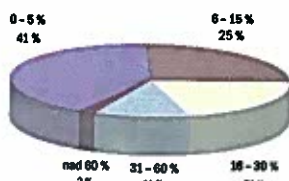
simboliki je treba dodati tudi pričevalno. To so območja bojev v I. svetovni vojni. Na bližnjem območju Vodice je bil po I. svetovni vojni urejen spominski park, ki pa je po II. svetovni vojni propadel. Podobno spominsko naravo imajo pravzaprav vsi vrhovi od Fajtjega hriba v kraški verigi vrhov, Markovega hriba nad Šempetrom, Škabrijela nad Novo Gorico in Sabotina nad Solkanom. Z naravovarstvenega stališča pa po pomenu izstopa Sabotin, ki je eno najnižjih – na nizki nadmorski višini – odprtih skalovij z melišči in ustvarja zato svojevrsten biotop z bogato in zanimivo floro, med katero zelo izstopa grmovno drevje črnike (*Quercus ilex*). Del Sabotina je naravovarstveni rezervat. Predvsem s stališča dendrologije je pomembnejši tudi Panovec, ki je obenem mestni gozd Nove Gorice.

OPIS POSAMEZNIH KRAJINSKIH PRVIN

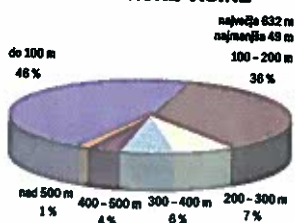
Relief Sotočje Soče in Vipave je ustvarilo obsežnejši ravninski prostor, pretežno na konglomeratnem zasipu Soče. Ta ustvarja obsežen njivski svet Solkanskega (njegov večji del je v Italiji), Šempetrskega, Vrtojbenskega in Mirenskega polja. V podnožju flišnega gričevja, ki na vzhodu zapira Goriško ravan, je prodnat zasip prekrit z debelejšo plastjo rodovitnih tal. Pri Biljah je zasip Soče zaprl tok Vipavi in domnevno ustvaril jezero, ki se je polnilo z glinastim muljem. Tega je Vipava pri našala s flišnih gričev in obrobja doline. Tako se je v podnožju flišnega gričevja in ob spodnjem toku Vipave ustvarila ravnina z debelimi plastmi glinenega materiala. Tam, kjer je ob griču (gorica) z gradom zrasla Gorica, se stekata tako Soška kot Vipavska dolina, toda tudi več manjših dolin, ki so se zajedle v flišno gričevje in ustvarile značilne hrbte Kostanjevica – Panovec, Markov hrib – Stara Gora.

Vode Goriška ravan se razteza med dvema rekama Sočo na zahodu in Vipavo na jugu. Močnejša Soča je z nanosi proda potisnila Vipavo povsem v podnožje kraških hribov, sama pa si je izrezala kanjon v lastnemrodu v podnožju flišnega briškega gričevja. S flišnega gričevja pritekajo potoki, v Solkanu se neposredno izlivajo v Sočo. Večji Koren prav tako odteka v Sočo, vse preostalo gričevje na vzhodnem robu odceja Vrtojbrica, ki se izliva v Vipavo. Soča je skrita globoko v konglome-

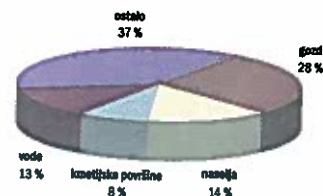
STRMINE

NADMORSKE VIŠINE

POVRŠINSKI POKROV

ratnem kanjonu. Jez HE Solkan je tam, kjer se Soča izvije iz ozke doline. Od tu navzgor vse do Plav je akumulacijsko jezero. Voda sega skoraj do magistralne ceste in je zelo zaznavna v krajinski sliki. Prej je bila Soča skrita globoko v njeni strugi. Pod elektrarno je Soča še ohranila značaj divje vode z brzicami in vsaj ponekod še ohranjenim naravnim stanjem bregov. Potoki, tudi večja Koren in Vrtojba, so zaradi pozidanih prostorov v pretežnem delu regulirani ali sploh kanalizirani pod zemljo.

Rastje V ravninskem svetu Goriškega polja je sorazmerno malo naravnega rastja. To se pojavlja kot obrežno rastje ob vodi, v manjših otokih na mokrih zemljiščih v podnožju gričevja ter na samem gričevju v grapah. Večje gozdno območje je gozd Panovec, ki se s hrptom Kostanjevice vleče od Ajševice vse do državne meje oz. stare Gorice. Del Panovca je bil predlagan za submediteranski arboretum. V dveh manjših parkih na Rafutu je tudi nekaj redkih primerkov eksotičnega drevesja in zato sta parka pod spomeniškim varstvom. Poleg pašne, ki je bila v preteklem stoletju vzrok za gola pobočja robov Trnovske in Banjške planote, je naravno rastje prizadela tudi I. svetovna vojna, ki je divjala prav v tem območju z največjo silovitostjo. Flišno gričevje se je ponovno obraslo z robinijo, ki je tuja drevesna vrsta. V golem skalovju vzhodnih pobočij rastejo kar številni

primerki črniče, zimzelenega hrasta prave sredozemske makije - *Quercus ilex*. Nekaj primerkov je (bilo) tudi v konglomeratnih stenah soškega kanjona.

Primarna raba tal Prevladuje njivska raba ravninskih tal. Ponekod je bila v tradicionalnih oblikah "mešana kultura" s posameznimi vrstami trte, sadnimi drevesi in poljščinami med vrstami. Ponekod najdemo drevo murve na začetku ali koncu vrste trt – ostanek pred prvo svetovno vojno razvitega svilgojstva. Vinogradi in sadovnjaki so v zadnjih letih obnovljeni na pobočjih gričev kot tudi na nižjih delih pobočja Trnovske planote. V spodnjem delu Goriške ravni pri Biljah in Mirnu se pojavljajo večji plantažni nasadi hrušk, manj breskev.

Poselitev Poselitev je v močno zapolnila prostor, predvsem tostran državne meje. Zgornji del zaseda skoraj v celoti Nova Gorica. Poselitev pa postopoma zaseda tudi spodnji del med Šempetrom in Mirnom, tako da značaj polja postopoma izginja. Poselitev je v obliki večjih stanovanjskih blokov v Novi Gorici in individualne pozidave na obrobjih in ob starih vaških jedrih. Nova Gorica je bila zasnovana kot vrtno mesto in ima do določene mere še tak značaj. Za Goriško raven prevladuje podoba pozidanega prostora, ki žal ne kaže tiste urejenosti, razen samega mesta Nova Gorica, ki bi prostoru prinesla nove kakovosti.

KRAJINSKI VZORCI

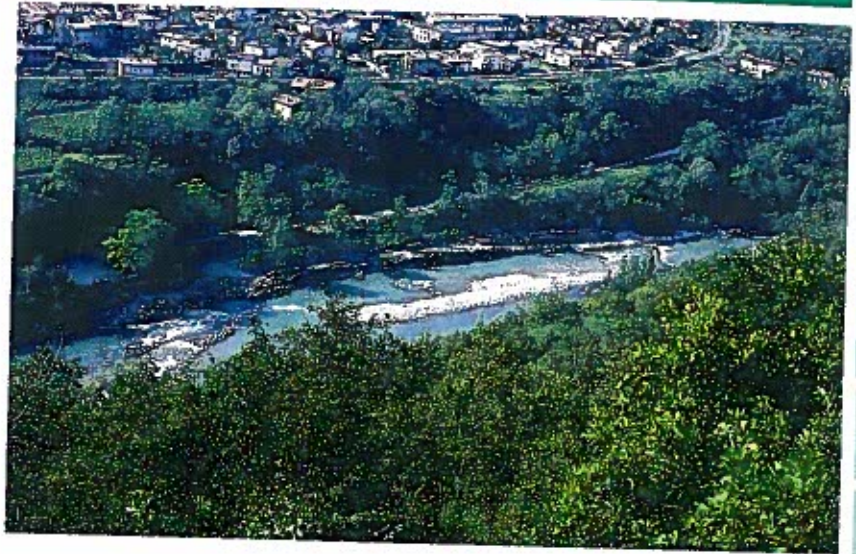
5.2.2/1 Naplavinška ravnina Goriška ravan je nastala na širokem naplavinškem območju reke Soče. Značilen vzorec poljske delitve v trakovih se je na Solkanskem polju ohranil v veliki meri zaradi njegovega položaja ob državni meji. Posamezne vrste vinske trte ali manjše vinograde spremljajo sadna drevesa, največkrat češnje.

Značilen vzorec. Primer: Solkansko polje

KRAJINSKI VZORCI

5.2.2/2 Kanjon reke Soče Podobno kot vsi alpski hudourniki je tudi Soča ustvarila globok kanjon v lastnem nasipu. Brežine so prepadne, vendar porasle z bujnim rastjem, v strugi reke so značilna prodišča, brzice in tolmeni.

Izjemen vzorec. Primer: Stari jez pri Solkanu

5.2.2/3 Mešana kultura Značilen sredozemski vzorec rabe kmetijskega zemljišča je bila "mešana kultura", vrste vinske trte s posameznimi sadnimi drevesi in poljščinami med vrstami. Ta oblika izginja zaradi intenzivnejšega pridelovanja.

Značilen vzorec. Primer: Vrtojbensko polje

5.2.2/4 Poraščeno flišno gričevje V naplavinsko ravnino se vriva nekaj flišnih gričev. Večinoma so poraščeni z tujo robinijo.

Značilen vzorec. Primer: Stara gora s Sv. Marka

KRAJINSKI VZORCI

5.2.2/5 Intenzivni nasadi vinogradov – sadovnjakov V južnem delu Goriške ravni so bile obnovljene večje strnjene enote vinogradov in sadovnjakov, sadovnjaki v ravninskem delu, vinogradi v nižjem in položnejšem gričevju.

Značilen vzorec. Primer: Biljenski griči

VREDNOTENJE

5.2.2 Goriška ravan

4

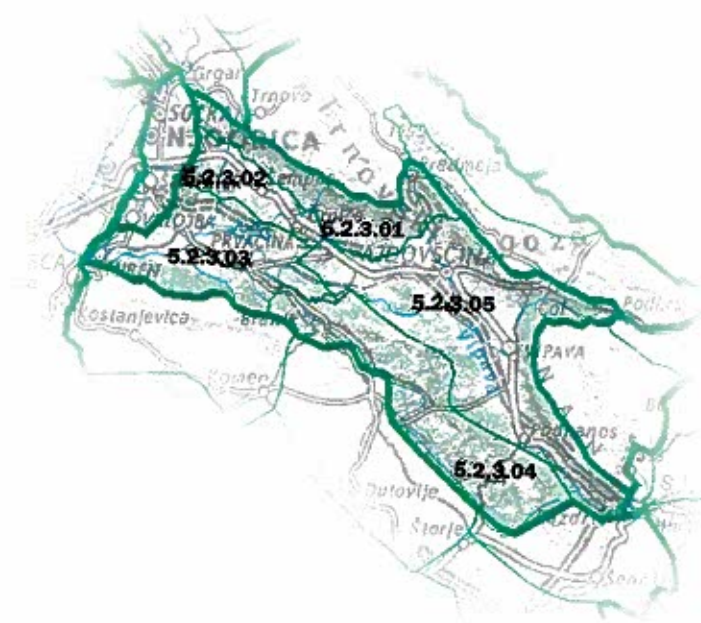
Nizko oceno ima Goriška ravan zaradi sorazmerno porušene krajine, ki jo je načela razpršena poselitev Solkanskega ter Šempetrsko–Mirenskega polja, sorazmerno ekstenzivno zasedena zemljišča z industrijskimi objekti, gramoznicami in glinokopi, ki niso ustrezno sanirani.

Simbolne vrednosti naravnih in kulturnih prvin: lokalni pomen

SMERNICE ZA VAROVANJE IN UREJANJE

- ohranjati in varovati pobočja pred poselitvijo predvsem hribov, ki obrobajo Goriško ravan
- sanirati opuščene kamnolome, glinokope in gramoznice (Vrtojbsko polje)
- razširiti naravovarstveni rezervat na Sabotinu (rastišče črnike) v kanjon Soče in mu s tem dati naravovarstveno opredelitev, podobno kot jo že ima južneje na italijanski strani
- ohranjati skalovito podobo pobočij Skalnice in Svete gore
- obnoviti porušene bregove in prepadne konglomeratne stene Soče, kar bo prispevalo k hitrejši sanaciji poškodovanega prostora
- urejanje sadovnjakov in vinogradov, ki pomembno izboljšujejo podobo preveč razpršene poselitve
- neprimerne regulacije potokov (naprimer Vrtojba) sanirati in vzpostaviti bolj naravno stanje

5.2.3 Vipavska dolina

5.2.3

KRAJINSKE PODENOTE

- 5.2.3.01 Pobočja Trnovske planote
- 5.2.3.02 Severni del Vipavske doline
- 5.2.3.03 Južni del Vipavske doline
- 5.2.3.04 Dolina Branice
- 5.2.3.05 Osrednji del Vipavske doline

OPIS ENOTE

Položaj v prostoru Meja poteka od Kromberka, po robu Trnovskega gozda, nad Šmihelom, Vitovljami, čez Čaven, mimo Predmeje, Otlice, Cola, Podkrajja, po obrobju Nanosa nad Vipavo, do Pleše. Teče mimo Razdrtega, Otošč, Griže, Štanjela nad dolino Branice, Ovčjaka, Vrtoč, po italijanski meji do Mirna, čez Biljenske griče, na Staro goro in Kromberk.

Ključne značilnosti

- gričevje, široka dolina, reka, skalovje
- gozdnata pobočja, mešane kulture
- neenotnost doline

Merila za opredelitev enote Enoto označuje dolina s stranskimi dolinami in s poudarjeno dinarsko smerjo, ki jo opredeljujeta oba kraška robova, na severni strani Trnovska in Nanoška planota, na južni strani pa Kras.

Splošna prostorska razmerja Temeljna značilnost Vipavske doline je njena smer, ki je vzporedna s smerjo Trnovske in Kraške planote. Posebnost doline je, da ni enotna. V dolini se pojavlja gričevje, ki jo deli na severni suhi del doline in južni z reko Vipavo, vendar se od Dornberka navzgor tudi južni del razdeli in rečica Branica oblikuje lastno dolino, ki ločuje flišno gričevje od Krasa. Zgradbo doline jasno označujeta oba visoka robova doline. Dolinsko dno ne daje videza široke doline, temveč se ponekod oblikuje gričevnat relief. Vtis doline z razširjenim dolinskim dnom se pokaže šele od Ajdovščine navzgor. Rob Trnovske planote je višji in izrazitejši, rob Krasa pa se kaže kot veriga hribov, ki imajo v podnožju gričevje. Prepoznavnost krajine je povezana s posebno obliko doline, uokvirjene med dve kraški planoti. Tipična in najbrž sploh posebnost v slovenskem merilu so pobočja Trnovske in Nanoške planote. Skalovje samega roba planot preide ponekod čez odprta, neporaščena melišča v zložnejša pobočja pobočnega gruščja in flišnih hrbtov.

Krajinske posebnosti Izrazita posebnost Vipavske doline je njen severni okvir – rob Trnovske in Nanoške planote. Z izrednim navpičnim višinskim padcem in s skalnatim robom, ki obrobja planoti, daje dramatičen videz in opazen kontrast mehkejšim krajinskimi oblikam gričevja v dnu doline in submediteranskem videzu kmečijskega prostora. Pobočja Trnovske in Nanoške pla-

note so posebna tudi zaradi naravnih in kulturnih kakovosti – golo skalovje, odprta melišča, botanične posebnosti, kraški izviri, predvsem Lijak, ki je še dokaj naravno ohranjen, soteska Bele pod Sanaborjem, cerkvice na izpostavljenih reliefnih robovih – Loke, Šmihel, Vitovlje, sv. Pavel, sv. Nikolaj, Vipavski grad, ceste, ki se spuščajo s planote v dolino – cesta Predmeja – Lokavec in tako dalje. Mesto Vipava je izredno zanimivo mesto ob izviru reke s posameznimi rokavi številnih izvirov, ki so speljani znotraj mesta. Stari grad na prepadni Skali pomembno prispeva k dediščinski vrednosti mesta.

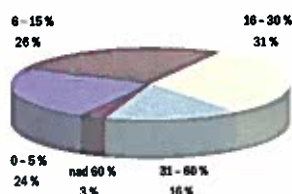
Druga manjša varovanja vredna območja so: območje Stesk, kjer se Vipava prebija skozi tesen in čez tršo kameninsko podlago, celotna poteza Vipave od Ustja do Saksida, meandri Vipave pri Renčah, pobočja Kraške planote z gradom Rihenberg, območje vasi Šmarje – Gabrje, območje vasi Goče - Erzelj in dolina Raše.

Pomembna simbolna točka je cerkev na Logu, ki izstopa po dimenzijah in kot božjepotna cerkev. Posamezne zanimive točke v Vipavski dolini so: sv. Pavel nad Vrtovinom, gornja vitoveljska cerkev sv. Marije, grad Rihenberg v Braniku, soteska Steske s starim mlinom, izvir Lijaka, Vipavski Križ, izvir Hublja.

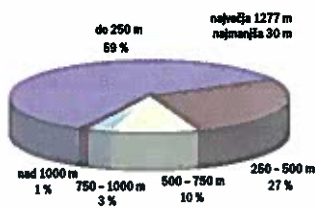
OPIS POSAMEZNIH KRAJINSKIH PRVIN

Relief Relief Vipavske doline označuje strm in visok rob Trnovske planote (relativna višinska razlika med 600 in 1000 m) na severnem robu doline. Ta je na samem robu prepaden in skalovit, nižje preide v položnejša pobočja, ki jih je oblikoval pobočni grušč, naložen na mehkejše flišne kamenine. Dolina ni enotna, deli se v severni suhi del in južni del z reko Vipavo. Posamezne razširitve, naprimer pri Ajševici, ob Vipavi med Renčami in Dornberkom, so ločene med sabo z gričevjem, večinoma flišnim, pri Selu in pri Planini se pojavijo tudi gričevje in hribi, grajeni iz trših apnencev. Od Ajdovščine navzgor je dolina enotna s sorazmerno večjim ravninskim dnom, ki pa se zoži v dolino Močilnika pod Razdrtim. Pomembnejša stranska dolina je le dolina Branice, ki jo od Vipavske ločujejo flišno gričevje Brij, Vipavskih Brd in apnenčast hrbet Planine nad Ajdovščino. Ta v dolini Branice ustvarja ponekod (na primer pri Šmarjah in Gabrjah) podobno krajinsko sliko,

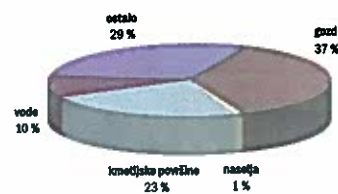
STRMINE

NADMORSKE VIŠINE

POVRŠINSKI POKROV

kot je rob Trnovske in Nanoške planote, le v znatno manjših razsežnostih. Kaže pa na podoben geotektonski nastanek reliefa. Dolina Branice se kot ločnica Krasa in Vipavskih Brd izteče v dolino Raše, ta pa v Senožeško podolje oziroma v gričevje nad Lozicami. Južni kraški rob doline ni tako izrazit kot severni. Oblikuje ga veriga hribov, ki so dejansko le rob kraške planote. V podnožju hribov je bolj ali manj širok pas flišnega gričevja, ki ponekod močnejše izstopa tudi z višino, naprimer Gradišče, Tabor pri Dornberku.

Vode Vipavsko dolino označuje reka Vipava. Izvir, dejansko več izvirov izpod skalovja Nanoške planote, se steka v skupni tok neposredno v mestu Vipava in tako oblikuje nadvse zanimiv mestni prostor. Reko Vipavo napajata še dva močnejša kraška izvira, Hubelj pri Ajdovščini in Lijak pri Ajševici. Več manjših potokov, ki odcejajo flišno gričevje, Vipavi dodaja vodo. Večja sta le Močilnik, ki odceja gornji del doline, in Branica. Reka Vipava je v znatni dolžini regulirana, Hubelj, ki ima sicer dokaj kratek tok, je prav tako reguliran in podobno tudi Lijak. Tudi posamezni potoki so v delih, kjer potekajo po melioriranih območjih, regulirani v običajni obliki trapeznega prečnega profila s kamnometom. Regulirane struge niso bile obsajene. Naravno rastje je bilo ohranjeno samo v nekaterih odsekih, kjer je bila ohranjena stara struga, večinoma kot vzporedna struga – razbremenilnik za visoke vode.

Rastje Kraška skalnata obrobja Vipavske doline so bila v preteklosti dokaj gola predvsem zaradi paše. Zato so bila tudi deležna obsežnih pogozditev in jih danes, naprimer pobočja Nanosa, Gore, Trstelja in sploh kraških hribov, poraščajo obsežni sestoji črnega bora. Flišno gričevje, posebej v grapah, obrašča submediteranska združba hrasta puhavca, toda tudi plevelna vrsta robinija, ki jo vinogradniki vzdržujejo predvsem za kolje. Za ravninska kmetijska zemljišča v delu doline od Vipavskega Križa do Podnanosa so bila pred melioracijskimi posegi značilna posamezna prosto rastoča drevesa: topoli, jelše, hrasti, pa tudi sadna drevesa, naprimer orehi, jabolane, hruške. Tudi vodotoke Močilnik, Vipavo in Hubelj je obraščalo bogato rastje. To rastje je bilo pomembno kot zaščita proti vetru, ki v Vipavski dolini zaradi posebnosti reliefa dosega znatne hitrosti. Po melioracijah je ostalo sorazmerno malo naravnega rastja. Le na nekaterih mestih so bili upoštevani predlogi za ohranitev, naprimer na Lokavškem polju, ob Mali Vipavi in še kje. Novejša zasaditev vetrozaščitnih pasov na Hubeljskem polju ni upoštevala potrebne funkcionalnosti in avtohtonega izbora rastlinskih vrst (nasajena je Lavzonova pacipresa). Podobno je tudi z obsaditvijo bregov Vipave z ligustom. Topolovi nasadi, ki so ponekod zelo opazna krajinska prvina, imajo vetrobransko funkcijo, pa

tudi funkcijo izrabe slabih ali poškodovanih zemljišč. Submediteranski značaj dajejo prostoru oblike kmetijske rabe prostora, zlasti sredozemske sadne vrste, sem ter tja tudi kakšen od sredozemskih okrasnih iglavcev – predvsem ciprese, ki spremljajo pokopališča, cerkve, graščine ali posamezne meščanske hiše.

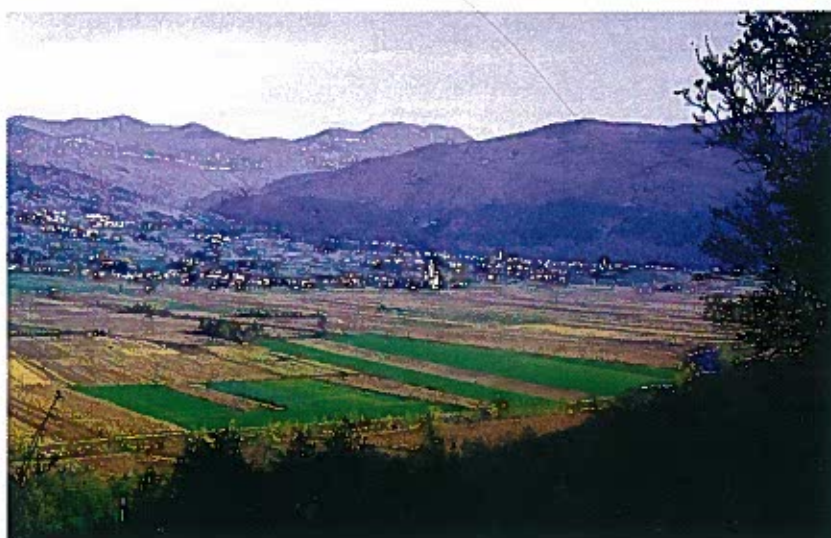
Primarna raba tal Vipavska dolina je močno spremenila videz po melioracijah. Tradicionalna oblika obdelovanja, ki je značilna za submediteranska območja, tako imenovana "mešana kultura" (ital. coltura mista), postopno izginja. V ravninskem melioriranem delu, kjer so bila zemljišča tudi lastniško preurejena s komasacijo in arondacijo, so urejene večje zemljiške enote, ki so večinoma zasajene s poljedelskimi kulturami – pšenica, koruza. Zlasti v območju Vipavskih Brd in nasploh flišnega gričevja so bile obnovljene večje površine kot vinogradi. V ravnini, naprimer v dolini Branice, pa od Dornberka navzdol ob reki vse do Mirna so tudi obsežnejši sadni nasadi, predvsem breskve in hruške. Tako so tradicionalne oblike kmetijske rabe tal s členjenim njivskim vzorcem ostale na za melioracijo manj zanimivih zemljiščih, pretežno na pobočjih pod Trnovsko planoto, na primer na polju med Podnanosom in Ajdovščino, in v gričevju. To se vidi v času vegetacijske sezone.

Gričevnat svet odkriva pestrost, ki jo narekuje relief, tudi v površinskem pokrovu. Ugodna pobočja so terasirana in obnovljena v vinograde. Teraso so oblikovane s podpornimi zidovi in so običajno širše, tako da so omogočile ureditev "mešane kulture", vrste trt s sadnim drevjem in njivami z žitom ali okopavinami. Vmes so travnata zemljišča. Ker je lastništvo ostalo sorazmerno razdrobljeno, je njivski vzorec še vedno dokaj členjen. Naravno rastje zarašča grape in preveč strma pobočja ali pobočja s slabimi talnimi razmerami.

Poselitev Tipično za poselitev je, da išče bolj zavetne lege za grebeni. Poselitev na grebenih se pojavi šele tam, kjer ni vetra - naprimer Prvačina, Gradišče. Vipavski križ je v tem pogledu izjema, čeprav so vasi na pobočjih pod visokima Trnovsko in Nanoško planoto tudi deležne vetra. Dejavnik vetra torej ni bil edini, ki je določal poselitev. Vipava je bila zgrajena ob izvirov reke, Ajdovščina pa na temeljih starorimskega tabora v neposredni bližini starejšega večjega naselja na planotastem griču Gradišče. Strnjene gručaste vasi z novejšo bolj razpršeno pozidavo izgubljajo prvobitni značaj. Z večjo poraščenostjo pobočij pod Trnovsko planoto se je veter dokaj umiril in postal manj moteč tako, da je pritisk na poselitev prisojnih in nekoliko dvignjenih zemljišč na severnih robovih doline vse večji. Zlasti od Vitovelj proti Novi Gorici je ta pritisk mogoče prepoznati v številnih individualnih hišah, ki so bile zgrajene v zadnjih letih.

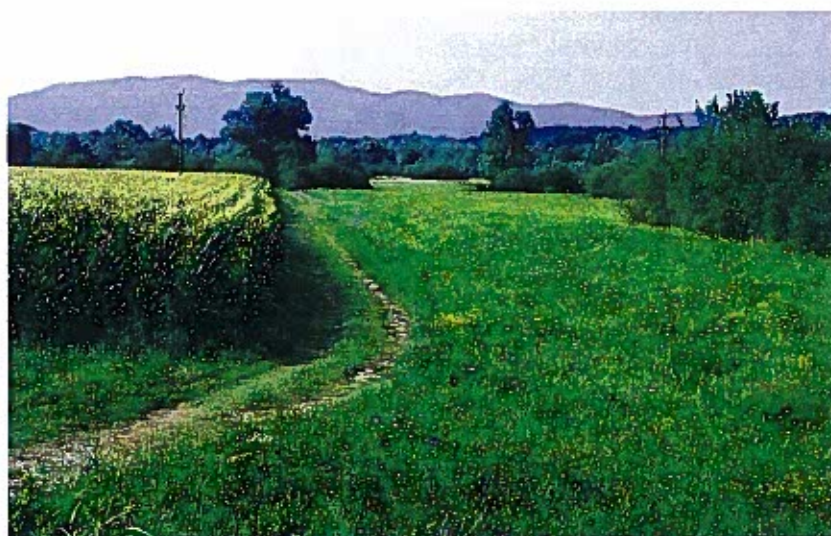
KRAJINSKI VZORCI

5.2.3/1 Melliorirana polja Dolinsko dno Vipavske doline ni enotno. Širši ravninski deli so danes večinoma meliorirani in ustvarjene so večje pridelovalne enote, s katerih je bilo odstranjeno spontano rastje. Višje v zgornjem delu Vipavske doline so na poljih pretežno njive z žitaricami, v spodnjem delu pa sadovnjaki, predvsem breskve.

Značilen vzorec. Primer: Polje pri Logu

5.2.3/2 Nemelliorirana ravnina Mestoma so se še ohranili ostanki nekdanje nižinske krajine z značilnim vzorcem prepleta travinja, mokrih travnikov, njiv in spontanega rastja.

Značilen vzorec. Primer: Ob Lijaku na Ajševici

5.2.3/3 Kraški svet sredi doline Dolino delita dva apnenčasta in flišna hrbta: prvi višji oblikuje Vipavska Brda, drugi pa manjši zakrasel del šempaske gmajne oziroma gričevja pri Batujah. Tu se oblikuje značilen vzorec prepleta travinja z vložki gozda, ki ga oblikujejo hrasti, in njivami v dnu dolinic ali vrtač.

Redek vzorec. Primer: Dolina pod Osekom

KRAJINSKI VZORCI

5.2.3/4 Vzorec flišnega gričevja

Večinoma ohranja flišno gričevje tradicionalni vzorec prepleta njiv, sadnega drevja in vinogradov. Obsežnejše površine vinogradov so le mestoma na nižjih legah proti dolini. Posamezne prvine sredozemskega rastlinja – cipres in ceder ob pokopališčih ali cerkvah – poudarjajo sredozemski značaj krajine.

Značilen vzorec. Primer: Goče

5.2.3/5 Vinogradi v flišnem gričevju

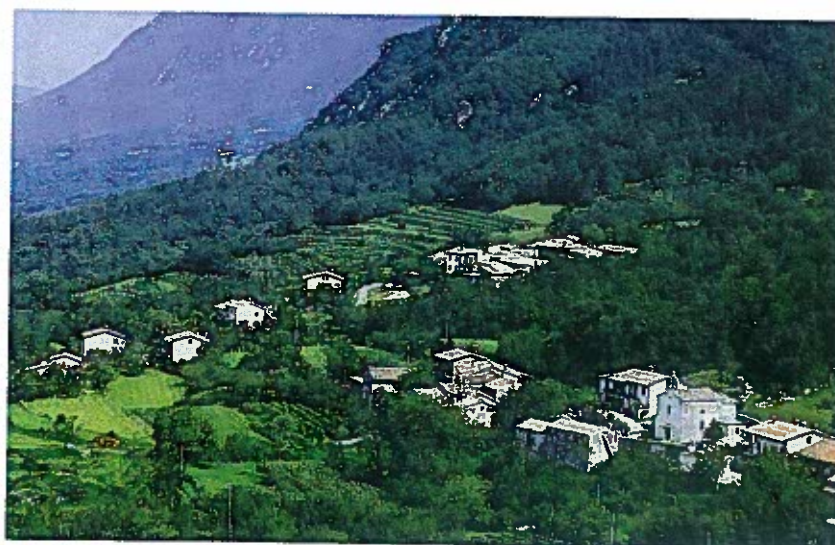
Značilnost vinogradov v flišnem gričevju južnih obronkov Vipavske doline je njihova "borba" z bujnim rastjem, predvsem tujo robinijo. Vinogradi so videti "izkrceni" iz strnjene gozdnega pokrova.

Značilen vzorec. Primer: Tabor nad Dornberkom

5.2.3/6 Vzorec prehoda v višje lege

Na sončnih južnih pobočjih Trnovske planote se oblikuje značilen preplet terasiranih izravnjav, s posameznimi vrstami vinske trte in sadnim drevjem, mestoma še ohranjeno "mešano kulturo", z vložki prvobitnega gozda in poselitvijo v prvotno manjših strnjenih zaselkih. Danes postaja poselitev vse bolj razpršena.

Značilen vzorec. Primer: Ravni pri Taboru nad Črničami

KRAJINSKI VZORCI

5.2.3/7 Travnati celki s posamičnim drevjem V višjih legah pod Trnovsko planoto se oblikuje značilen vzorec travnatih površin s posameznim drevjem, predsem kostanji, ki so tu sadna drevesa, lahko so tudi posamezni hrasti. Vzorec je dokaj razširjen na flišnih oziroma na mehkejših kameninah prehoda iz sredozemskega podnebja v višje hribovje. Predvsem kostanji so že v znatni meri izginili in vzorec se zaradi zaraščanja izgublja.

Značilen vzorec. Primer: Pobočja nad Seljaki nad Črničami

5.2.3/8 Skalnata pobočja z melišči Poseben vzorec vseh območij, kjer se stikajo visoke kraške planote z nižinskimi in flišnimi območji, tvorijo prepadne in odprte skale ter melišča, ki jih obdaja sicer bujnejše rastje. Vzorec je značilen za Goriško, Vipavsko dolino, dolino reke Reke, prehod Krasa v Istro.

Značilen vzorec. Primer: Breg pri Gradišču pri Vipavi

VREDNOTENJE

5.2.3.01 Pobočja Trnovske planote 2

Pobočja načanja razpršena poselitev, ki ni v duhu nekdanje gručaste poselitve v posameznih jedrih. Ohranja pa še veliko mero krajinske privlačnosti zaradi ozadja visoke Trnovske planote z golim skalovjem, ki daje dramatičen videz krajini, z nekaj izjemnimi krajinskimi znamenji – skalovjem nad izviro Lijaka, cerkvicami v Lokah, Šmihelu, Vitovljah, z naseljem Tabor nad Črničami, skalnim osamelcem sv. Pavlom nad Vrtovinom, cerkvi v Štomažu, globoko zajedo v Trnovsko planoto pod Predmejo, skalovjem Gore in Nanosa.

Simbolne vrednosti naravnih in kulturnih prvin: regionalni pomen

5.2.3.02 Severni del Vipavske doline 3

Severni del Vipavske doline močno označujejo pobočja Trnovske planote in posamezna ravninska območja, od katerih je bilo obsežnejše Šempasko polje pred leti meliorirano in je izgubilo drobno členjenost, ki ji jo je dajalo drevje. V krajinski podobi je zelo opazna razpršena poselitev in sorazmerno prometna cesta.

Simbolne vrednosti naravnih in kulturnih prvin: lokalni pomen

5.2.3.03 Južni del Vipavske doline 3

Južni del Vipavske doline je sorazmerno ozek prostor ob reki Vipavi. Ta je bila pred leti regulirana, ravninska zemljišča ob njej pa meliorirana. Ozka tesen Pekel je opredeljena kot dediščina.

Simbolne vrednosti naravnih in kulturnih prvin: lokalni pomen

5.2.3.04 Dolina Branice 3

Dolina Branice je sorazmerno ozek prostor, ki ga označujejo pobočja z vinogradi in robinijo na njeni severni strani ter pobočja Krasa na južni strani.

Simbolne vrednosti naravnih in kulturnih prvin: lokalni pomen

5.2.3.05 Osrednji del Vipavske doline 3

Dolina Branice se izteče v gričevnat svet z vinogradi in še ohranjenimi oblikami tradicionalne poselitve. Apnenčev rob, ki se kot nekakšna ponovitev roba Trnovske planote dviga nad dolino Branice, je nekakšen temelj, na katerega je naloženo flišno gričevje. Znamenita vas Goče območje tudi pomembno kulturno označuje. Ravninski svet od Ajdovskega polja do izteka doline pri Lozicah je bil pred leti melioriran in krajina zelo poenostavljena.

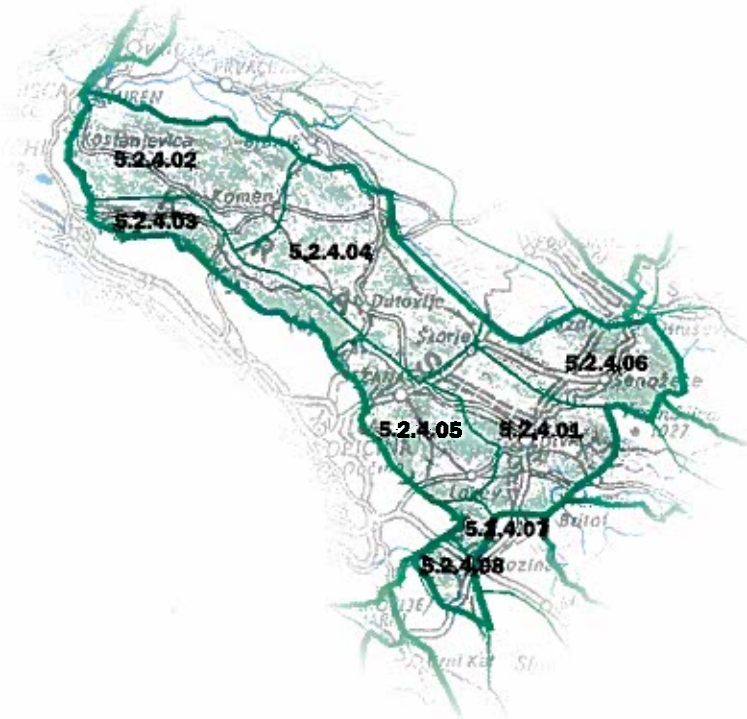
Simbolne vrednosti naravnih in kulturnih prvin: lokalni pomen

SMERNICE ZA VAROVANJE IN UREJANJE

- izjemna območja bi kazalo varovati neposredno z režimom varovanja (pobočja Trnovsko–Nanoške planote)
- vzpostaviti nadzor nad širjenjem poselitve v prostoru: individualna gradnja naj ne zaseda izpostavljene in krajinsko pomembne reliefne lege vrhov gričev ali pobočij, na katerih ni tradicionalne pozidave, ali če ne gre za strnjeno pozidavo, ki je v duhu tradicionalne (naprimer Prvačina, Gradišče, Tabor nad Črničami, Tabor nad Dornberkom in podobno)
- obnavljati sadovnjake in vinograde
- ohranjanje naravnih oblik površinskih vodotokov, tudi občasnih vodotokov in strug
- ohranjati naravno rastje na strmejših legah in v grapah
- pripraviti sanacijske načrte za meliorirana območja (Vipavska dolina, Šempasko polje)
- za regulirane potoke pripraviti prednostne posege in izvajati sanacije (naprimer Hubelj, Vipava, Močilnik)

5.2.3

5.2.4 Kras

KRAJINSKE PODENOTE

- 5.2.4.01 Divaški kras
- 5.2.4.02 Goriško-Komenski kras
- 5.2.4.03 Tržaški kras
- 5.2.4.04 Dutoveljsko-Tomajski kras
- 5.2.4.05 Sežanski kras
- 5.2.4.06 Senožeški kras
- 5.2.4.07 Rodiški kras
- 5.2.4.08 Dolina Glinščice

OPIS ENOTE

Položaj v prostoru Meja poteka na severu po robu planote nad Vipavsko dolino oziroma od Rupe čez Vrtoče, Ovčjak, Štanjel, po dolini Raše, Otošč, Razdrtega, po obrobju Senožeškega krasa mimo Travnika, Vremščice, Vremskega Britofa, Ograde, Videža, Prešnice, Petrinj in po italijanski meji, mimo Fernetičev do Rupe.

Ključne značilnosti

- kras, podolja, kraški dol, kraške gmajne, črni bor, ruj
- kamnite ograde, gručaste vasi, vinogradi
- dinarska smer, homogena krajina
- kraške značilnosti

Merila za opredelitev enote Enoto opredeljuje relief, in sicer sorazmerna reliefna enotnost kraškega ravnika, ki še poudarja njegovo geografsko zaključenost, razmejenost do drugih sosednjih območij. Planota se postopoma dviguje proti jugovzhodu in se zato tudi podnebno odmika od sredozemskega podnebja. Proti vzhodu je prehod v druga območja, posebej v subdinarsko primorsko območje, manj izrazit. Označuje jo podnebna in makroreliefna sprememba, ki se kaže zgoj v posameznih višjih vrhovih.

Splošna prostorska razmerja Kras je sorazmerno slabo pregleden, posebej sedaj, ko je močno porasel. Notranja členitev sicer nakazuje dinarsko smer, je pa težko opazna zaradi drobno členjenega vrtačastega površja. Edine orientacijske točke so višje vzpetine, na primer veriga hribov, ki ločuje Tržaški in Sežanski kras od Komensko – Dutoveljskega, ter na vzhodu vrhovi nad Senožečami, Vremščica in hrbet Brkinov, ki vsi nakazujejo temeljno dinarsko smer reliefa. Severno od reke Reke se fliš menjava z apnenci in preide v več kot 1000 m visoko Vremščico (1027 m), ki z nekoliko manjšimi drugimi vrhovi ločuje dolino Reke in Košansko dolino od Senožeškega krasa in Pivško–Postojnskega območja. Pri širšem pogledu pa se Kras kaže kot sorazmerno homogena krajina – planota z znatnim obsegom naravnega rastja, z obsežnejšimi vinogradniškimi površinami in z vasmimi, "razmetanimi" po planoti, ki so praviloma postavljene na prisojnih južnih pobočjih rahlo valovitega sveta.

Krajinske posebnosti Posebnost in znamenitost Krasa so Kobilarna Lipica, "krajinski" otok sredi skalovite gmajne med Orlekom, Gropado in Lokvijo, območje ob meji z Italijo, kjer je predlagan Kraški regijski park, okolica Škocjanskih jam, in območje Trstelja, za katerega je pred mnogimi leti obstajala pobuda za ureditev kraškega botaničnega vrta. Celoten Kras pomeni krajinsko znamenitost in je tudi v svetovnem merilu posebnost zaradi značilnih kraških pojavov in značilnosti kraške krajine. Škocjanske jame so uvrščene v svetovno dediščino. Nezamenljiva značilnost Krasa so obzidana dvorišča in gručaste vasi.

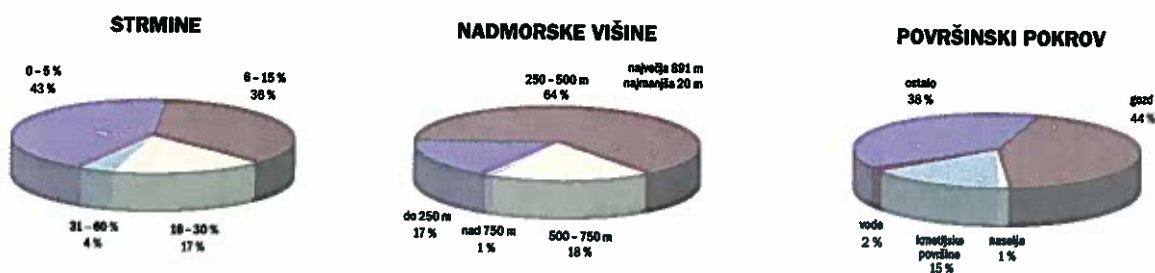
OPIS POSAMEZNIH KRAJINSKIH PRVIN

Relief Relief je tipično kraški - vrtačasti ravnik z vmesnimi bolj ravnimi deli. Skalovito površje je danes že močno zaraščeno. Skalovje na površini je lahko v obliki velikih skal tudi nenavadnih oblik ali pa nakazuje smer plasti apnenca, tako imenovani linearni kras. Posebnost kraškega makroreliefa so suhe doline – doli, naprimer Senadolska dolina, Brestoviški dol in velike vrtače, koliševke, ki so nastale s podiranjem stropov podzemeljskih votlin. Zato večinoma na površini odkrivajo potek podzemnih tokov, naprimer doli pri Orleku. Med reliefne pojave na krasu sodijo tudi brezna in kraške jame.

Večinoma so na površini to manj opazni pojavi, razen tedaj, ko so povezani z udornimi jamami in prepadnimi stenami, naprimer Škocjanske jame. Kraški relief označujejo tudi večje vzpetine, naprimer veriga hribov, ki ločuje Sežanski kras od Dutoveljskega, veriga hribov nad Vipavsko dolino, ki pa nima s kraške planote videza visokih hribov ter višji hribi na vzhodu s prevladujočo Vremščico.

Vode Značilnost krasa je prav odsotnost voda na površini. Senožeški potok in Glinščica, na primer odkrivata prehod iz apnenca v mehkejšo kamenino. Edine površinske vode so kali, ki imajo ponekod lahko tudi večje dimenzije, sicer pa jih ima vsaka kraška vas. Gradnja kraškega vodovoda je naredila kale za manj pomembne in zato jih malokje vzdržujejo.

Rastje Opisi krasa iz prejšnjega stoletja ga omenjajo

kot golo pustinja, v kateri med kamenjem poganjajo skromne bilke in posamezni grmiči. S pogozdovanjem so na kras vnesli črni bor, ki sicer ni domača, je pa odlična pionirska vrsta. Pogozdovanja niso bila sistematična in niso zajela vseh površin. Na zemljiščih, ki niso bila obdelovana, so pasli in vzpostavljane gozda je pomenilo omejevanje paše. Zato se je mnogo zemljišč začelo spontano zaraščati, potem ko je bila na njih paša opuščena. Tudi črni bor se je sam širil in danes je veliko borovih sestojev, ki niso bili nasajeni. Gozdove oblikujejo združbe hrasta puhavca in jesenske vilovine ter gabrovca in jesenske vilovine. Začetne stopnje zaraščanja označujejo grmasta zarast ruja, rešeljike, brina. Zlasti slednji je opazen znanilec pašnikov v zaraščanju, na katerih gleda veliko kamenja iz tal. Kras je danes opazno poraščen in "ozelenjen" in težko je verjeti, da je bil pred manj kot 100 leti gol in skalovit. Črni bor je kras nezamenljivo označil in postal tudi zaradi pesniških upodobitev značilen kraški simbol.

Značilna je tudi kraška gmajna, postopno zaraščajoče se nekdanje pašne površine z grmi ruja, ki "pordečijo" jesenski kras, s ponekod še opaznimi zaplatami golega kamenja.

Primarna raba tal Med pretežno skalovitimi območji s tanko plastjo skeletne rendzine se na Krasu pojavljajo tudi območja z debelejšo plastjo tal, ki so bodisi ustvarjena s tisočletnim delom in obdelovanjem, bodisi so nastala na kraški ilovici in mehkejših ploščatih ali z dolomitom izmenjujočih se apnencih. Tipično je obdelovanje dna vrtač, tudi globokih dolov, ki dajejo zaradi

dimenzij tudi sorazmerno večje obdelovalne površine. Ponekod so njive in vinogradi ustvarjeni s terasiranjem, z zidanimi podpornimi zidovi so nastale terase in na njih dovolj debela plast tal, da omogoča njivsko obdelavo. Tradicionalna raba je tudi tu bila "mešana kultura" z vinsko trto, sadnim drevjem in poljščinami. Večji kompleksi sodobnejših vinogradov so pri vaseh Kopriva, Dutovlje in Tomaj. Tu je doma znameniti teran. Vzgoja v vinogradih je visoka, na latnikih. V manjšem obsegu so sicer vinogradi po vsem zahodnem delu Krasa, od Opatjega sela do Sežane oziroma Štorij in Divače.

Kamniti zidovi in ponekod veliki kupi zloženega kamenja odkrivajo velike napore preteklih generacij, ki so si ustvarjale skromne površine vrtov – brajd, njiv in travnikov, ki se jih je dalo obdelovati oziroma kositi in so hkrati bili zaščiteni pred požari, vetrom in pasočimi se (morda tudi divjimi) živalmi.

Poselitve Za Kras so značilne strnjene gruščaste vasi z obzidanimi dvorišči in ozkimi vaškimi ulicami. Vstop v dvorišče je skozi kamnit in bolj ali manj bogato obdelan "porton". Obzidava dvorišč je imela velik mikroklimatski pomen – zaščita pred burjo in povišanje zimskih temperatur na dvorišču, ki je bilo vedno uporabljano kot delovni prostor. Vasi so postavljene za manjše grebene ali vzpetine na prisojno stran, ki je hkrati zavetna. Zaradi lege vasi v zavetnih legah ustvarjajo pogledi iz juga na Kras vtis goste in iz severne smeri redke poseljenosti. Ta značilnost Krasa je prav očitna in je posledica nekoč, ko je bil Kras gol, velike vetrovnosti.

KRAJINSKI VZORCI

5.2.4/1 Kmetijski svet suhega dola

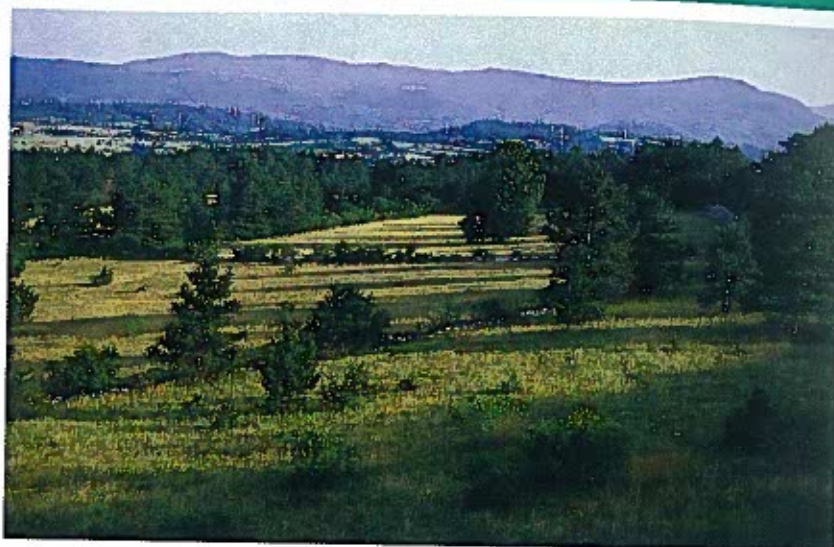
Reliefni pojavi s kamnitimi suhozidi in kupi kamenja na območju z nekoliko manj izrazitimi mikroreliefnimi pojavi, kjer je na sicer skromnih tleh še možno urediti obdelovalne površine. Prevladujejo travinje, ki jih ščitijo posamična drevesa ali grmi malega jesena.

Značilen vzorec. Primer: Senadole

KRAJINSKI VZORCI

5.2.4/2 Gozdovi črnega bora S pogozdovanjem ob koncu prejšnjega stoletja se je prinesena vrsta zaradi skromnih zahtev močno uveljavila na skopih kraških tleh, posledica česar je znaten vpliv črnega bora na krajinsko podobo Krasa.

Značilen vzorec. Primer: Divaški Gaberk

5.2.4/3 Njivski kraški svet Območja ugodnejših talnih razmer, kjer nekoliko debelejši sloji prsti omogočajo ureditve njiv.

Značilen vzorec. Primer: Dolnje Ležeče

5.2.4/4 Vinogradi na uravnava Območja debelejšega sloja prsti, ki omogoča ureditev za Kras tipičnih oblik vinogradov.

Značilen vzorec. Primer: Devica Marija Obršljanska pri Komnu

KRAJINSKI VZORCI

5.2.4/5 Njive v vrtačah in dolh Zaradi bogatega sloja prsti na dnu vrtač in dolov se v njih po večini še ohranja tradicionalna raba.

Redek vzorec. Slika: Krajna vas

5.2.4/6 Kraška gmajna S pretežno pionirskimi vrstami zaraščajoče se revne, skalnate površine, kjer prevladujejo črni bor samosevec, navadni brin in v jesenskem času izjemno opazen ruj.

Značilen vzorec. Slika: Med Kobdiljem in Koprivo

VREDNOTENJE

5.2.4.01 Divaški kras 2

Odprta kraška krajina, pretežno travinja s tipično kraško podobo. Bližina Škocjanskih jam daje območju posebne značilnosti. Krajinsko sliko je narušila avtocesta.

Simbolne vrednosti naravnih in kulturnih prvin: lokalni pomen

5.2.4.02 Goriško–Komenski kras 3

Najzahodnejši del krasa je bil poškodovan v I. svetovni vojni, zaraščanje pa ga je tudi znatno naredilo nepreglednega.

Simbolne vrednosti naravnih in kulturnih prvin: lokalni pomen

5.2.4.03 Tržaški kras 3

Suhi dol, ki se izteče v Doberdobsko jezero, je nekoliko odmaknjen in zaprt.

Simbolne vrednosti naravnih in kulturnih prvin: lokalni pomen

5.2.4.04 Dutoveljsko–Tomajski kras 2

Krajino označujejo obsežni vinogradi, na katerih se prideluje teran. Mehkejše reliefne oblike kažejo na mehkejšo kamenino, hkrati pa je v krajinski sliki še veliko pravega krasa.

Simbolne vrednosti naravnih in kulturnih prvin: regionalni pomen

5.2.4.05 Sežanski kras 3

Območje vključuje izjemno kulturno krajino Lipice, njena širša okolica pa je poraščena kraška gmajna. Neposredna okolica Sežane je prizadeta z novejšo pozidavo.

Simbolne vrednosti naravnih in kulturnih prvin: lokalni pomen

5.2.4.06 Senožški kras 3

Krajino na prehodu iz Primorja v celinska krajinska območja označujejo suhi doli in postopno zaraščajoči se pašniki in košenice.

Simbolne vrednosti naravnih in kulturnih prvin: lokalni pomen

5.2.4.07 Rodiški kras 3

Rodik in okolica so krajina prehoda Brkinskega mehkega sveta v skalnati kras. Razvoj poselitve je narušil tradicionalno obliko kmetijskega prostora in vasi, zaraščanje pa vse bolj zapira krajino.

Simbolne vrednosti naravnih in kulturnih prvin: lokalni pomen

5.2.4.08 Dolina Glinščice 2

Sistem manjših potokov, ki se pojavljajo ob izteku Krasa in na prehodu kraške planote k obali, se začneja na robu Podgorskega krasa. Bohotnejše rastje je opazen kontrast sicer skalnatemu in golemu svetu Krasa. Območje je vključeno v predlagani Kraški regijski park. Simbolne vrednosti naravnih in kulturnih prvin: lokalni pomen

SMERNICE ZA VAROVANJE IN UREJANJA

- zadrževati spontano zaraščanje Krasa in s tem ohranitev značilnih rastlinskih združb in botaničnih posebnosti, ki bodo z zaraščanjem travnikov in gmajn izgubile s Krasa
- vzdrževanje vinogradništva, sadjarstva, pa tudi določenega obsega živinoreje, zaradi katere bi se lahko ohranjali pašniki in travniki in posredno tudi suhozidi in kupi zloženega kamenja
- usmerjati je treba sodobne oblike kraških melioracij, zlasti še, ker se odstranjevanje kamenja ne zgleduje po starih načinih, temveč se s stroji zgrnejo v kup ali se z njim zapolni vrtača
- ohranjati njive v vrtačah
- usmerjati pozidavo, ki se kaže kot obnova hiš v vaseh, pa tudi kot novogradnja na obrobjih vasi, ki mora slediti tipičnim prostorskim smerem in značilnim oblikam vasi

5.2.5 Slovenska obala

KRAJINSKE PODENOTE

- 5.2.5.01 Osapska dolina
- 5.2.5.02 Koprsko – Obalno območje
- 5.2.5.03 Izolski amfiteater
- 5.2.5.04 Južni del obalnega območja

OPIS ENOTE

Položaj v prostoru Meja poteka od meje z Italijo mimo Socerba, nad Ospom, mimo Gabrovice, Tinjana, Sv. Antona, Manžana, Gažona, Kort, Dragonje, po hrvaški meji, v nadaljevanju po slovenski obali in italijanski meji do Socerba.

Ključne značilnosti

- ozke doline, slemenca, široke obmorske ravnice, morje, klifi
- solinska polja, gručasta poselitev, luka
- odprtost, spreminjavnost
- obala

Merila za opredelitev enote Za enoto so opredelilne bližina morja, geološka zgradba in obsežne naplavne ravnice rek, ki v bližini morja ustvarjajo izjemne oblike prehoda kopnega v morje.

Splošna prostorska razmerja Posebnost, ki jo zaznamo ob vstopu v enoto, je prav gotovo prehod iz ozkih dolin, ki jih obdajajo sorazmerno strma pobočja, poraščena z gozdom, v obsežno ravnico z morskobalo, pri čemer ima prisotnost morja posebno doživljajsko vrednost. Relief je prepoznaven po značilnih ravninah in podolgovatih hrbtih. Strmejša severna pobočja se pojavljajo kontrastno nasproti položnejšim južnim pobočjem, ki so večinoma preoblikovana v terasasta pobočja. Doline so v zgornjih delih večinoma ožje (Dragonja, Rižana), medtem ko se v bližini morske površine razširijo in postanejo bolj zamočvirjene. Z melioracijskimi posegi se je zmanjšala vlažnost tal, površine pa so namenjene obdelovanju (Bonifika). K prepoznavnosti območja pa prispevajo tudi obsežni nasadi sadnega drevja in oljk. Na stiku rek z morjem so nastale obsežne ravnice, ki so bile ugodne za razvoj solinskih polj, medtem ko so na stiku morja in gričevja nastali klifi.

Krajinske posebnosti Poseben vtis dajejo značilna obmorska mesta na polotokih (naprimer Koper, Izola, Piran), flišni klifi (naprimer Debeli rtič, Strunjanski klifi) in solinska polja (Strunjanske in Sečoveljske soline), ki ustvarjajo posebno podobo obale. Sredozemsko podobo enote poudarja značilno rastje: ciprese (*Cupressus sempervirens*) in v bolj mestnih predelih tudi drugi eksotični iglavci, kot so alepski bor (*Pinus*

halepensis), koprivovec (*Celtis australis*) in pinija (*Pinus pinea* – na primer Strunjanski drevored) kot tudi medičevje (*Spartium junceum*). Terasasto oblikovana pobočja nad izolskim amfiteatrom z izrazito mešanimi kulturami označujejo tipičen primer kombinacije značilnega rastja in preoblikovanega reliefa. V dolini Jernejskega potoka se pojavlja izjemna razmestitev cipres na pobočju in dolinski uravnavi in je kot celota posebna krajina. Omeniti velja še obsežni udorini pri Ospu, ki sta posledici naravnih dejavnikov.

OPIS POSAMEZNIH KRAJINSKIH PRVIN

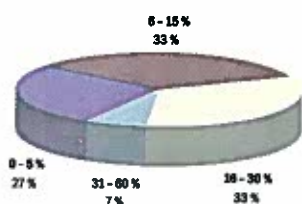
Relief Območje sestavlja flišno gričevje, ki v obliki podolgovatih položnih hrbtov poteka od vzhoda proti zahodu. Prvi greben se začne pri Tinjanu in se spušča proti Debelemu rtiču, naslednji je nižji in se konča pri Bertokih, sledi višji greben od Pomjana, ki se konča med Kopro in Izolo ter se v Šmarjah obrne proti jugu v smeri proti Dragonji in kasneje pri Šaredu, proti Maliji in Piranu. Severna pobočja so strmejša, medtem ko so južnejša položnejša in primernejša za obdelavo. Med Šavrinsko gričevje so se vrezale reke Rižana, Badaševica in Dragonja, ki so v spodnjih delih dolin nasule dokaj široke in obsežne ravnice ob izlivih v morje. Izrazitejši prehod kopnega v morje so strma flišna ostenja – flišni klifi, ki so nastali kot posledica morskih vplivov na mehko kamenino.

Vode Na flišnem svetu so se izoblikovala tri samostojna porečja: Rižane, Dragonje in Badaševice. Badaševica v primerjavi s prvima dvema dobiva vodo le iz flišnih območij in poleti popolnoma presahne. Zamočvirjenost spodnjih delov ravnice je bila predvsem posledica visokega nivoja talne vode v bližini morja. Razmere so poslabševale kratkotrajne poplave, saj se ob močnih nalivih pobočja spremenijo v hudournike in potoke, ki nosijo flišne sedimente in jih odlagajo v spodnjih delih vodotokov. Na ta način so nastale obsežne ravnice, v višje ležečih predelih pa močno erodirano površje s številnimi razgaljenimi tlemi in grapami.

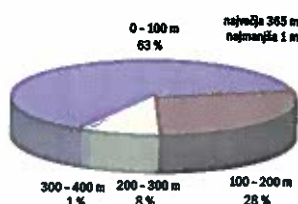
Rastje Podoba enote je v preteklosti zaznamoval gozd, ki pa je bil najbrž izkrčen že v antiki. Žal gozdov niso obnavljali, kar je pripomoglo k pospešeni eroziji tal. Gozd se je obdržal večinoma na severnih pobočjih,

5.2.5

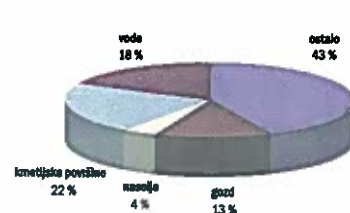
STRMINE

NADMORSKE VIŠINE

POVRŠINSKI POKROV

5.2.5 Slovenska obala

velikih strminah in slabih tleh, ki niso primerna za kmetijstvo. Na opuščenih obdelovalnih terasah s slabšimi tlemi se prvi pojavijo mali jesen, navadni brin, črni gaber in ruj, na dobrih tleh pa se intenzivno širi robinja z gosto podrastjo robide.

Primarna raba tal Na strmejših južnih pobočjih je prisotna drobna lastniška struktura, ki je posledica lastništva, ki je večinoma zasebno. Na teh površinah zasledimo hitro spreminjanje različnih kultur od sadnega drevja do različnih povrtnin. Na blagih pobočjih z rahlim nagibom pa se pojavljajo homogeni kompleksi enovrstne kulture. Na južnih pobočjih je prisotnih največ nasadov vinogradov, sadnega drevja in mešanih kultur. Večina obdelovalnih površin na pobočju je v terasah na južnih delih, medtem ko so severna pobočja večinoma prepuščena zaraščanju z višjim grmovnim in gozdnim rastjem. Na ravninah ob izlivih rek v morje so

z melioracijami spremenili zamočvirjene ravnice v obdelovalne površine. Tu so značilne "bonifike".

Solinska polja so zaznamovala zunanjo podobo obalne linije. Večina manjših je danes opuščena, večja, še delujoča so le sečoveljska.

Poselitve Lega ob morju, solinarstvo in ribištvo so zaznamovali tudi oblike poselitve predvsem ob obali, kjer so se razvila večja strnjena poselitvena jedra Koper, Izola in Piran. Na slemenskih uravninah v bližini morja se je predvsem v novjšem obdobju ustvarila slemenska razpotegnjena pozidava (Pobegi), medtem ko se na južnih pobočjih v bližini morja pojavlja razpršena oblika pozidave v prepletanju s terasami predvsem na položnih toplih pobočjih v smeri proti morju. Obsežne ravnice niso poseljene zaradi slabše nosilnosti tal in visoke podtalnice.

KRAJINSKI VZORCI

5.2.5/1 Flišni klif Razgaljeno ostenje mehkih flišnih kamenin, ki se pojavljajo na prehodu kopnega v morje na polotokih in manjših rtičih predvsem na njihovih severnih in zahodnih straneh.

Značilen vzorec. Primer: Klif pod Debelim rtičem

KRAJINSKI VZORCI

5.2.5/2 Obala Gručasto strnjena kulturnozgodovinska jedra, ki učinkujejo kot vezni člen med kopnim in morjem. Razvoj mesta na tesnem prostoru kasneje nastalega polotoka je vplival na obliko in zgradbo poselitve z močnim poudarkom cerkvenega zvonika v starem mestnem jedru.

Redek vzorec. Primer: Izola

5.2.5/3 Soline Vzorec izrabe plitvin na prehodu kopnega in morja z značilnimi pravilno geometrijsko oblikovanimi solinskimi polji in zapuščenimi solinarskimi hišami. Opuščena solinska polja so prepuščena naravnim spremembam in zaraščanju z različnimi obmorskimi travami, ki ustvarjajo mehke linije v prostoru.

Redek vzorec. Primer a: Sečoveljske soline

Primer b: Strunjanske soline

KRAJINSKI VZORCI

5.2.5/4 Kmetijski svet na obmorskih ravninah Obdelovalne površine z mešanimi kulturami (sadovnjaki, vinogradi, poljedelske kulture) se v pravilni obliki polj in sadovnjakov pojavljajo v dolinah na prehodu ravnin v morje.

Značilen vzorec. Primer: Dolina Dragonje

5.2.5/5 Kmetijski svet na terasiranim pobočju Pobočja, preoblikovana v obdelovalne terase, se izredno prilagajajo obstoječemu reliefu. Na terasah se pojavljajo mešane kulture. Obdelovanje teras preprečuje njihovo zaraščanje.

Značilen vzorec. Primer: Terasirana pobočja nad Izolo

5.2.5/6 Urbanizirana terasirana pobočja Terasirana pobočja niso več v intenzivni kmetijski izrabi, temveč so delno pozidana in namenjena vrtovom, sadovnjakom ter vinogradom. Vzorec se pojavlja večinoma na pobočjih v bližini morja.

Značilen vzorec. Primer: Pobočja nad Sečo

KRAJINSKI VZORCI

5.2.5/7 Terasiran svet v zaraščanju

Opuščanje obdelovanja na terasiranih pobočjih povzroča zaraščanje sprva z grmiščnim rastjem in kasneje z drevesnim slojem. Zaraščanje z rastjem preprečuje erozijo in odplakovanje rodovitne prsti in povzroči sčasoma preoblikovanje pobočij v prvotno obliko.

Značilen vzorec. Primer: Pobočja nad Izolo

VREDNOTENJE

5.2.5.01 Osapska dolina

2

Dolina je sorazmerno preoblikovana, saj je dolinski del v kmetijski izrabi.

Pod kraškimi vdorom Osapske stene stoji strnjena vasica, ki v dolini ustvarja visoko stopnjo harmoničnosti. Simbolne vrednosti naravnih in kulturnih prvin: regionalni pomen

5.2.5.02 Koprsko - Obalno območje

3

Razvoj obmorskega mesta in osuševanje obmorskih ravnin je močno preoblikovalo podobo obmorskih ravnin in nekdanjih solinskih polj. Razvoj pristanišča in industrije sta prostor precej razvrednotila.

Simbolne vrednosti naravnih in kulturnih prvin: regionalni pomen

5.2.5.03 Izolski amfiteater

2

Terasasto oblikovana pobočja v zaledju, ki se mestoma že delno zaraščajo, prepadna morska obala kot tudi Izola s svojo lego na obali ustvarjata visoko stopnjo harmonije v sklenjenem izolskem amfiteatru.

Simbolne vrednosti naravnih in kulturnih prvin: državni oziroma regionalni pomen

5.2.5.04 Južni del obalnega območja

2

Enoto zaznamuje skladnost med naravnimi in kulturnimi prvinami. Turizem je vnesel preoblikovanje predvsem v bližini obale.

Simbolne vrednosti naravnih in kulturnih prvin: regionalni pomen

SMERNICE ZA VAROVANJE IN UREJANJE

- usmerjati gradnje počitniških hiš in stanovanjskih zgradb na pobočjih, ki ležijo v južni legi, usmerjeni proti obali, poselitvena območja določiti na podlagi prostorskih omejitev in poselitvenih potreb
- razvoj novogradenj ob starih vaških ali mestnih jedrih mora ohranjati zunanje vedute vasi in mest (naprimer Piran, Izola)
- opuščene terasne površine na severnih pobočjih je treba prepustiti naravni sukcesiji, da se zarastejo z gozdnim sestojem, ki mehke flišne kamenine in tla varuje pred erodibilnostjo
- terase na južnih pobočjih v čim večji meri ohranjati z značilnimi mešanimi kulturami
- ohranjati naravno podobo obale (flišni klifi, obala) in kulturno krajino na obali (solinska polja) pred novimi posegi (naprimer marine, širitve luke)
- sanirati regulirane potoke (Rižana, Dragonja, Reka)
- ohranjati naravne oblike udornic pri Ospu

5.2.6 Slovenska Istra

KRAJINSKE PODENOTE

- 5.2.6.01 Dolina Rižane
- 5.2.6.02 Povodje Dragonje
- 5.2.6.03 Gračišče – Sočerga

OPIS ENOTE

Položaj v prostoru Meja poteka po kraškem robu mimo Črnega Kala, Podpeči, Zazida, obrobja Movraške vale, po hrvaški meji do Dragonje nato proti Kortam, mimo Gažona, Šmarij, Manžana, Sv. Antona, Tinjana in Gabrovice do Črnega Kala.

Ključne značilnosti

- kraški rob
- rečne doline
- uravljeni hrbti
- planotaste uravnave

Merila za opredelitev enote Enoto opredeljujeta nekoliko ostrejšje sredozemsko podnebje in geološka zgradba v povezavi z višjo nadmorsko višino. Temperatura se proti zaledju z nadmorsko višino razmeroma hitro znižuje, količina padavin pa narašča.

Splošna prostorska razmerja Enoto na vzhodnem delu opredeli kraški rob, ki je očiten oznanjevalec vstopa v enoto, to je prehoda s Krasa v krajino položnih grebenov in gozdnatih severnih pobočij. Za višje ležeča območja Šavrinskega gričevja so značilne obsežne planotaste uravnave in manjša polja Movraška vala, Gračiška vala, Lukinska vala in Sočerska vala, ki jim je stik z mehkejšo kamenino na jugozahodu dal svojevrstno podobo manjših dolinic. Zaradi višje lege krajina že izgublja videz Sredozemlja. Ponekod zelo široki hrbti dajejo vtis planotastega sveta, na katerem se pojavljajo njivske površine. Za območje so te široke uravnave precej opredelilne in značilne, saj se na njih pojavlja kmetijstvo in poselitve. Med reliefno razgibane in zaobljene hrbte so se vrezale manjše in večje reke v ozko oblikovanih dolinah, medtem ko se v višjem svetu pojavljajo širše vlažne doline.

Krajinske posebnosti V območju se na površju pokaže izrazit Kraški rob, ki poteka od Ospa, Črnega Kala, Hrastovelj in Movraža. Kraški rob je lepo viden prehod iz trde apnenčaste kamenine v mehko karbonatno kamenino. Razgaljen kraški rob s terasasto oblikovano sadjarsko - vinogradniško krajino in poselitvijo je sestavljena krajinska zgradba. Posebna je tudi reliefna zgradba pri Kubedu, ki pomeni prehod med višjim svetom Movraža, Gračišča in Lukinske vale ter dolino reke

Rižane. Oblike poselitve s svojimi legami in oblikami so območja velike vidne izraznosti (Padna, Koštabona, Tinjan, in tako dalje). V zgornjem delu doline Rižane izstopa cerkev sv. Trojice v Hrastovljah z izrazito pričevalno simboliko. Ohranjeni so tudi sledovi nekdanje poselitve v obliki kaštelirjev z obrambnimi nasipi (Sv. Kirik).

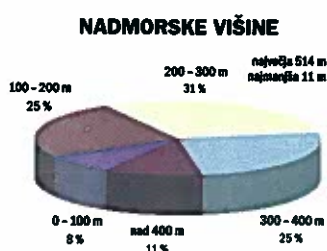
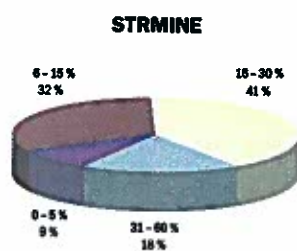
Posebnost je tudi struga Dragonje, ki se ponekod preliva čez trše kamenine - pragove in ob visokih vodah ustvarja zanimive slapove.

OPIS POSAMEZNIH KRAJINSKIH PRVIN

Relief V enoti prevladujejo nadmorske višine okrog 250 – 500 m. Krajino opredeljuje gričevnat svet uravnanih planot in polj (Movraž, Gračišče, Lukinska vala). Med podolgovate hrbte so se vrezale številne manjše reke, ki imajo v zgornjem toku značaj debrske doline, v spodnjem pa so nasule obsežne ravnine. Razbitost flišnih pobočij povečujejo grape, ki jih je največ v povirnem delu vodotokov. Ti se z erozijo zajedajo v nekompakten fliš. Največ grapastega sveta je v povirju Dragonje in Pregarske planote. Značilno za reliefne hrbte je iztekanje v smeri proti morju. Severna pobočja so dokaj strma, južna pa položnejša. Pobočja hrbtov so strma in zaradi krušljivosti kamenine neprimerna za preoblikovanje v terase.

Vode Voda iz Šavrinskih Brd v glavnem teče v smeri proti morju, in sicer tako kot tečejo grebeni od jugovzhoda proti severovzhodu. Le iz doline Ospa teče Osapska reka v Miljski zaliv, voda iz Pregarske planote in Topolovca (Bračan) pa teče proti jugozahodu na hrvaško stran v reko Mirno. Vse večje reke (na primer Dragonja), razen Rižane so v svojem povirnem delu vpete v ozke doline. Šele z vodami pritokov povečajo svojo moč v tolikšni meri, da so si ustvarile obsežnejše ravnice v svojih spodnjih delih.

Rastje V notranjosti Šavrinskega gričevja so strma pobočja razgaljena zaradi erozije ali pa so prekrita z bolj ali manj gostimi gozdnimi sestoji. Relief in tla niso bila primerna za preobrazbo pobočij v kmetijska zemljišča, zato se je na nekaterih delih ohranil gozd črnega gabra z ojstrico (*Seslerio-Ostryetum*) in znatno primesjo puhavca (*Quercus pubescens*). Najdemo ga

na toplejših južnih pobočjih. Združba gradna in jesenske vilovine (*Seslerio autumnalis* – *Quercetum*) je v ohranjeni podobi redkeje zastopana.

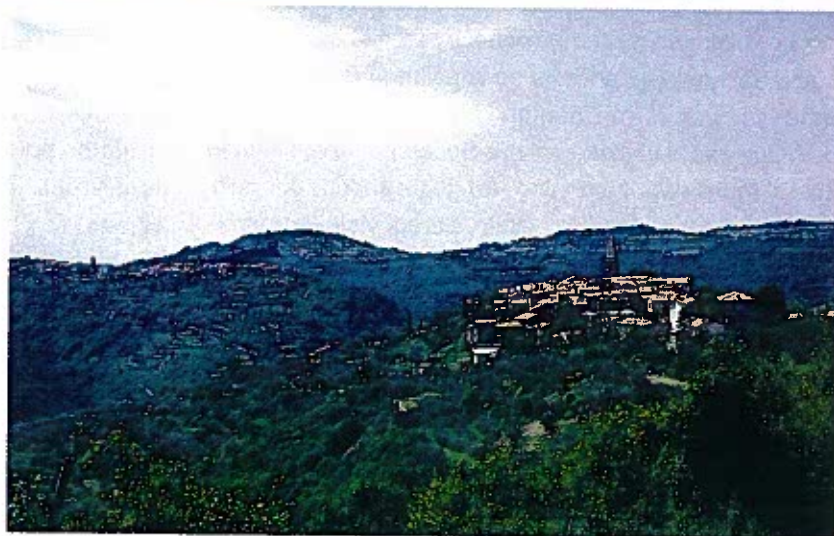
Primarna raba tal Na planotastih ravninah v višjih nadmorskih višinah se je razvilo kmetijstvo (Gračiška, Movraška in Lukinska vala). V primerjavi z obalnim delom, kjer vzgajajo večinoma mešane kulture, najdemo tu zaradi značaja kmetovanja večje obdelovalne površine, ki so posejane s pšenico, koruzo in krompirjem. Obdelovalnih površin je največ v nizkem ravnem svetu in zmerno nagnjenih pobočjih. Čim višje in proti notranjosti se pomikamo, vse manjši postaja delež obdelovalne zemlje, ki se pojavlja na planotah in v

kraških poljih. Terasasto oblikovanih površin je malo in so predvsem pod kraškim robom.

Poselitev V osrednjem flišnem gričevju, kjer se pojavljajo ožja slemena, je poselitev običajno na pomolu, ki visi nad dolino, v obliki strnjenih gručastih vasi (Koštabona, Krkavče, Puče, Glem, Padna). Take oblike poselitve so imele v preteklosti izrazito obrambni značaj. Zaselkov je največ v višjem svetu, na manj prostranih terasah ali pa na strmejših pobočjih, kjer so manjše obdelovalne površine. Poseben tip poselitve pa se pojavlja pod kraškim robom, kjer najdemo terasasti tip vasi, ki se je zelo prilagodil obliki pobočja, na katerem se je razvil (Črni Kal, Podpeč, Zazid).

KRAJINSKI VZORCI

5.2.6/1 Kmetijski svet v terasah s strnjenimi naselji na slemenih Na ožjih slemenih, ki kot pomoli visijo nad dolinami, se na njihovem robu pojavljajo strnjena gručasta naselja. Na manjših strminah se pod vasjo pojavljajo obdelovalne terase, ki se vse bolj zaraščajo. Teraso postopoma prehajajo v gozd.

Značilen vzorec. Primer: Padna

5.2.6/2 Kmetijski svet v rečnih dolinah Obdelovalne površine v ravnini so drobno parcelirane v različnih smereh in razmeščene med naravno obraščenimi vodotoki. Znotraj kmetijskih površin se pojavljajo ostanki gozdnega sestaja.

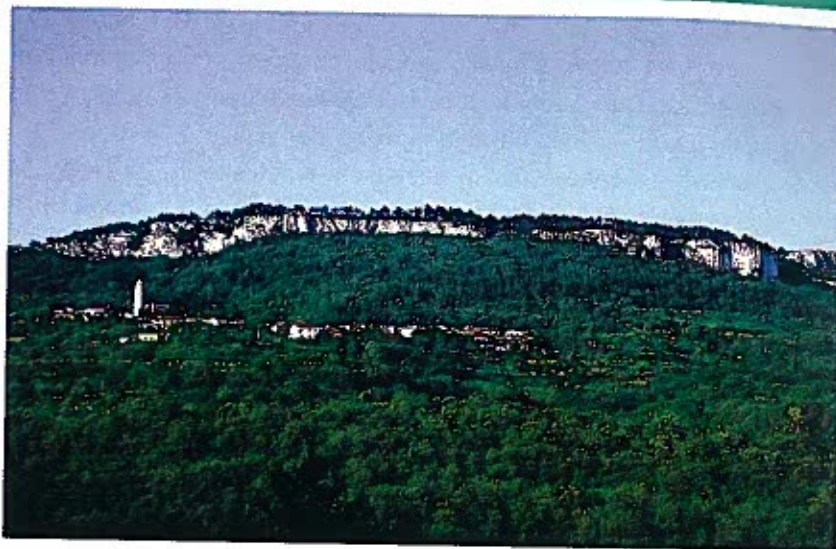

Redek vzorec. Primer: Zgornji del Rižane

KRAJINSKI VZORCI

5.2.6/3 Skalni rob Prehod trde apnenčaste kamenine v mehko karbonatno kamenino ustvarja razgaljen kraški rob. Na strmih pobočjih pod kraškim robom je ustvarjen značilen prehod gozdnega sestoja v terasasto preoblikovana pobočja, ki v spodnjem delu prehajajo v rayninski del z intenzivnejšo kmetijsko proizvodnjo. Vzorec zaznamujejo vasi z dominantno, ki se s svojo obliko prilagajajo reliefu in smerem v prostoru.

Značilen vzorec. Primer: Kraški rob s Črnim Kalom

5.2.6/4 Kmetijski svet na širših slemenih Široki hrbti Šavrinskega gričevja so intenzivno obdelani, saj sestavljajo sorazmerno ravne in za obdelavo ugodne površine, ki niso izpostavljene poplavam in so običajne v dolinskem delu. Na prehodu v blaga pobočja se pojavljajo obdelovalne terase, ki na strmih pobočjih prehajajo v gozdni sestoj.

Redek vzorec. Primer: Uravljeno sleme pod Tinjanom

5.2.6/5 Kmetijski svet v valah Njivski vzorec, ki se pojavlja v širokih dolinah višjih nadmorskih višin. Parcelna struktura je kombinacija blokov in pasasto razporejenih njiv, ki ležijo prečno na široko dolinsko dno. Prehod iz ravnine v gozdnato pobočje je blag in neizrazit.

Značilen vzorec. Primer: Gračiška vala

VREDNOTENJE

5.2.6.01 Dolina Rižane **2**

Zgornji del doline ohranja visoko stopnjo pestrosti in skladnosti (Hrastovlje, Kraški rob) in naravne ohranjenosti, medtem ko je predvsem spodnji del doline močno prizadet s ponesrečenim poskusom kmetijske obnove, prometom in poselitvijo. Meja med 5.2.6.01 in 5.2.6.03 poteka po levem bregu Rižane.

Simbolne vrednosti naravnih in kulturni prvin: državni pomen

5.2.6.02 Povodje Dragonje **2**

Izrazito zaraščanje kmetijskih površin kaže na intenzivno obdelovanje v preteklosti. Krajina izkazuje visoko stopnjo prvinskosti tudi z odprtimi žarišči erozije ter reko Dragonjo s svojimi naravnimi pojavi.

Simbolne vrednosti naravnih in kulturnih prvin: lokalni pomen

5.2.6.03 Gračišče–Sočerga **3**

Enoto zaznamujejo polja ali vale, kjer so bile doline meliorirane. Kraški rob, ki je tu že manj izrazit, vnaša v sorazmerno enoličen prostor nekoliko več pestrosti.

Simbolne vrednosti naravnih in kulturnih prvin: lokalni pomen.

SMERNICE ZA VAROVANJE IN UREJANJE

- ohranitev oblik in razgaljenosti kraškega roba
- ohranjanje terasaste in gručaste oblike poselitve (npr. Padna, Koštabona, Krkavče)
- preprečiti opuščanje obdelovanja kmetijskih površin z ukrepi, ki bodo omogočili naseljevanje izpraznjenih območij
- opuščene površine na severnih pobočjih prepustiti naravnemu zaraščanju
- ohranjati značilno obvodno rastje (zgornji tok Rižane)
- sanirati meliorirana kmetijska zemljišča tudi z vnosom grmovnega in višjega rastja, ki mora slediti značilnim smerem v prostoru (parcelacijam kmetijskih površin, potem terasam, itd.)
- ohranjati izjemno krajino pri Hrastovljah
- zaraščanje teras na strmih pobočjih prepustiti naravnemu zaraščanju z višjim rastjem, ki bo stabiliziralo tla

5.3 Subdinarske primorske regije

SIRSE KRAJINSKE ENOTE

- 5.3.1 Dolina Reke in Bistriško
- 5.3.2 Brkini
- 5.3.3 Kraško subdinarsko Primorje

OPIS ENOTE

Položaj v prostoru Enota sega po Košanski dolini, mimo Narin, Šembij, po robju doline reke Reke, hrvaški meji mimo Jelšan, M. Plešivica po robu Movraške vane, Zazida, Črnega Kala, Socerba, po italijanski meji, do Kozine in V. Vremščice ter po Košanski dolini do Narin.

Merila za opredelitev enote Enoto označujejo nekoliko ostrejšje podnebje in značaj dinarskega kraškega območja, razen Brkinov in doline Reke, ki jih gradijo mehkejšje flišne kamenine.

Krajinska podoba zaradi različne geološke zgradbe ni homogena. Skupna ji je pravzaprav samo usmerjenost makroreliefne zgradbe prostora, ki je očitno in prepoznavno dinarska. Temeljno prostorsko smer označujejo doline, suhi doli, gorske verige, višji hrbti ter vodotoki, ceste in verige naselij.

Prepoznavnost krajine Razpoznavnost enote je taka zaradi geološke zgradbe prostora, pa tudi nadmorske višine in reliefnih pojavov. Južni del – Podgorski kras z verigo vrhov z najvišjim Slavnikom ter Matarskim podoljem je po značaju še znatno submediteransko – kraško območje, pri katerem večji obseg gozdov in pretežno travinje – pašniki in košenice – odkrivajo njegov dinarski značaj, višje nadmorske višine pa ostrejšše podnebne razmere. Severni del – Košanska dolina, dolina reke Reke z Bistriškim, je raznolik svet. Deloma pomeni prehod iz Divaškega in Sežanskega krasa v višji Dinarski kras, s posebnostjo površinskim tokom Reke v ozki dolini. Bistriška dolina pa že nakazuje kotlino, podobno pravim dinarskim in notranjeslovenskim kraškim poljem. Brkini se med ti dve kraški območji vrivajo kot povsem drugačen svet – tipična krajina mehkih flišnih kamenin, vendar zaradi sorazmerno visoke nadmorske višine v rabi tal ne kaže več sredozemskega značaja, čeprav v obliki poselitve ohranja ta značaj. So pa pravzaprav nekakšen otok sredi kraškega sveta. Svet pod Vremščico – Gornje Ležeče, ki sicer sodi k Brkinom, ohranja bolj sredozemski značaj. Sorazmerna pestrost ne daje skupnih značilnosti krajinam tega območja. Dinarski značaj je mogoče prepoznati predvsem v bolj trdih podnebnih razmerah, ki opredeljujejo "revnost" krajin, tako Brkinov kot slovenskega kraškega sveta. Bistriška ravan nakazuje že značaj notranjeslovenskih, predvsem notranjskih krajin, vendar še ohranja nekaj primorskega značaja. Prepoznavna je odsotnost vinske trte in drugega občutljivejšega sadnega drevja, značilna pa so pogosta slivova drevesa, nasajena v vrstah ali manjših skupinah.

Spreminjanje krajine Opuščanje tradicionalne rabe, predvsem paše, vodi k postopnemu zaraščanju. To je značilnost predvsem kraških območij, pa tudi v Brkinih je opazno zaraščanje kmetijskih zemljišč. Ponekod so bile izvedene melioracije, tudi nasadi jablan so bili v zadnjem času obnovljeni, največ v dolini Reke. Nasploh so to večinoma, razen ilirsko – bistriškega območja, pasivni kraji z znatnim upadom prebivalstva. Ponekod

se kažejo tudi novogradnje, ki žal niso v skladu s tradicionalnim vzorcem poselitve, naprimer v Podgorju. Kot razvrednotenja je mogoče šteti predvsem industrijo, ki sorazmerno močno obremenjuje okolje, vojaške objekte in razpršeno poselitev okrog glavnega poselitvenega jedra Ilirske Bistrice. K razvrednotenju bi lahko šteli tudi nekatere melioracije v dolini Reke in regulacije samega vodotoka.

Revna tla in sorazmerno ostre podnebne razmere Brkinov posledično vplivajo na kmetijsko pridelovanje, saj je tudi tu opaziti zaraščanje kmetijskih zemljišč, opuščanje obdelovanja njiv in nastajanje travinja. Ponekod je opazno tudi posodabljanje zemljišč, naprimer urejanje novih sadovnjakov. Zaraščanje pašnikov in tudi travnikov ter opuščanje njiv, ki prehajajo v travnike, je najopaznejše v Podgorskem krasu. Morda je tudi zaradi tega ta krajina tako nenavadna, videti nekako zapuščena. Matarsko podolje nasprotno ne odkriva take podobe. Čeprav se tudi tu zaraščajo kmetijska zemljišča najbrž predvsem zaradi razgibane površine, v kateri je povsem pričakovano znaten delež naravnega rastja, tega v krajinski sliki ni opaziti.

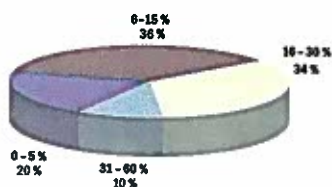
KRAJINSKI VZORCI

- kraške gmajne
- slepe doline (podnožje Brkinov)
- suhi doli (Matarsko podolje)
- flišno gričevje (Brkini)
- obrečne ravnice (Vremsko polje)

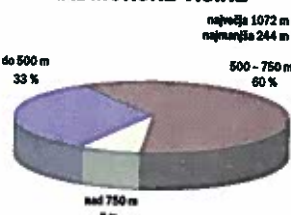
SMERNICE ZA VAROVANJE

- kjer zaradi opuščanja obdelovanja prihaja do zaraščanja krasa, površine prepustiti naravni sukcesiji
- obnova sadovnjakov (slive, jabolane), kjer bo do nje prišlo, mora upoštevati krajinske značilnosti Brkinov
- usmerjati novogradnje in ohranjati podeželski značaj prostora
- ohraniti dinarski značaj prostora (odprtost, preglednost)

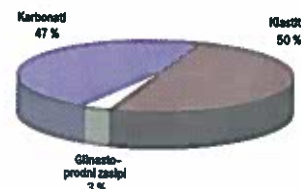
STRMINE

NADMORSKE VIŠINE

GEOLOGIJA

5.3.1 Dolina Reke in Bistriško

KRAJINSKE PODENOTE

- 5.3.1.01 Košanski Kras
- 5.3.1.02 Kanjon Reke
- 5.3.1.03 Bistriška ravnina

OPIS ENOTE

Položaj v prostoru Meja poteka od Volč, po robu Košanske doline, Narin, Šembije, vrha Kozleka, Kuteževega, Podgraje, po hrvaški meji, mimo Jelšan, Velikega Brda, Velike Bukovice, Brc, Čelj, Ostrožnega Brda, Suhorij, Bark, Vremskega Britofa in V. Vremščice do Volč.

Ključne značilnosti

- gričevnat svet, manjše kraške doline, travnati vrhovi
- gručaste strnjene vasi
- težka čitljivost prostora
- dolina reke Reke

Merila za opredelitev enote Enoto opredeljujeta dolina in povodje (del) reke Reke oziroma nižje gričevje na mehkejših karbonatnih kameninah z naplavinami v ravninah dolinskega dna.

Splošna prostorska razmerja Krajino označuje prehodnost med Primorjem in notranjo Slovenijo, kar ji daje dinarski videz. Značilni so povečana gozdnatost, ki spremlja mehkejše kamenine, skalnata pobočja in goli travnati vrhovi, pa mešanje kraških pojavov z ne-kraškim značajem območij z mehkejšimi kameninami, njivski svet v povsem ravnih naplavnih ravninah.

Zgradbo prostora bi lahko opisali kot zaporedje različnih območij, ki se nizajo vzdolž reke Reke s stranskimi vejami – z območjem vzdolž ceste Ilirska Bistrica – Rupa in Košansko dolino. Preglednost in orientacijo v prostoru moti dejstvo, da se glavne prometne povezave niso razvile vzdolž naravnih smeri. K težki čitljivosti prostora prispeva tudi nizek gričevnat svet južno od Ilirske Bistrice s posameznimi kraškimi dolinami, v katerih voda ponikne (Jelšane, Novokračine) in zato ne dajejo prave možnosti orientacije v prostoru.

Na desnem bregu reke Reke se dvigajo pobočja ponekod manj, naprimer Sušiška brda, ponekod bolj strma, na primer Gornje Ležeče, ki ločujejo dolino od Košanske doline oziroma se vzpenjajo proti Vremščici. Krajina v tem delu močno spominja na tiste v podnožju višjih hribov v Primorju, na primer podnožje Trnovske ali Nanoške planote.

Košansko dolino obvladuje Vremščica, tipičen kraški hrib s pobočji, poraslimi z gozdom in položnejšimi višje ležečimi travnatimi pobočji.

Krajinske posebnosti Posebnost območja so Škocjanske jame, te sicer uvrščamo k Divaškemu krasu, oziroma reka Reka, ki ponikne v Škocjanske jame. V dolini je kar nekaj dediščinskih objektov, ki jih imamo zaradi njihovega položaja v prostoru za pomembne krajinske sestavine, na primer Prem z izredno lego in razporeditvijo cerkve in graščine na dveh robovih vasi, Vremsko polje s cerkvijo sv. Marije in tako dalje.

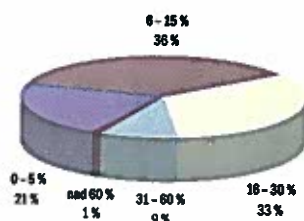
Izredno zanimive krajine so zgornja dolina reke Reke, zlasti njen najbolj zgornji del (Kuteževo, Podgraje, Žabiče), ki ji ozadje pobočij s skalnim robom in travnatimi vrhovi nad njim dajejo prav dramatičen okvir, zgornja dolina od Trpčanov navzgor, podnožje Vremščice in hribov na severnem obrobju doline in Vremsko polje. Izjemnost v tem prostoru antropogenega značaja je slikovita okolica akumulacijskega jezera Klivnik pri Ilirski Bistrici.

OPIS POSAMEZNIH KRAJINSKIH PRVIN

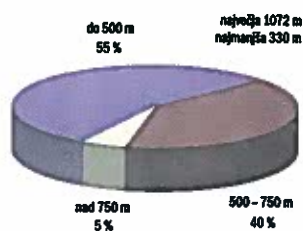
Relief Relief je pester in neenoten. Krajino jugovzhodnega dela okrog Jelšan označuje razgiban relief, ki se pri Ilirski Bistrici izravna in je južno od mesta dokaj blago razgiban. Zgornji tok reke Reke vzhodno od Ilirske Bistrice je prava dolina, ki spominja na dinarsko – kraško polje. Ta videz poudarja kraška "kuliserija" Snežniškega masiva z značilnim skalnim robom. Dolina reke se pod Ilirsko Bistrico zoži v ozko dolino, ki se ponekod razširi, najbolj z Vremskim poljem in s Košansko dolino, dejansko razgibanim svetom v podnožju višjih Vremščice in drugih vrhov na severnem obrobju doline.

Vode Glavni vodotok je reka Reka, ki zbira stranske pritoke iz flišnega povodja, z levega brega brkinske potoke, z desnega pa košanske. V zgornjem toku zbira reka vode iz Ilirskobistriške ravnine in flišnih hribov nad Jelšanami in Novokračinami. Potoki so večinoma v ozkih in globokih poraščenih grapah. Reka v zgornjem ravninskem toku rahlo meandrira, v znatnem delu je tudi

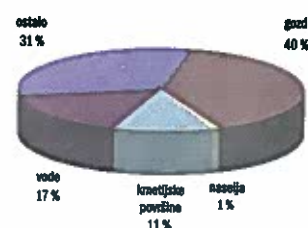
STRMINE

NADMORSKE VIŠINE

POVRŠINSKI POKROV

5.3.1 Dolina Reke in Bistriško

regulirana, od Ilirske Bistrice pa preide v ozko dolino in je skrita v gosti obvodni zarasti.

Rastje Območje je sorazmerno dobro poraščeno z gozdnim drevjem. Pestrost prostora tako v pogledu reliefa, geološke podlage in podnebnih razmer, ustvarja veliko pestrost rastlinskih združb. Rastje porašča ozke grape, obvodni prostor in strmejša pobočja, ki jih je toliko, da dajejo videz dokaj poraščene prostora.

Primarna raba tal Ravninska območja, kot so zgornji tok Reke, Ilirskobistriška ravnina in manjša ravninska zemljišča ob Reki, so pretežno njivski svet. Na rahlo nagnjenih južnih pobočjih v novejšem času urejajo nasade jablan. Na južnih legah nad reko Reko se pojavlja tudi vinska trta. Zaraščanje strmejših pobočij se je začelo gotovo že sorazmerno zgodaj, kar je mogoče prepoznati v sorazmerno veliki gozdnatosti prostora. Ponekod so opazne pogozditve s črnim borom. Melioracije, ki so bile izvedene v naplavnih ravninah so ponekod naredile krajino sorazmerno nezanimivo (dolina Reke, okolica Ilirske Bistrice).

Za to krajino je značilno menjavanje njivskega sveta s travniki in posameznimi skupinami ali v vrste nasajenim sadnim drevjem – večinoma slivami.

Poselitev Gručaste strnjene vasi so le še malo kje ohranile prvotni značaj. Kraški značaj vasi se v ilirskobistriškem koncu spreminja v notranjskega. Okrog Ilirske Bistrice je novejša poselitev močno spremenila tradicionalni videz naselij in tipične, v podnožju Snežniške planote postavljene gručaste vasi, so nove hiše vzdolž ceste že povezale (Jasen, Vrbovo, Vrbica, Jablanica). Okolica Ilirske Bistrice zaradi dokaj razpršene poselitve, reguliranih potokov in reke ter ob sorazmerno izrazito opaznih industrijskih objektih ne daje prav privlačne podobe. Od naselij izstopa Prem, ki pa je po položaju na grebenu tipično brkinsko naselje. S cerkvijo na enem in graščino na drugem koncu vasi je ena od najslikovitejših naselbin v enoti.

KRAJINSKI VZORCI

5.3.1/1 Kmetijski svet v ozki dolini

V ravninskem delu prevladuje kmetijska raba, izjemen pa je prehod pobočij v izrazit skalni rob.

Značilen vzorec. Primer: Topolc pri Ilirski Bistrici

KRAJINSKI VZORCI

5.3.1/2 Preplet gozdov, poselitve in kmetijskega sveta na pobočju Podoba okolice Ilirske Bistrice zaradi razpršene poselitve, regulacij Reke in industrijskih objektov ni posebej privlačna.

Značilen vzorec. Primer: Severno od vasi Prem

5.3.1/3 Njivski svet s sadovnjaki in travniki na uravnavah Značilna območja njivskega sveta s sadovnjaki (slive, jabolane), ki se pojavljajo izmenično s travniki.

Značilen vzorec. Primer: Vremsko polje

5.3.1/4 Močvirnat svet Neposredno ob vodnih tokovih zaradi čezmerno mokrih tal kmetijska raba ni mogoča in prevladujejo naravna mokrišča z brezami in jelšami.

Značilen vzorec. Primer: Potok Miakošč

KRAJINSKI VZORCI

5.3.1/5 Kmetijski svet širokih obrečnih dolin Obrečne razširitve, kjer na večinoma mokrotnih tleh prevladuje kmetijska raba (krmne rastline in travniki) z značilnim okvirjem obvodnega rastja. Izjemnih dimenzij in pomena ter višje stopnje obdelanosti je Vremško polje, tik pred ponorom v Škocjanske jame.

Značilen vzorec. Primer: Dolina Reke od Žagarja do Ambrožiča

5.3.1/6 Gozdovi na pobočjih Na desni strani spodnjega toka Reke se ponekod še pojavlja fliš, ki prehaja v višji apnenčasti svet. V območju kulminira Vremščica, tipična z gozdom porasla vzpetina in položnejšimi višje ležečimi travnatimi pobočji.

Značilen vzorec. Primer: Vremščica iz doline Reke

VREDNOTENJE

5.3.1.01 Košanski kras

3

Velika privlačnost Košanske doline je močno narušena z objekti perutninske farme, posebno z ogromnim in napačno postavljenim poslopljem mešalnice krmil.

Simbolne vrednosti naravnih in kulturnih prvin: lokalni pomen

5.3.1.02 Kanjon Reke

2

Ponekod ozko in temačno dolino reke od Ilirske Bistrice do Škocjanskih jam prekinjajo pogledi velike krajinske privlačnosti, naprimer na Prem, Vremski Britof. Pri slednjem se dolina znatno razširi in ustvarja zanimivo dolino na stiku Krasa in flišnih Brkinov. Vrh doživljanja pa pomenijo dramatična prizorišča Škocjanskih jam. Ponekod so dolino poškodovale kmetijske melioracije.

Simbolne vrednosti naravnih in kulturnih prvin: lokalni pomen

5.3.1.03 Bistriška ravnina

4

Okolica Ilirske Bistrice je eno od močnejše obremenjenih območij v Primorju zaradi industrije, vojaških objektov, prometne lege, pa tudi razpršene pozidave, tipične za slovenska mestna obrobja. Zgornjo dolino Reke so prizadele regulacije vodotoka in kmetijskih zemljišč, čeprav nekaj manjših krajinskih območij zasluži oznako izjemnosti, naprimer Podgraje s skalnatim robom Snežniške planote.

Simbolne vrednosti naravnih in kulturnih prvin: lokalni pomen

SMERNICE ZA VAROVANJE IN UREJANJE

- ohranjati zanimive krajine (Vremsko polje)
- ohranjati območja njivskega sveta, ki se prepletajo s sadovnjaki
- ohraniti tipične oblike naselij (Prem)
- ohranjati značilne kraške oblike (Novokračinsko polje)
- ohranjati vplivno zaledje Škocjanskih jam, dolino reke Reke
- ohranjati slivove nasade
- na novo zasajati sadovnjake
- ohraniti visoko zarast ob vodotokih

5.3.1

5.3.2 Brkini

KRAJINSKE PODENOTE

Enota ni razdeljena na podenote

OPIS ENOTE

Položaj v prostoru Meja poteka od Zavrneka mimo Bark, Suhorja, Ostrožnega Brda, Čelj, Brc, Velike Bukovice, po hrvaški meji do Staroda, nato se obrne proti Sabonjam, mimo Podbrež, Javorij, Slivja, Mrš, Brezovice, Slop in Rodika do Zavrneka.

Ključne značilnosti

- relief v dinarski smeri, hrbet z značilnimi oblikami
- kopasti grebeni, breze

Merila za opredelitev enote Enota je dokaj homogena. Opredeľuje jo reliefna oblika – širok uravljen hrbet s številnimi globokimi grapami in stranskimi slemenimi med njimi. Enoto dobro razmejuje hrbet, zgrajen iz mehkih karbonatnih flišnih kamenin: laporjev, gline, peščenjakov, kalkarenitov, breče in konglomeratov. Vzpne se nad kraško planoto pri Rodiku na zahodu, na jugu ga omejuje Matarsko podolje, na severovzhodu pa dolina reke Reke, ki po geološkem značaju sicer sodi k Brkinom, vendar je izrazita prostorska ločnica. Na jugovzhodu se hrbet postopoma izgubi z manj izrazito razmejitvijo s sosednjimi območji.

Splošna prostorska razmerja Prostor Brkinov je lahko berljiv in prepoznaven. K temu prispevajo pravzaprav najpomembnejše krajinske prvine – relief, ki v najvišjem slemenu poudarja dinarsko smer, površinski pokrov, ki s kmetijskimi zemljišči sledi slemenom, ter ceste, ki potekajo vzdolž glavnega slemena ali prečno nanje. Kmetijska zemljišča se pojavljajo na kopastih slemenih, podobno in največkrat skupaj z vasi ali zaselki. Kopasta slemena se ponekod razširijo v planotast rahlo razgiban svet, ki ustvarja krajinske vzorce kraških območij notranje Slovenije. Ozke grape, ki jih je v mehkejši kamenini ustvarila erozija, so poraščene z naravnim rastjem. To postopoma prodira proti zaobljenim slemenom in očitno kaže na proces zaraščanja, ki postopoma dosega tudi naselja. Krajino, podobno Brkinom, opazimo v manjših delih Banjške planote, tam, kjer so plasti mehkejše kamenine–laporjev in glin. Položaj je dejansko sorazmerno enak tako v pogledu talnega substrata, oddaljenosti od morja in njegovih vplivov ter v pogledu nadmorske višine. Le osnovna reliefna zgradba prostora je drugačna.

Krajinske posebnosti Brkini so kot celota krajinska posebnost zaradi položaja na kraškem platoju ter zaradi značilnih reliefnih oblik in prilagoditve poselitvenega vzorca reliefu. Posebnost pa so nedvomno manjše slepe doline v južnem podnožju Brkinov, ki jih je ustvaril stik mehkih kamenin s krasom Matarskega podolja. Nenavadnost teh slepih dolin je ta, da je v njih tekoča voda–potoki. So sorazmerno globoko vgreznjene nasproti okoliškemu zemljišču, na spodnji strani pa so doline zaprte z skalnatim zatrepom Matarskega podolja. Brkini so kot celota izjemen krajinski prostor, čeprav bi tu kazalo poudariti posebno krajinsko privlačnost osnovnega slemena Tatre – Rjavče – Gabrk. Krajinska posebnost so slepe doline na južnem podnožju Brkinov, posebno zanimiva je Odolina z graščino.

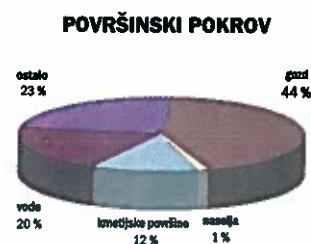
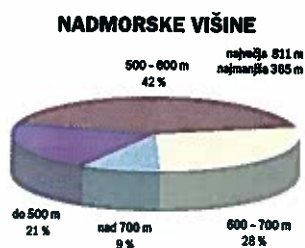
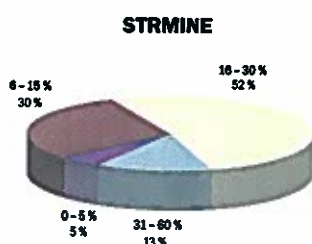
OPIS POSAMEZNIH KRAJINSKIH PRVIN

Relief Relief je tipičen, tak, ki se razvije na flišni kameninski podlagi. Hrbet, ki ga označujejo vasi Artviže, Ostrovica, Tatre, Rjavče, Gabrk, Pregarje, Tominje, Sabonje, Pavlica, skoraj idealno sledi dinarski smeri hrbta Brkinov. Hrbet se vzpne sorazmerno visoko tudi čez 800 m nad morjem, osrednji hrbet pa je na višini čez 700 m. Pobočja v grapah so strma in zato večinoma poraščena, na grebenih in mnogih stranskih hrbtih pa se svet uravna.

Vode V mehkih kameninah se voda pojavlja na površini. V številnih globokih grapah so manjši potočki, ki se le mestoma združujejo v večje pritoke reke Reke. Na južnih pobočjih potoki poniknejo v kras Matarskega podolja (slepe doline).

Rastje Strma pobočja in globoke grape porašča gosta gozdna zarast. Ta se očitno širi z opuščanjem kmetijske rabe prostora. Značilni gozdiči kostanjev in brez odkrivajo sprana in kislata tla in razvrednotene gozdove. Na bolj mokrotnih tleh se pojavlja jelša.

Primarna raba tal Sorazmerno visoka nadmorska višina in kislata tla ne ustvarjajo posebno ugodnih razmer za kmetijsko pridelavo. Izravnave na hrbtih in položnejših pobočjih omogočajo njive. Te so v manj izrazitih terasah z vrstami sadnega drevja–pretežno sliv. Drevja je lahko med parcelami njiv toliko, da ustvarjajo videz sadovnjaka. Prav sadno drevje označuje kmetijski prostor in ust-

5.3.2 Brkini

varja njegovo tipično podobo. Ta je sicer značilna tudi za podnožje Brkinov–Vremsko dolino in manjše doline s potočki na južnem podnožju Brkinov. Novejši sadni nasadi se ravnajo po sodobnih oblikah urejanja sadovnjakov in so ograjeni zaradi zaščite sadnih dreves pred divjadjo.

Travinje kažejo na kislila tla in prehajajo v poraščena zemljišča z rastlinjem, ki tudi odkriva sprana in zakisana, ponekod tudi mokra in oglejena tla (breze, kostanji, jelše).

Poselitev Poselitev je ena od najznačilnejših sestavin krajine Brkinov. Pozidava na slemenskih robovih ali na najvišjih točkah slemen v obliki gručastih vasi ustvarja nezgrešljive krajinske podobe, ki znatno spominjajo na istrske oblike pozidave po slemenih s cerkvijo na najbolj izstopajočem mestu. Vasi spremljajo kmetijska zemljišča, ponekod zaradi večje strmine terasirana v široke terase, ki niso podzidane, oziroma terase, kakršne srečujemo v kraškem svetu notranje Slovenije.

KRAJINSKI VZORCI

5.3.2/1 Gozdnata pobočja in grape Z gozdom poraslo gričevje, ki ga členijo grobo vrezane grape in se razteza v dinarski smeri SZ–JV.

Značilen vzorec. Primer: Iz Vatovelj proti Ostrovici

5.3.2/2 Kmetijski svet na pobočju s poselitvijo na slemenih Krajinsko značilna poselitev na slemenih, grebenih ali kopastih hrbtih.

Značilen vzorec. Primer: Slivje

KRAJINSKI VZORCI

5.3.2/3 Kmetijski svet na pobočju

Zaradi razgibanega terena je za kmetijsko obdelavo potrebno terasiranje zemljišč, na katerih so poleg njiv predvsem sadovnjaki.

Značilen vzorec. Primer: Misliče

5.3.2/4 Sadovnjaki na pobočjih Številna območja sadovnjakov, predvsem sliv in jablan, ki se v zadnjem času obnavljajo v občutnem obsegu.

Značilen vzorec. Primer: Vatovlje

5.3.2/5 Travniški svet z brezovjem in jelševjem na strmejših legah Predvsem na strmejših in osojnejših legah, kjer terasiranje ni mogoče, prevladujejo travniki, ki jih omejujejo gozdovi z brezami, jelšami in kostanji.

Redek vzorec. Primer: Iz brkinske slemenke ceste proti severu

KRAJINSKI VZORCI

5.3.2/6 Poraščene ozke grape Ozke grape, poraščene z naravnim rastjem.

Značilen vzorec. Primer: Zgornji tok potoka Sušica

VREDNOTENJE

5.3.2 Brkini**2**

Brkini so velika krajinska enota, ki pa je sorazmerno enotna v krajinskem značaju. Privzdignjen hrbet mehke kamenine sredi kraškega sveta je že sam po sebi ne navaden. Posebno krajinsko privlačnost pa mu dajejo naselja na slemenih, slemenske ceste ter mehka reliefa in rastlinja, menjavanja košenic, njiv, brez, jelš in sadnega drevja (slive). Sredozemski značaj mu daje vzorec poselitve, rastlinje pa je že tipično celinsko. Simbolne vrednosti naravnih in kulturnih prvin: lokalni pomen

SMERNICE ZA VAROVANJE IN UREJANJE

- ohranjati tradicionalne vzorce kmetijskih zemljišč
- izboljšati splošno urejenost vasi in krajine
- spremljati uvajanje novih oblik sadnih nasadov, ki so prostorsko še dokaj omejeni
- opuščene kmetijske površine prepustiti naravni sukcesiji

5.3.3 Kraško subdinarsko Primorje

KRAJINSKE PODENOTE

- 5.3.3.01 Hribovje Slavnika in Čičarije
- 5.3.3.02 Podgorski kras
- 5.3.3.03 Matarsko podolje

OPIS ENOTE

Položaj v prostoru Meja poteka mimo Rodika, Slop, Brezovice, Mrš, Javorij, Podbež, Sabonj, Staroda, po hrvaški meji do Rakitovca, po obrobju Movraške vale, mimo Zazida, Podpeči, Črnotič, nad Ospom do Socerba, delno po italijanski meji, nato se obrne proti Petrinjam, mimo Prešnice, Klanca pri Kozini, Kozini do Rodika.

Ključne značilnosti

- doline na višji nadmorski višini, dinarska smer, kraška planota
- stožčasti vrhovi
- prostranost, puščobnost
- drevored platan, goli kras, brinje, razgibana kraška planota

Merila za opredelitev enote Enoto označuje kraški svet oziroma matična kamenina–apnenec. Enota vključuje Podgorski kras, hrbet Herpeljske gore, Slavnika in drugih hribov Čičarije ter Matarsko podolje. To so tri območja z izrazito dinarsko usmeritvijo, ki potekajo vzporedno.

Splošna prostorska razmerja Splošna strukturna značilnost enote je njena izrazita dinarska smer, ki je naizrazitejša v Matarskem podolju, toda tudi v Podgorskem krasu. Splošna reliefna podoba enote je, kot da je to okrog 500 m visoka planota, sredi katere se dviga šop vrhov, večinoma stožčaste oblike. Ta videz je posebno značilen za pogled z Matarskega podolja, medtem ko pogled na gorovje s Podgorskega krasa daje videz sklenjenega pobočja, ki pa spremeni videz v skupek stožčastih vrhov šele pri prehodu v Hrvaško Istro.

Tri podobmočja so vsako zase povsem značilna krajinska območja in jih je težko primerjati z drugimi. Podgorski kras še najbolj spominja na Tržaški kras, vendar je zaradi višje nadmorske višine bolj dinarskega videza. Je nedvomno posebna krajina, ki je zlasti ob hitrem zaraščanju preostalega Krasa še eden njegovih redkih "primerkov". Proti jugu ga ne zapira kakšno gorovje, temveč se planota konča v obnebjju in daje videz prostranosti in hkrati puščobnosti. Podobno je tudi Matarsko podolje svojevrstna posebnost, ki jo je težko

primerjati s katerim od kraških suhih dolov. Ob širšem razgledu, ko pogled omejujeta na jugu hribovje Čičarije in na severu hrbet Brkinov, daje videz doline. Ob bližnjem pogledu pa se nam odkrije razgibana kraška planota, polna vrtač in drugih kraških reliefnih oblik.

Krajinske posebnosti Slavnik je pomembna in priljubljena planinska točka. Je prvi čez 1000 m visok vrh v neposrednem zaledju morja. Vendar je krajinsko zanimivo celotno gorovje Čičarije z značilnimi stožčastimi vrhovi. Podgorski kras (Petrinjski in Veliki kras) je naš gotovo še najbolj "ohranjen" goli kras in prav zato posebna znamenitost. Gotovo pa je tudi Matarsko podolje posebnost s svojim videzom doline, ki pa nima pravega dolinskega dna, temveč razgibano zemljišče prave kraške planote. Drevored platan, ki spremlja cesto Kozina–Rupa, sicer ni vzdolž celotne ceste enoten, daje pa prostoru znatno mero kulturalnosti in urbanosti.

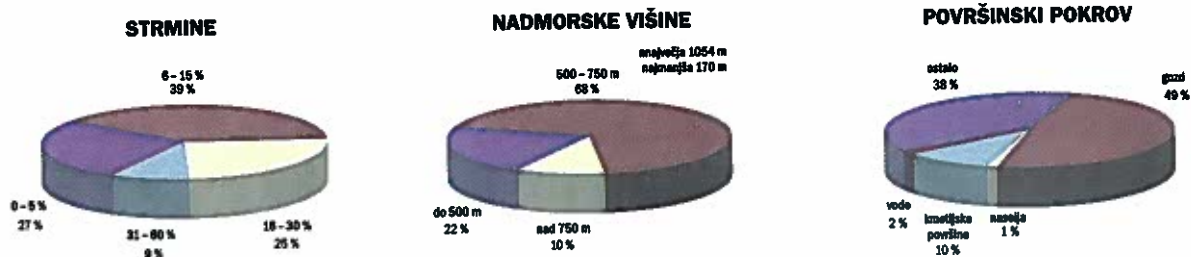
OPIS POSAMEZNIH KRAJINSKIH PRVIN

Relief Tri podenote se razlikujejo po reliefu. Podgorski kras je sorazmerno raven ali rahlo naguban relief, ki na severovzhodu preide v značilne kraške hribe, kopaste vrhove, ki imajo le v Slavniku nekoliko bolj grebensko podobo, sicer so videti, kot da bi bili osamljeni vrhovi v širšem pasu hribovja. Matarsko podolje, ki je v resnici na površini dokaj razgiban relief, daje videz doline zaradi gorovja na jugozahodni strani ter Brkinov na severovzhodni.

Vode Površinskih voda v kraškem svetu te enote ni. Površinske vode poniknejo neposredno v kraško podtalje.

Rastje Pobočja Slavnika in drugih vrhov slovenske Čičarije so pretežno gozdnata z večjimi krpami travniških površin, posebej ob vrhovih in manj strmih pobočjih. Podgorski kras daje tipično podobo pravega golega krasa, ki pa ga že poraščajo posamezna borova drevesa, brinje na opuščeni travnikih, v bolj zavetnih legah pa se že ustvarja gozd. Obsežna so bila tudi pogozdovanja. Južna obrobja Matarskega podolja, ki so podnožje Slavnika in drugih vrhov, so močno obraščena. Naravno rastje je tudi na zemljiščih, na katerih so bile kmetijska raba, košnja ali paša že zdavnaj opuščene.

Primarna raba tal Na Podgorskem krasu so bile njive

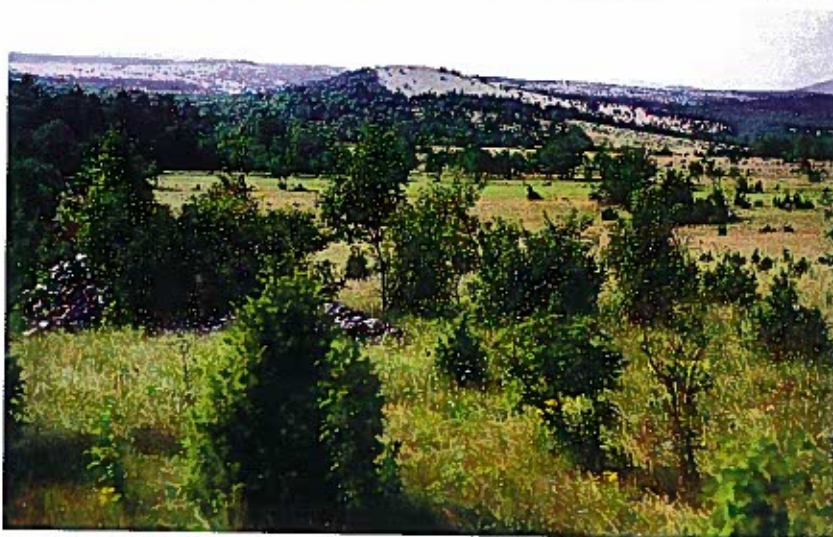
urejene v podnožju Slavnika, kjer je zemljina nekoliko debelejša – kameni drobir in zemlja, sprana s strmih pobočij hribovja. Ta njivski oziroma bolj obdelovan svet se pojavlja tudi v manjših dolinah ali širših vrtačah (Prešnica, Črnotiče) in ustvarja zanimivo primorsko – kraško krajino s pestrejšim sadnim drevjem in posameznimi vrstami trt v zavetnejših legah. Podnebne razmere so tudi tu, čeprav tik nad morjem, ostre in neprijazne. Nadmorska višina je že več kot 500 m. Njive so na podzidanih terasah, kar kaže na dejansko ustvarjene površine. V hribovju je zgolj travinje – pašniki, ki se postopoma zaraščajo. V Matarskem podolju prevladuje travinje, njive so urejene v vrtačah in širših

dolinah, kjer je zemljine več, pa seveda na stiku z mehkejšo kamenino Brkinov, kjer primorsko–kraška podoba krajine izgine in dobi podobo dinarskega krasa. **Poselitev** Poselitev Podgorskega krasa se prilagaja območjem boljših talnih razmer, v podnožju Slavnika (Podgorje) oziroma ob širših kraških dolinah, kjer se je na debelejših tleh lahko razvilo kmetovanje (Prešnica, Črnotiče, Praproče, Petrinje). Njihova lega in pojavnost v prostoru je zelo zanimiva, vendar je obris vasi že močno načet z novogradnjami, ki se pojavljajo na robu vasi (Podgorje, Petrinje). Matarsko podolje ima značilno poselitev vzdolž ceste Kozina–Rupa s številnimi gostinskimi objekti in z nekaj industrije.

KRAJINSKI VZORCI

5.3.3/1 Kraška gmajna v zaraščanju

Prostrane puste površine tipične kraške gmajne v zaraščanju.

Značilen vzorec. Primer: Podgorje

5.3.3/2 Kmetijski svet ob vznožju

vzpetin Ugodnejše talne in podnebne razmere na vznožju okoliških vzpetin, ki omogočajo skromno obdelovanje.

Redek vzorec. Primer: Podgorje

KRAJINSKI VZORCI

5.3.3/3 Strnjeni gozdovi na kopastem hribovju Višja hribovita območja, kjer so ostrejšje podnebne razmere, so večinoma pod gozdom.

Značilen vzorec. Primer: Hribovje nad Skandanščino

5.3.3/4 Travinje na vrtačastem in razgibanem svetu Suho in z mikoreliefnimi pojavi bogato zastopano Matarsko podolje, kjer so večinoma travniške površine.

Značilen vzorec. Primer: Podgrad

5.3.3/5 Kmetijski svet v slepih dolinah Zanimiv sistem slepih dolin na severnem robu Matarskega podolja, na stiku flišnega sveta s kraškim.

Značilen vzorec. Primer: Brezovica

KRAJINSKI VZORCI

5.3.3/6 Sadovnjaki Zaradi skopih in ostrejših podnebnih razmer so edino sadje slive.

Redek vzorec. Primer: Markovščina

5.3.3

VREDNOTENJE

5.3.3.01 Hribovje Slavnika in Čičarije **2**

Greben, s severne strani gozdnat, z južne tipično dinarski, je ocenjen visoko zaradi tega, ker je to prvi višji greben od morja v notranjost, je priljubljeno izletniško – planinsko območje z razgledi v notranjost in proti morju.

Simbolne vrednosti naravnih in kulturnih prvin: lokalni pomen

5.3.3.02 Podgorski kras **3**

Eno najskalovitejših, tipično kraških primorskih območij v Sloveniji je močno načeto s kamnolomi. Kraški rob razmejuje območje proti flišnemu delu Slovenske Istre. To je krajina izjemnih kakovosti.

Simbolne vrednosti naravnih in kulturnih prvin: lokalni pomen

5.3.3.03 Matarsko podolje **3**

Zanimiv suhi dol med Čičarijo in Brkini je prizadet s pomembno komunikacijo in poselitvijo. Znotraj podenote je nekaj izjemnih manjših krajinskih območij manjših dolinic s ponikujočimi potočki, na primer Brezovica, Hotična, Slivje, Odolina.

Simbolne vrednosti naravnih in kulturnih prvin: lokalni pomen

SMERNICE ZA VAROVANJE IN UREJANJE

- Podgorski kras varovati pred kakšnimi večjimi posegi (na primer dirkališče za avtomobile)
- sanacija poškodb, ki so nastale zaradi graditve ali prenove cest bi prostoru vrnila potrebni videz urejenosti
- sanacija kamnoloma v Črnem Kalu
- omejevati pogozdovanje Podgorskega krasa
- ohranjati videz golega krasa

TRETJI DEL

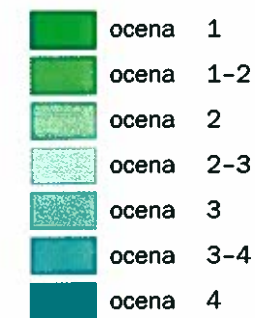
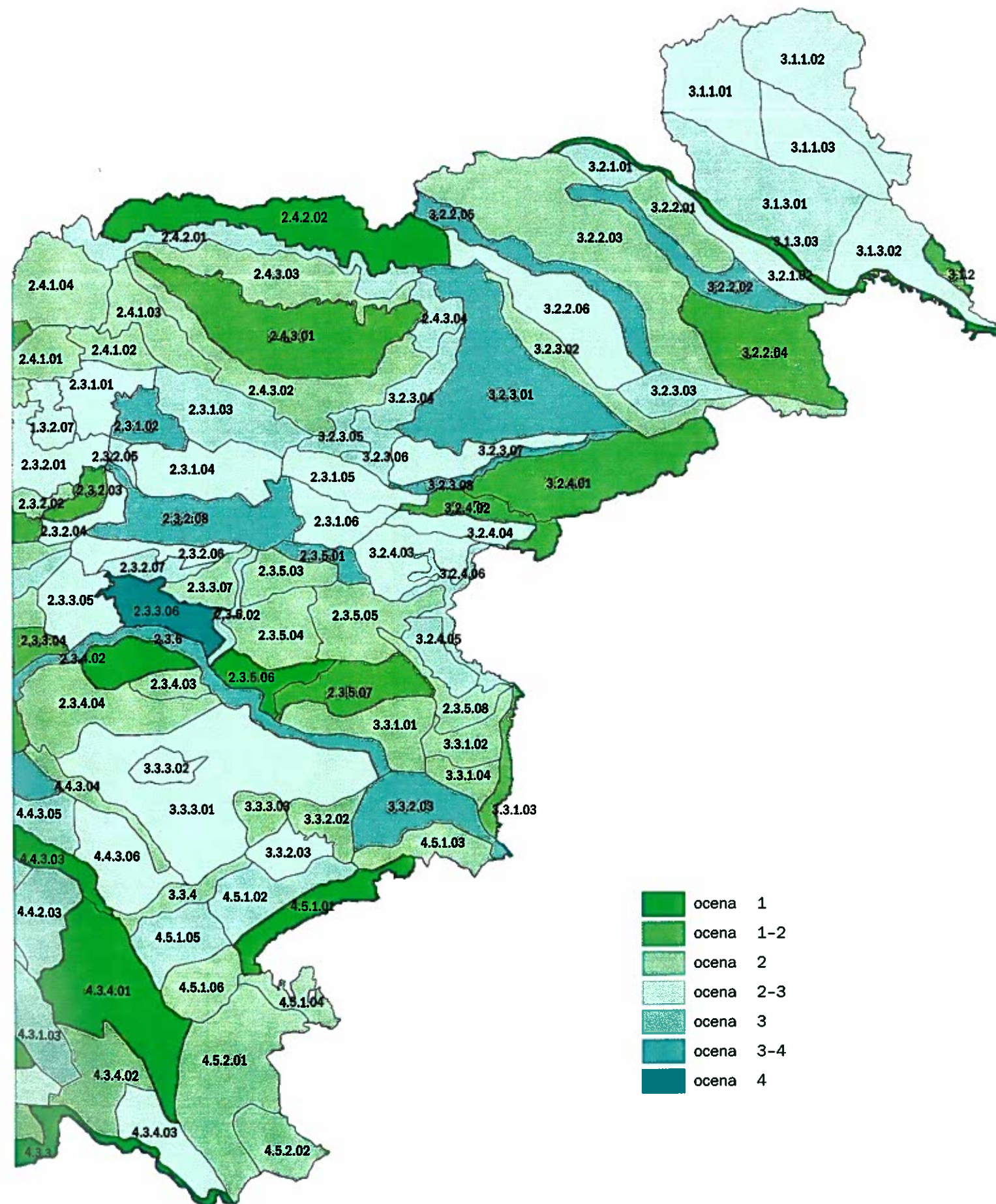
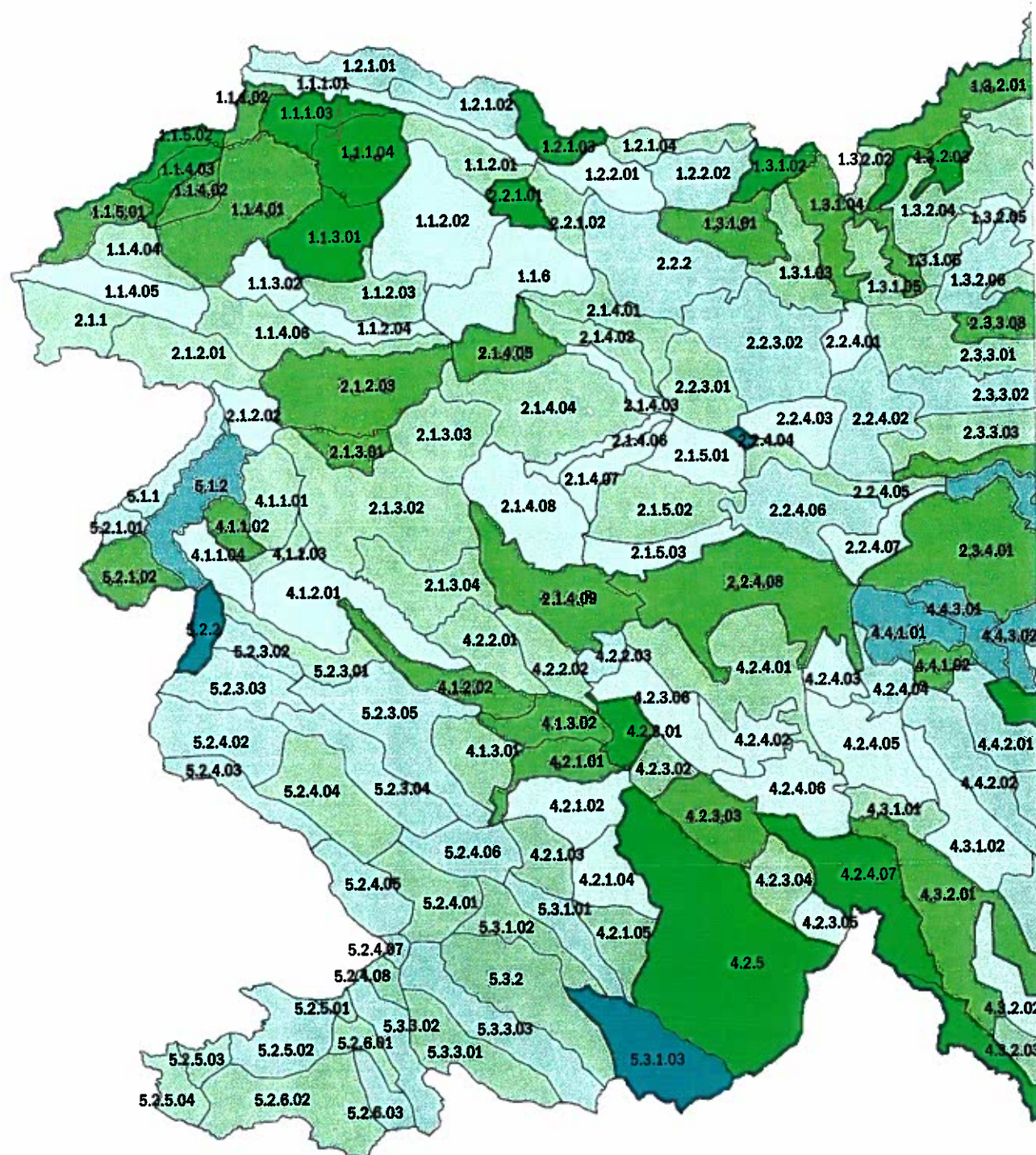
Vrednotenje krajinskih podenot

Vrednotenje krajinskih podenot Na, podlagi izbranih osnovnih meril, naravne ohranjenosti, pestrosti, prostorskega reda in harmoničnosti ter dveh dodatnih, simbolnega pomena naravnih in kulturnih prvin, smo v okviru vrednotenja primorskih krajin ocenili enote na četrti ravni krajinske regionalizacije.

Območja z ohranjenimi naravnimi prvinami, z izjemno uravnoteženo kulturno krajino, ali z posebnimi simbolnimi pomeni so bila ocenjena z ocenami med 1 in 2. Dobro ohranjena naravna območja in kulturna krajina brez izstopajočih posebnosti ali privlačnosti so bila ocenjena z ocenami od 2 do 3.

Večja razrednotenja so predvsem razpršena poselitev, obsežna industrijska območja, poškodovane krajinske strukture in gosta infrastruktura. Taka območja so bila ocenjena s 3 do 4.

Nobena enota ni bila ocenjena z najnižjo oceno 5. Razrednotenja se namreč pojavljajo točkovno in ne obsegajo velikih površin. Zaradi tega ni mogoče nizko oceniti celotne enote, saj so drugi njeni deli povečini sorazmerno dobro ohranjeni.

PRILOGA

Seznam krajinskih vzorcev

Seznam vzorcev na drugi ravni

5.1 Subalpske primorske regije

- slemena z vmesnimi uravnami (med Idrijo in Sočo)
- ozke doline z razširitvami v ravnice (Soča, Idrija)

5.2. Prave primorske regije

- flišno gričevje (Brda, Brkini)
- kraška polja
- goli kras
- planotast svet s kraškimi pojavi
- široke dolinske uravnave (Vipavska dolina)
- kraške gmajne

5.3. Subdinarske primorske regije

- kraške gmajne
- slepe doline (podnožje Brkinov)
- suhi doli (Matarsko podolje)
- flišno gričevje (Brkini)
- obrečne ravnice (Vremsko polje)

Seznam vzorcev na tretji ravni

5.1.1 Dolina Idrije – Kambreško

- gozdnata pobočja
- kmetijska zemljišča na pobočjih in slemenih

5.1.2 Kanalsko

- naplavinske terase
- terasirani vršaj
- terasirana pobočja s posameznimi hišami
- terasirana pobočja z gručastimi naselji
- urbanizirano dno doline

5.2.1 Goriška Brda

- vinogradniško gričevje
- vinogradi
- ravninski deli Brd
- vzorec prehoda v višje lege

5.2.2 Goriška ravan

- naplavinska ravnina
- kanjon reke Soče
- mešana kultura
- poraščeno flišno gričevje
- intenzivni nasadi vinogradov – sadovnjakov

5.2.3 Vipavska dolina

- meliorirana polja
- nemeliorirana ravnina
- kraški svet sredi doline
- vzorec flišnega gričevja
- vinogradi v flišnem gričevju
- vzorec prehoda v višje lege
- travnati celki s posamičnim drevjem
- skalnata pobočja z melišči

5.2.4 Kras

- kmetijski svet suhega dola
- gozdovi črnega bora
- njivski kraški svet
- vinogradi na uravninah
- njive v vrtačah in dolih
- kraška gmajna

5.2.5 Slovenska obala

- obala
- flišni klifi
- soline
- kmetijski svet na obmorskih ravninah
- kmetijski svet na terasiranem pobočju
- urbanizirana terasirana pobočja
- terasiran svet v zaraščanju

5.2.6 Slovenska Istra

- kmetijski svet v terasah s strnjenimi naselji na slemenih
- kmetijski svet v rečnih dolinah
- skalni rob
- kmetijski svet na širših slemenih
- kmetijski svet v valah

5.3.1 Dolina Reke in Bistriško

- kmetijski svet v ozki dolini
- preplet gozdov, poselitve in kmetijskega sveta na pobočju
- njivski svet s sadovnjaki in travniki na uravninah
- močvirnat svet
- kmetijski svet širokih obrečnih dolin
- gozdovi na pobočjih

5.3.2 Brkini

- gozdnata pobočja in grape
- kmetijski svet na pobočju s poselitvijo na slemenih
- kmetijski svet na pobočju
- sadovnjaki na pobočjih
- travniški svet z brezovjem in jelševjem na strmejših legah
- poraščene ozke grape

5.3.3 Kraško subdinarsko Primorje

- kraška gmajna v zaraščanju
- kmetijski svet ob vznožju vzpetin
- strnjeni gozdovi na kopastem hribovju
- travinje na vrtačastem in razgibanem svetu
- kmetijski svet v slepih dolinah
- sadovnjaki